

ԱՍՏՈՒՎԾ
ՄԵԶԻ ՀԵՏ Է

Դպրոցական փոքր տարիքի մանուկներու
Քրիստոնէական Դաստիարակութեան Դասընթացք

12 տարեկան
Ա. Մաս, Դաս 1-18

ՍԻՐԵԼԻ ԾՆՈՂՆԵՐ ԵՒ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ,

Եկեղեցւոյ մէջ յաճախ կը լսենք «Աստուած մեզի հետ է» արտայալութիւնը: Անիկա շատ կարեւոր է, որովհետեւ մեզի կը լիշեցնէ որ մեր կեանքին ընթացքին միշտ Աստուծոյ հետ պէտք է ըլլանք: Այս գիրքին դասերը մեզի կ'օգնեն, որպէս-պի կարենանք ըմբռնել Աստուածաշունչին մէջ գրուածները: Առաջին դասերուն մէջ պիտի ծանօթանանք Սուրբ Գիրքին, որ Աստուածաշունչ կը կոչուի: Ան կը բաղկանայ երկու գիրքերէ՝ Հին Կտակարան եւ Նոր Կտակարան: Հին Կտակա-րանը մեզի կը պատմէ թէ Աստուած ինչպէ՞ս ստեղծեց աշխարհը որուն մէջ կ'ապրինք եւ թէ ինչպէ՞ս անիկա ապականեցաւ մեղքի պատճառով: Պիտի ծա-նօթանանք Հին Կտակարանին մէջ լիշուած նահապետներուն՝ այս արդար մար-դոց, որոնց հետ Աստուած ուխտ կսքեց: Պիտի սորվինք նաեւ, թէ Աստուած ին-չո՞ւ ուխտ կսքեց նահապետներուն հետ, անոնց ցոյց տալով իրենց ժողովուրդին ապագան:

Սուրբ Գիրքին երկրորդ մասն է Նոր Կտակարանը, որ մեզի կու տայ այս Բարի Լուրը, ըստ որուն՝ Աստուած իր Միածին Որդին՝ Յիսուս Քրիստոսը աշխարհ դրկեց, որպէսպի մեզի հետ ապրի: Աստուծոյ Որդին եկաւ, որպէսպի պատմէ Աստուծոյ մասին եւ իր կեանքին օրինակով ցոյց տայ, թէ մենք ինչպէ՞ս պէտք է ապրինք Աստուծոյ պատուիրաններուն համաձայն: Աստուած իր Միածին Որ-դիին՝ Յիսուս Քրիստոսի առաքումով յալտնեց թէ ինչքա՞ն կը սիրէ մեզ: Միածին Որդին չարչարուեցաւ, խաչուեցաւ, թաղուեցաւ եւ յարութիւն առաւ, որպէսպի մեզի յաւիտենական կեանք շնորհէ: Այս է Նոր Կտակարանին փոխանցած գրլ-խաւոր պատգամը:

Կրթական տարեշրջանի առաջին կէսին պիտի սորվինք Աստուածաշունչին մէջ

Դաս 1

ԱՍՏՈՒԱԾՈՒՅԻ ԵՐԿԻՐԸ

Ներկայացուած երկրին եւ անոր բնակիչներուն մասին: Թելադրելի է այս գիրքին մէջ դրուած քարտէներուն կողքին նաեւ ունենալ Պաղեստինի, Եգիպտոսի եւ շրջակայ երկիրներու ժամանակակից քարտէները, որոնք այս կամ այս ձեւով կապ ունին Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդի կեանքին հետ:

Աստուած իր ընտրեալ նահապետներուն՝ Աբրահամին, Իսահակին, Յակոբին եւ Մովսէսին խոստացաւ որ պիտի փրկէ իր ժողովուրդը: Աստուած իր Ուխտը կատարեց եւ մարդոց դրկեց իր Մեսիան՝ Փրկիչը, որ մահուան ու մեղքի սորվութենէն դուրս բերաւ ամբողջ մարդկութիւնը, ապատութիւն եւ նոր կեանք պարզեւելով անոնց Աստուծոյ թագաւորութեան մէջ:

Այս Գիրքին մէջի իւրաքանչիւր դասը կը բովանդակէ Աստուածաշնչական պատմութիւններ, պարտականութիւններ եւ փորձեր, ինչպէս նաեւ մեր եկեղեցական կեանքի, ժամերգութիւններու, տօներու եւ աւանդութիւններու մասին տեղեկութիւններ: Իւրաքանչիւր դաս կը բովանդակէ:

- Դասի բուն նիւթը լուսաբանող սրբանկարներով ներածական էջ մը, որուն ձախ կողմը գրուած է նիւթին վերնագիրը:
- Ս. Գիրքէն պատմութիւններ կամ Աստուածաշնչական պատումներ նշանաւոր մարդոց մասին:
- Պարտականութիւններ եւ փորձեր, որոնք դպրոցին կամ տան մէջ պէտք է կատարուին. կամ աշխատանքներ քարտէներու վրայ կատարուելիք, կամ տակական կարձ հարցումներ կամ փորձեր, որոնք կ'օգնեն Աստուածաշունչը աւելի լաւ հասկալու:
- Նիւթեր՝ եկեղեցական օրացուցին ու տօներուն, սուրբերու կեանքին, աղօթքներուն եւ շարականներուն եւ եկեղեցական պատմութեան անցուդարձերուն մասին:
- «Մեր հաւատքի գործերը» վերնագիրով բաժինը տան մէջ պէտք է կատարուի, ծնողներուն եւ ընտանիքի անդամներուն հետ: Այս բաժինը օգտակար կ'ըլլայ, որ Սուրբ Գիրքէն մեր սորվածները առօրեայ կեանքի ընթացքին՝ դպրոցին մէջ թէ ժողովուրդին մօտ, կիրարկենք: Ան օգտակար կ'ըլլայ մեսի լաւ հասկանալու սրբական խորհուրդները եւ մեր կեանքին մէջ անոնց ունեցած կարեւոր դերակատարութիւնը: Ան կ'օգնէ նաեւ մտածել, թէ մենք ինչպէ՞ս կրնանք ուրիշներուն օգնել, որպէսպէս քրիստոնէական սիրով լեցուն կեանք մը ապրինք՝ Աստուծոյ կամքին հնապանութեամբ:

Կը յուսանք, որ այս բառերը կ'օգնեն մեսի, որպէսպէս կարենանք «Աստուած մեսի հետ է» բացատրութեան ձշգրիտ իմաստը արտայայտել, որ մեր կեանքին պիտի տայ իրական եւ բարոյական իմաստ:

Աստուածաշունչը կը պատմէ մեզի Աստուծոյ ու Անոր ժողովուրդին մասին: Անոր միջոցաւ կը ճանչնանք մեր Տերը՝ Յիսուս Քրիստոս՝ Աստուծոյ Որդին: Միասնաբար կը կարդանք Անոր կեանքին եւ ուսուցումներուն մասին, կը ծանօթանանք այն երկրին, ուր պարօտ է ԱՅ եւ ուր գրուած է Աստուածաշունչը: Կը փորձնանք աւելի լաւ հասկնալ, թէ Աստուած ի՞նչ կ'ըսէ մեզի եւ ի՞նչ կը սպասէ մեզմէ:

Սուրբ Գիրքին մէջն իմչպէս գտնել մեր փնտռած համարը

Աստուածաշունչին մէջն երբ մասնաւոր հատուած մը ուզենք ցոյց տալ, նախ տեղը կը նշենք կրծատումով, որ այսպէս կը գրուի: Ծն 12.1-3:

Առաջին կրծատումը ցոյց կու տայ Աստուածաշունչի այն գիրքը, ուր կը գտնուի այդ հատուածը: Առաջին թիւը ցոյց կու տայ այդ գիրքին գլուխը, իսկ միւս թիւերը՝ այդ գլխուն համարները:

Քանի մը հատուածներ ալ դուք գտէք եւ գրեցէք անոնց էջը նշող կրծատումները.

Ծն 2.4-14

Ծն 11.31-32

Ծն 12.4-10

Ծն 21.1-3

Աստուածաշունչը շատ ընդարձակ գիրք է, անոր մէջ կը գտնուին Դին եւ Նոր Կտակարանները, որոնք շատ մը ուրիշ սրբազն գիրքեր կը բաղկանան: Պէտք եղած գիրքը կարելի է գտնել ցանկին վրայ: Դին եւ Նոր Կտակարաններու գիրքերուն ցանկը կրնար գտնել Աստուածաշունչի առաջին էջերուն մէջ:

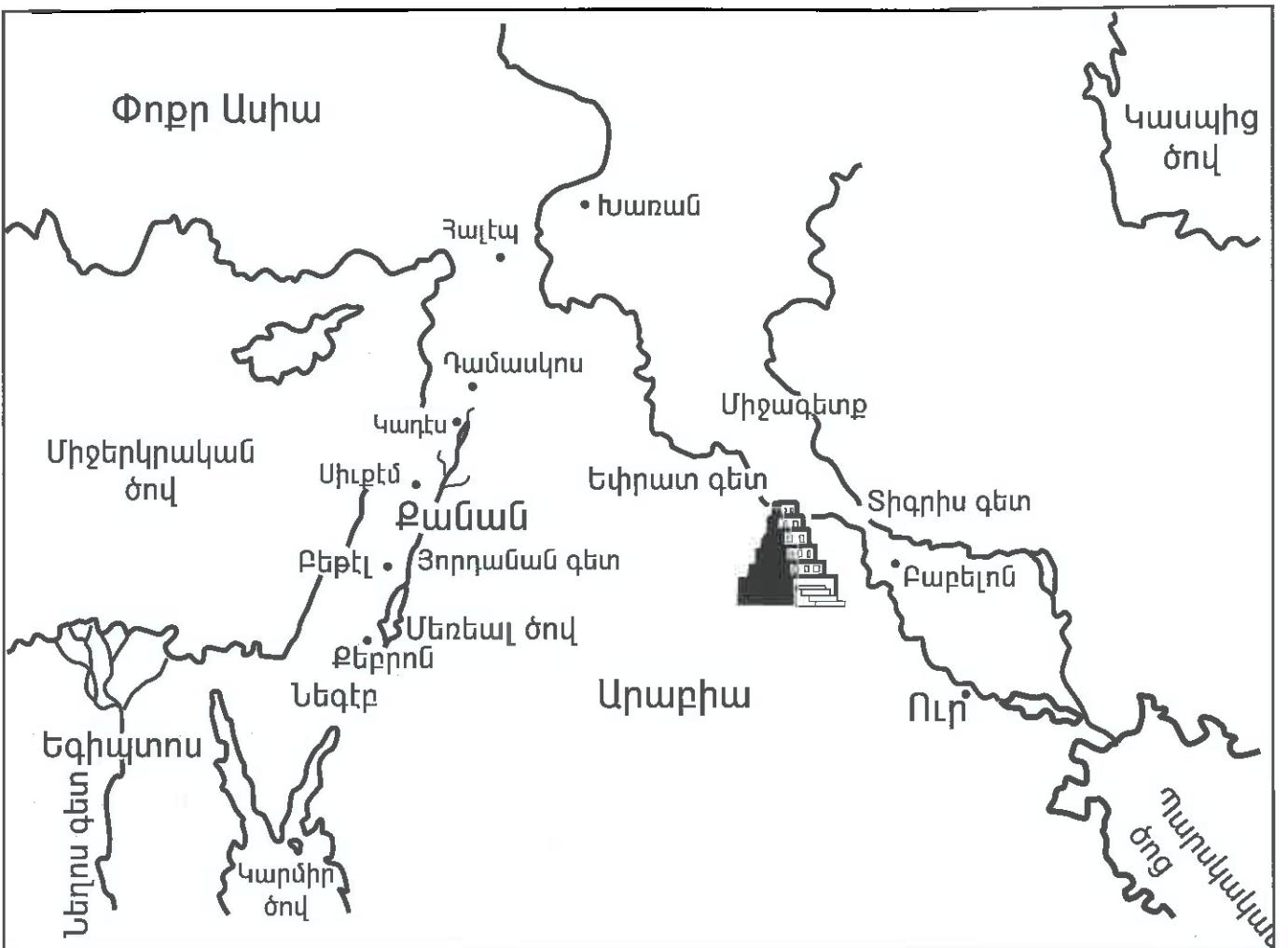
Ասպուած Աբրահամը կը դրկէ հեռու երկիր,
ուր ան պոհանեղան կը կանգնէ Տիրոց համար

ՄԿԻՋԲ ԵՒ ՈՒԽՏ

«Կեացի՛ քու երկրէ, քու ցեղեղ ու քու հօրդ տունէն եւ գմա՛ այն երկրո, որ ցոյց պիտի տամ քեզի»: «Քեզ մէծ ցեղի մը նախահայրը պիտի դարձնեմ, պիտի օրինեն քեզ ու փառաւորեմ քու անունդ եւ դում օրինեալ պիտի ըլլաս... Քեզմով պիտի օրինուին աշխարհի բոլոր ժողովուրդները»: Այսպէս ըսաւ Աստուած այն մարդուն, որուն անունը՝ Աբրահամ, որ կը նշանակէ «Բազմաթիւ ժողովուրդներու հայր»: Աստուած ընտրեց Աբրահամը՝ իր ժողովուրդին նախահայր եւ առաջնորդ ըլլալու համար: Աբրահամին ուղղուած Աստուծոյ խօսքերը կը ընանք կարդալ Դին Կտակարանի առաջին գիրքին մէջ: Բացէք այդ գիրքը եւ այստեղ գրեցէք անոր անունը^(*):

(*) «Ծննդոց» այս գիրքը յումարէն լեզուով կը կոչուի Ծննծեսիս եւ կը նշանակէ «Ծնննան», կամ «ձագում»: Անոր մէջ կը պատմուի, թէ Աստուած իմչպէս ստեղծեց առաջին մարդը եւ ի՞նչ պատահեցաւ անոնց: Կրնա՞ք ուրիշ բառեր ալ տա, որոնք «Ակիզը» իմաստը ունին Բառարանին մէջ շատ մը բառեր կրնել, որոնք արմատը յունարէն այս բառ է՝ ծնն, ծններաբուօն, ծննդաբերութիւն (ծագում, սողոմ, ազգաբանութիւն): Այս բոլորը իրար միացնողը ո՞ր գաղափարն է:

Միջին Արեւելքը Աբրահամի ժամանակաշրջանին

Ցոյց տուէք Աբրահամի վերադարձի ճամբան դէպի Քանանի երկիր, ուր ան մեռաւ եւ Սառայի կողքին թաղուեցաւ, Քետի որդիներուն կողմէ տրուած ագարակին՝ Սամրեթի կաղնիին դիմաց գտնուող քարայրին մէց:

1. Աբրահամը ծնած է Միջագետքի Ուր քաղաքին մէց: Աբրահամի հայրը՝ Թարան, իր հետ առնելով Աբրահամը, անոր կինը՝ Սարան ու թռոք՝ Դովտը, հաստատուեցաւ Խառան: Քարտէսին մէց աջ կողմը գտէք Ուր քաղաքը եւ դէպի Խառան գիր մը գծեցք:
2. Թարայի մահէն ետք, Աստուած Աբրահամին կը պատուիրէ Երթալ այն Երկիրը, զոր Ի՞նք ցոյց պիտի տար: Աբրահամը, Սարան եւ Դովտը դէպի հարաւ՝ Քանան Երկիրը Կ'երթան: Անգամ մըն ալ նայեցէք դասին եւ գտէք այն քաղաքները, ուրկէ անցան ճամբորդները, Խառաննեն դէպի Սիրէմ եւ Բեթէլ գացող ճամբուն վրայ: Քարտէսին վրայ այս ճամբուն գիծը գծեցէք:
3. Աբրահամի ընտանիքը Քանանի մէց շատ դժուարութիւններու հանդիպեցաւ. եւ քաշուեցաւ դէպի հարաւ՝ Նեգէր անապատը եւ կարծ ժամանակ ետք անցաւ Արեւելք՝ Եգիպտոս: Այս ճամբան ալ գծեցէք քարտէսին վրայ:
4. Ի վերջոյ Աբրահամ կը վերադառնայ Նեգէր անապատը: Յոն շատ անասուններու տէր դարձաւ, ինչպէս նաեւ հարստացաւ ոսկիով ու արծաթով: Երկար տարիներ ետք Բեթէլ վերադարձաւ, այն Երկիրը՝ զոր Աստուած իրեն տուած էր: Ան Քերրոնի մէց հաստատուեցաւ:

Տիրոջ խոստումը իր ժողովուրդին

Աբրահամի կեանքը իրապէս սկիզբ կը համարուի: Աստուած զայն կոչեց խրայէլացիներուն նահապետը կամ «ժողովուրդներու հայր»: Աբրահամէն ետք անոր որդիին՝ Խառանի եւ թռօան՝ Յակոբի (Խարայէլ) միջոցաւ բազմաթիւ սերունդներ արժանացան Աստուածոյ խոստումին, թէ՝ Ան իր ժողովուրդը պիտի փրկէ Երկրաւոր կեանքը թունաւորող մեղքն ու մահէն: Յարիւրաւոր տարիներ յետոյ, Աստուածոյ Որդին՝ Խրայէլի նախահօր՝ Աբրահամի սերունդն սերած Յիսուս Քրիստոս աշխարհ եկաւ, որպէսզի Երկրի վրայ ծնի իբրեւ մեր Տերը եւ Փրկիչը: Ան բոլորին պարզեւեց նոր եւ նորոգող կեանք:

Աբրահամ ինքզիմք Աստուածոյ կը վստահի

Ի՞նչ կ'ընէք, երբ մէկը յանկարծ ծնզի ըսէ, որ շուտով պէտք է հաւաքէք ծներ իրերը եւ ուղղուիք ծներ չգիտցած տեղը: Աստուած հրամայեց Աբրահամին ծգել ամէն ինչ եւ նոր Երկիր մը Երթալ, բան մը՝ որ դժուար էր Աբրահամին եւ անոր հարազատներուն համար: Ինչպիսի՞ տեղ մըն էր արդիօք այդ նոր բնակավայրը: Որո՞նք իրենց դիմացը պիտի ելլէին այնտեղ:

Աբրահամ նոյնիսկ գաղափար չուներ, թէ Աստուած ո՞ւր կը դրէ զինք, սակայն ան ամբողջութեամբ վստահեցաւ Աստուածոյ եւ պատրաստ էր կատարելու Անոր կամքը: Իր կնոջ՝ Սառային հետ ան հաւաքէք բոլոր առարկաները, հօտերը եւ Խառանն ուղղուեցաւ Քանան Երկիրը:

Անոնք իրենց ճամբուն ընթացքին հովիւներու եւ վաճառականներու մէծ կարաւաններու հանդիպեցան, որոնք անապատն անցած էին, որպէսզի զանազան ապրանքներ տանէին դրացի մէծ թագաւորութիւններուն: Վաճառականները Կիլիկիայէն արծաք կը բերէին, Լիբանանի Մայրի Ժաներէն՝ գերաններ, արարական անապատներէն՝ խունկ, Եգիպտացիներուն կողմէ պատրաստուած պապիրոս, որուն վրայ տարիներ ետք Սուլը Գիրքը պիտի գրուէր՝ իբրեւ թուղթ օգտագործելով զայն: Մեծ կարաւան մը կրնար բաղկանալ մինչեւ 60 կանգուն բեռցուած քանի մը հարիւ էշերէ: Լաւ օրերուն, անոնք անապատի օծապոտոյտ ճամբաններէն կրնային կտրել մինչեւ 30 քլմ.:

Քաղաքի կեանքն դէպի անապատ

Ճամբորդութեան ընթացքին, միւս վաճառականներուն եւ հովիւներուն ննան, Աբրահամ վրաններու տակ Կ'ապրէր իր ընտանիքով: Ան բնաւ վարժ չէր այսպիսի կեանքի: Աբրահամ ծնած ու մեծցած էր Միջագետքի տարածքին զարգացող Ուր քաղաքին մէջ, ուր կային

բազմաթիւ տուներ եւ շատ մը վաճառականական խանութներ: Ուրեն դէպի Խառան տանող ճամբան կ'անցնէր Եփրատի ափին գտնուող Բարելոնէն: ճամբրու ընթացքին ան պէտք է անցնէր շատ մը իին քաղաքներէ, ինչպէս՝ Յալէպէն, Կաղէսէն եւ Ղամասկոսէն: Եւ Աբրահամ հասաւ մինչեւ Քանանի Սիւէն կոչուած շրջանը: Աստուած Երեւցաւ Աբրահամին ու ըսաւ. «Քու սերունդի պիտի տամ այս Երկիրը»: Դիշդ այդ վայրին մէջ, իրեն Երեւցող Աստուածոյ համար քարերով գրիասեղան մը շինեց Աբրահամ եւ իր վրանները լարեց Քեթէն դէպի արեւելք, ուր դարձնալ գրիասեղան մը կամցնեց: Աբրահամ կը զանազանուէր իր դրացի քանանացիներէն: Ան Աստուածոյ կը հաւատար եւ կը վստահէր Աստուածոյ իրեն սուսած խոստումին: Քանան շատ ժխտական կեցուածք ցոյց տուաւ Աբրահամի նկատմամբ, որուն հետեւանքով Աբրահամ ստիպուեցաւ իր ճամբան շառունակել դէպի հարաւ: Ան անցաւ Նեգէր անապատն, եւ ապա՝ Եգիպտոս: Սակայն Երկար թափառումներէ ետք ան կոկին Բեթէլ վերադարձաւ եւ Քերրոնի մէջ հաստատուեցաւ:

Աբրահամ՝ Աստուածոյ քարեկամը

Աստուած Աբրահամի նկատմամբ իր սէրը զանազան կերպերով արտայայտեց: Ան Աբրահամին եւ Սառային խոստացաւ զաւակ տալ: Որպէս նշան ապազայ մէծ ազգի մը «նախահայրերը» ըլլալու իրողութեան, Աստուած անոնց անունները փոխեց՝ Աբրամը վերակրտեց Աբրահամ, իսկ Սարան՝ Սառա: Անոնք շատ կը փափաքին զաւակ մը ունենալ, սակայն արդէն ծերացած էին: Աստուածոյ խոստումը լսելով՝ Սառան չկրցաւ իր խմբութքը պահել եւ իր նտքէն ըսաւ. «Մինչեւ իինա զաւակ չունեցայ, իինա՝ պիտի ունենամ: Ամուսինս ալ արդէն ծերացած է»: Այդ պատճառով ալ, երբ զաւակ ունեցաւ, անոր անունը Խառակ (իմ խնդրուք) դրաւ: Խառակ իր ծնողներուն ուրախութիւնը եղաւ: Աստուած ըսաւ, որ Իր եւ Աբրահամին միջէն ուկտս մը պիտի կնքէ: Այս ուկտս այն խոստումին համար էր, որ Աստուած Աբրահամի, Խառակի եւ անոնց ժառանգորդներուն միջոցաւ իր փրկագործութիւնը պիտի շարունակէ:

Զաւատքը կը փորձուի

Աստուած Աբրահամին հրամայեց իր միակ որդին՝ Խառակը բարձր լեռ մը տանիլ եւ այնտեղ գրիել: Աբրահամ շատ տիխուցաւ, բայց ան միշտ Աստուածոյ կը վստահէր, այդ պատճառով ալ պատրաստ էր Անոր կամքը կատարելու: Սակայն ան երբ իր սիրելի որդին կապտեց ու զայն դրաւ գրիասեղանի վրայ եւ կը պատրաստուէր գրիել, Աստուած բանեց ու զայն դրաւ գրիասեղանի վրայ եւ կը պատրաստուէր գրիել, Աստուած բանեց ու զայն դրաւ գրիել:

Այսուհետ գրեցէք Ռւխտի իմաստ ունեցող ուրիշ բառ մը:

Աստուածային խոստում

Ես (_____) ռւխտ պիտի
կնքեմ իմ եւ քու (_____) միջեւ,
քեզմէ եւոք եկող սերունդներուդ ու ա-
նոնց տոհմերուն միջեւ, իբրև յափառա-
կան ռւխտ, որովհետեւ ես պիտի ըլլամ
քու եւ քեզմէ եւոք գալիք քու սերունդնե-
րուդ Աստուածը (Ծ 17.7):

- Գրեցէք, թէ ով ինք իր մասին կը խօսի եւ «ԵՍ» կ'ըստ եւ ուխտ կը կնքէ: Շրջանակի մէջ առեք այն բառը, որ ցոյց կու տայ, թէ այդ ուխտը ինչ-քան երկար պիտի շարունակուի:
- Գրեցէք, թէ ով է «ՌՈՒ»ը, որուն հետ ուխտ կը կնքուի:
- Ուղղանկիւն քառամկիւնի մէջ առեք այն բառը, որ ցոյց կու տայ թէ նաեւ որո՞նց հետ ուխտ կը կնքուի:
- Ընդգծեցէք այն արտայայտութիւնը, որ ցոյց կու տայ թէ Աստուած ի՞նչ պիտի ընէ:

Սուրբ Պողոս առաքեալի Գաղատացիներուն գրած նամակին մէջէն (Գդ 3.29) գտէք, թէ ներ-
կայիս որո՞նք են Աբրահամի իսկական ժառանգորդները եւ այդ խօսքերը այստեղ գրեցէք:

Մուռա թուփերուն մէջ իր եղջիւրներն բռնուած խոյ մը ու հրամայեց որդիին փոխարէն զայն զոհել իրեն: Աստուած գիտէր, որ Աբրահամին հաւատքը եւ Աստուածոյ վրայ դրած յոյսը անկեղծ է: Ուստի խոստացաւ, որ Աբ-
րահամէն պիտի սերի մէջ եւ զօրաւոր ժողովուրդ մը եւ անով պիտի օրինուին աշխարհի բոլոր ազգերը: Աստուած կը սիրէր Աբրահամն ու Սառա: Ան գիտէր որ Աբ-
րահամ հաւատարիմ է իրեն եւ այդ պատճառով չձգեց որ ան իր զաւակը զոհէ: Բազմաթիւ սերունդներ յետոյ սակայն, Աստուած իր Միաձին Որդին զոհեց մեզի հա-
մար: Սեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս, կամաւոր կերպով մահացաւ խաչին վրայ, որպէսզի մենք փրկուինք եւ յա-

լիտենական կեանքի արժանանաբ: Աստուած ի՞նք կատարեց այն ինչ որ Աբրահամին չպարտադրեց ընել:

Աստուածոյ տուած խոստումը մէջի եւ մեր զաւակներում
Աբրահամէն ետք ապրած մարդիկ՝ անոր ժառանգորդները, միշտ կը պատմէին մարդոց նկատմամբ Աստուածոյ ունեցած սիրոյն մասին: Մենք ալ եկեղեցւոյ մէջ միշտ կը պատմենք ու կը վերյիշենք այդ պատմութիւնները, որովհետեւ գիտենք, որ Աստուածոյ խոստումը յա-
լիտենական է: Գիտենք նաեւ որ Աստուածոյ տուած խոս-
տումը մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ իրակա-
նացաւ:

ԹԻՇ ՀԱՄԱՐԾԻ ԱՐԴԵՐԸ

1 – Ինչպէս հոգ կը տանինք երկորին

Մարդիկ բռնական եւ կենդանական աշխարհի արդիւնքներով կը սնանին, այդ իսկ պատճառով կախեալ են բնութենէն, եղանակն, հողեն, երկրաւոր բարիքնե-
ռն, եւ այլն: Թէեւ անոնք բոլորիս կը վերաբերին, սա-
կայն անկասկած բնութենէն կախեալ ըլլալը առաւելա-
պէս այն մարդոց կը վերաբերի, որոնք գիտերու մէջ կ'ապրին, մինչ այսօր մարդիկ մեծ մասամբ քաղաքնե-
ռու մէջ կ'ապրին:

Չեր ընտանիքի անդամներուն հետ մտածեցէք մարդ-
կային կեանքի այն բնագաւառներուն մասին, որոնք անմիջական կապ ունին բնութեան հետ: Օրինակ՝
կաթի եւ այլ նիւթեր ստանալու համար կենդանի-
ներ պահել, հողագործութիւն, մրգեղէնի եւ սունկի պա-
հածներ պատրաստել, այգիի ու բանջարանոցի աշ-
խատանք, եւ այլն:

Կարդացինք Աբրահամի մասին, իմացանք որ անոր հարազատները եւ ժառանգորդները իմշքան մեծ կա-
րիւրութիւն տուած են հողին: Յաջորդ դասերուն մէջ այլ մարդոց ալ պիտի հանդիպինք, որոնք նոյն սիրով ու գործուրանքով մօտեցած են հողին: Աբրահամի ծո-
ռը՝ Յովսէփի, շատ բան սորված էր ցորենի մշակման

մասին եւ կրցաւ օգտակար դառնալ աշխարհի ամենէն նշանաւոր թագաւորներէն մէկուն: Մովսէս երբ հօտը կ'արածէր, սքանչելի հանդիպուն մը ունեցաւ Աստուածոյ հետ: Մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս, Յովսէփէն ժառան-
գեց իր արիեստը: Ան ատաղձագործ էր եւ պիտանի ու գեղեցիկ իրեր կը պատրաստէր փայտերով: Մեր նա-
խահայրները երկրաւոր բարիքներու մէջ Աստուածոյ մեծ շնորհքը կը տեսնին: Այդ վերաբերնունքը արտայա-
տութիւն կը գտնէ նաեւ Յայ Առաքելական Եկեղեցւոյ

ժամերգութեան եւ աղօթքներուն մէջ, որոնք Աստուածոյ

ուղղուած խնդրանքներ են՝ մեր երկրաւոր պահանջ-

ներուն ու կարիքներուն գոհացում տալու համար:

Միասնարար մտածեցէք, թէ ի՞նչ լաւ գործ կրնաք ընել

եւ այս մասին մեր բոլոր ընկերներուն գաղափարներ

տուէք:

Գրեցէք այն բոլոր բարի գործերը, զոր կրնաք ընել:
Գրեցէք նաեւ չար գործերը, զոր դժբախտաբար միշտ կը կատարենք:

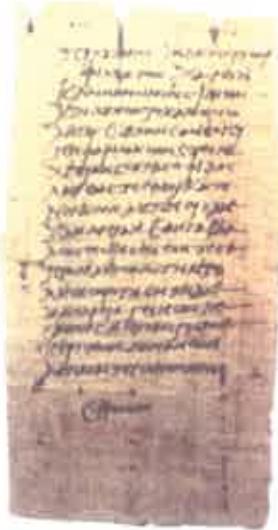
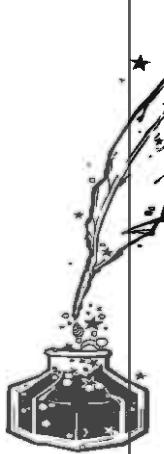
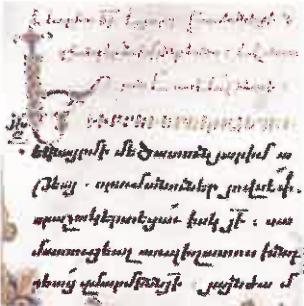
Բարի գործեր

Չար գործեր

Աստուծոյ խօսքին արձանագրութիւնը Աստուածաշունչին մէջ

Այն մարդիկը որոնք հաւատարիմ էին Աստուծոյ, Անոր խօսքը կը յիշէին եւ ուրիշներուն կը պատմէին Աստուծոյ յայտնութիւնները: Երբ անոնք սկսան արձանագրել Սուրբ Գիրքի խօսքերը, այսինքն գրել Աստուածաշունչը, անոնք օգտագործեցին գրելու համար այդ օրերուն նարդոց յայտնի բոլոր միջոցները եւ նիւթերը: Գիծերով իրարու միացիցք նկարները եւ անոնց բացառութիւնները, որոնք ցոյց կու տան հին ժամանակ գիրք գրելու համար նարդոց օգտագործած միջոցները:

Դաս 2

ԻՆՉՊԵ՞Մ ԳՐՈՒՅԾ Ե ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

Անոնչ

ՎԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ՆԱՐԱՆԵՏՆԵՐ

անեմ,
իմ եւ
ոմ մի-
յալի-

ողինե-
նի ա-
րածաւ
լուխը

մ նա-
ուուած
համի
ժողո-
րդիկը
18.3.4,

ւններ

ութեալ գիրքը

Աստուծոյ ժողովուրդին նահապետները

Աքրահամի մահեն ետք՝ Խահակ դարձաւ Աստուծոյ ժողովուրդին առաջնորդը: Երբեւ մեծ ընտանիքի հայր, ան պարտաւոր էր բոլորին համար ջուր ապահովել, իսկ հոտին համար՝ կանաչ առօտավայրեր: Ան իր ժողովուրդը տեղի տեղ կը փոխադրէր՝ հասած տեղը երկար ժամանակ ննալով, որպեսզի նոր ջրհորներ փորեն, կամ գարի ցանելու համար հողը մշակեն: Երեմն կը պատահէր, որ Փղշտացիմերը (Քանանի բնիկ ժողովուրդը) Խահակի հետ վէճի բռնութիւն՝ փորուած ջրհորներուն որո՞ւ պատկանելուն հարցով: Խահակ կը նախընտրէր չպայքարի, այլ՝ հեռանալ եւ ուրիշ շրջան մը երթալ, որովհետեւ խաղաղատէր մարդ էր:

Խահակի որդիները՝ Յակոբ եւ Եսաւ

Խահակի կինը՝ Ռեթեկան, երկուորեակմեր ծնաւ՝ Եսաւն ու Յակոբը: Եսաւը տան մէջ նստելէն կը ծանձրանար: Ան շատ կը սիրէր որսորդութիւնը եւ անապատին մէջ կը շըրջէր: Ան քարձը ծայնով կը խօսէր եւ նախքան խօսիլը բնաւ չել մտածեր: Եսաւը աւելի առաջ ծնած էր, հետեւար ան պէտք է ստանար իր հօր օրինութիւնը ու ժառանգէր անոր հարստութեան մեծ մասը: Խսկ Յակոբը աւելի զուսպ էր եւ տունը նստող: Ան ամբողջ օրը տան մէջ կը մնար եւ կ'օգնէր այժի բուրդերն թել մանելու մօրը աշխատանքին: Ռեթեկան այնպէս կը խորհէր, որ Յակոբը աւելի յարմար պիտի ըլլար տոհմին առաջնորդ ըլլալու, քան թափառական Եսաւը: Յակոբ լուր կերպով կը հետեւէր դէքներուն եւ յարմար առիթի մը կը սպասէր խարելու համար իր մեծ եղբայրը: Օր մը Եսաւ որսորդութենեն յոգնած տուն վերադարձաւ, անօթի էր եւ շատ տկար: Ան Յակոբը խորին որ պատրաստած ոսպի ապուրեն տայ իրեն, որուն բոյրը շատ անոյշ էր: Եւ այդ ժամանակ Յակոբը առաջարկեց անոր. «Կու տամ, եթէ այսօր ինձի ծախս քու անդրանկութիւնը»: Անօթեցած Եսաւը առանց մտածելու համաձայնեցաւ: Անկէ ետք Յակոբ խարեց նաեւ գրեթէ կուղցած իր հայրը՝ ինքնինք Եսաւին տեղ դնելով, որպեսզի ստանայ անոր օրինութիւնը: Փոքր եղբօր խարեւայութիւնը գիտնալով՝ Եսաւ շատ քարկացաւ: Այդ պատճառով ալ Յակոբ ստիպուած էր խառան փախչիլ, Ռեթեկայի եղբօր՝ Լարանի մօտ:

Յակոբ ինք ալ կը Խաքուի

Յակոբ ստիպուած էր անապատը կտրել, այն ճամբով որ Աքրահամ անցած էր, սակայն հակառակ ուղղութեամբ: Լարանի մօտ հիլընկալուելու ժամանակ Յակոբ սիրահարուեցաւ անոր երիտասարդ աղջկան՝ Ռաքէլին: Ան համաձայնեցաւ 7 տարիներ Լարանի հօտերը արածել, որպեսզի Լարան բոյլ տար իրեն անուսնանալ Ռաքէլին հետ: Սակայն երբ Յակոբը աւարտեց իր ծառայութիւնը, խորամանկ Լարան խարեց զայն եւ իր մեծ աղջկէ՝ Լիան կնութեան տուաւ անոր: Լարան այնպէս կը խորհէր, որ մեծ աղջկէլ նախ անուսնացնելը աւելի արդար է: Այնպէս ինչպէս Յակոբ խարեց Եսաւը, նոյնպէս ալ Յակոբ ինք խարուեցաւ Լարան: Յակոբ ստիպուած էր 7 տարի:

Եւ ծառայել Լարանին, որպեսզի ամուսնանար իր սիրած Ռաքէլին հետ: Այսպիսով՝ ան երկու կին ունեցաւ, որ այդ օրերուն սովորական էր:

Յակոբ նոր անուն կը ստանայ

Ամուսնանալէն ետք, Յակոբ որոշեց իր հայրենի քերրոնը դառնալու: Գիշեր մը երբ ճամբայ ելած էր արդէն, մարդու մը հանդիպեցաւ, որ Յակոբին հետ կողուեցաւ մինչեւ առտու: Անձանօթ շատ զօրաւոր էր, սակայն չկրցաւ յաղթել Յակոբին: Անոնք մինչեւ լուսարաց կողուեցան եւ Յակոբ տեսաւ որ իր դիմաց հրեշտակ մը կեցած է եւ խնդրեց որ օրինէ զինք: Յրեշտակը օրինեց զայն եւ Աստուծոյ կամքը ըսաւ անոր. «Ասկէ վերջ քեզ Յակոբ պիտի չկոչէն, այլ քու անունդ Խարայէլ քող ըլլայ, որովհետեւ դիմացար Աստուծոյ հետ կողուած ատենդ, հետեւարաց մարդոց դիմաց ալ զօրաւոր պիտի ըլլաս»: Յակոբ շարունակեց իր ճամբան եւ եղբօր հողերը մտած ատեն կը վախնար: Սակայն Եսաւ եղբայրական սիրով անոր դիմաւորութեան ելաւ, գրկեց զայն եւ համբուրեց: Եղբայրները սկսան գիրար համբուրել եւ լայ: Անոնք երկուը ալ քերրոնի մէջ էին, երբ իրենց հայրը՝ Խահակ մահացաւ: Զայն քաղցին նոյն քարայրին մէջ՝ ուր քաղուած էր Արրահամ: Յետագային Յակոբը ու Եսաւ առանձին ապրեցաւ, իրաքանչիլը իր հողատարածքին մէջ, սակայն մինչեւ իրենց կեանքին վերջը եղբայրական սիրով մնացին իրարու հետ:

Յովսէփ Եգիպտոս կը տեղափոխուի

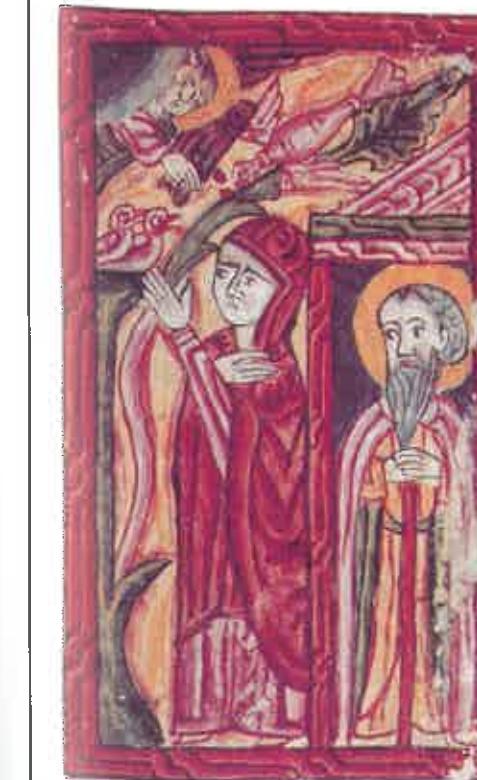
Յակոբը ուներ 12 զաւակներ, սակայն ամենէն աւելի Յովսէփ կը սիրէր: Արթորվ մը Յովսէփ Եղբայրներուն իր երազը պատմեց, ան իր երազին մէջ տեսած էր, որ բոլոր Եղբայրները իր առջեւ խոնարհութիւն կ'ընէին: Եղբայրները սկսան ատել Յովսէփը, մանաւանդ երբ Յակոբ իր սիրելի զաւկին գոյնզգոյն վերարկու մը նուիրեց: Եղբայրները Յովսէփը անապատի ջրհորին մէջ նետեցին՝ զայն սպաննելու նպատակով: Սպա, Եղբայրները այժ մը մորթեցին եւ Յովսէփի գոյնզգոյն վերարկուն պատռուելով այժին արեան մէջ թաթեցին, որպեսզի իրենց հօրը ցոյց տան: Կեղծ լացուկոծով անոր հագուստը ցոյց տըւին Յակոբին եւ ան հաւատաց, որ Վայրի զավանները յօշուած են իր զաւակը: Յակոբ շատ սգաց իր զաւկին «մահուան» համար: Ան չէր գտներ որ Յովսէփը ողջ է եւ անոր Եղբայրները զայն Եգիպտոս իրբեւ ստրուկ ծախս են: Յովսէփը ինքնինք վերագուա այդ նոր կեանքին մէջ: Եգիպտոսի կառավարչները շատ կը գնահատէն անոր ինաստութիւնը եւ տաղանդը: Եգիպտացիները Երազներու կը հաւատային եւ Յովսէփ կը յաջողէր զանոնք մեկնարաբանել: Ան նոյնին յաջողեցաւ Եգիպտոսի թագաւորին՝ Փարաւոնին Երազը մեկնարաբանել: Ան Փարաւոնին բացատրեց, թէ ի՞նչ պէտք է ընէ, որպեսզի լաւապէս պատրաստուին սովի տարիներուն: Եւ երբ այդ օրերը եկան եւ Յովսէփի ըսանները ճիշդ ելան, ան դարձաւ Եգիպտոսի ամենէն ազդերէն մէկը:

ԹԻ ՀԱՄԱՐԻ ԱՄՇԵՐ

2 – Անուններու իմաստը

Յին Կտակարանի ուսումնասիրութեան սկսելով՝ երեք անձերու հանդիպեցանք, որոնց անունները Աստուծոյ փոխնեց: Աքրամը եղաւ Աքրահամ, Սարամ՝ Սառա, իսկ Յակոբը՝ Խարայէլ: Նոր անուն ստանալը կը նշանակէր, որ Աստուծոյ «Նոր կեանք» կը պարգևելը անոր եւ Աստուծոյ ծառայելու համար մասնաւոր շնորհը: Եթէ ընտանիքի անդամներուն հետ խօսեցէր անուններու ինաստին մասին: Ամեն մէկուն կրնաք հարցնել՝

- Ինչպէս ընտրուած է իր անունը:
- Իր մեծ ծնողներէն մէկուն ի պատի՞ տրուած է այդ անունը:
- Գիտ՞ք ձեր անուան իմաստը:
- Կը ճամշնա՞ք սուրբ մը, որ այդ անունը ունի: Անոր կեանքը կարդացա՞ծ էք:
- Այդ անունին տիրոջ նկարագրային գիծները ունի՞ք: (Այս հարցումներէն ոմանք կրնաք նաեւ հարցնել մականուններու եւ հայրանուններու ինաստը: Վերջապէս խօսեցէք քրիստոնեայ ըլլալու մասին, որ մեզ բոլորս իրարու քով քերած է: Չէ՞ որ առ ալ Աստուծոյ կողմէ տրուած անուն է: Ի՞նչ կը նշանակէ այդ: Ինչպէս կարելի է ապրիլ, ինչպէս զործել առօրեայ կեանքի ընթացքին, որպեսզի արժանի ըլլանք քրիստոնեայ կոչուելու:)

Աւետիս կը տրուի Աննային եւ Յովսէփին

Մարիամ Սպորուածանի ծնունդը

Դայ Առաքելական Եկեղեցին Սուրբ Կոյս Մարիամ Աստուծածնի ծնունդը կը տօնէ Սեպտեմբեր 8-ին: Մանրանկարներուն մէջ Տիրամօր ծնողները՝ Յովսէփին ու Աննան, ներկայացուած են Աստուծոյ աղօթած պահուու:

Սուրբ Յովսէփին եւ Աննան շատ ծեր էին եւ զաւակ չունէին: Անոնք աղքատ էին եւ շատ կարիքաւոր: Անոնք բարեպահ մէջ աղքատ էին եւ կը սպասէին խոստացուած Փրկչին: Միշտ Կ'աղօթին Աստուծոյ, որ իրենց զաւակ մը պարգևէ: Աստուծած լսեց անոնց ծայնը. Աննան ծնաւ Մարիամը, որուն բոլոր սերունդները «Երանի կու տան» (Ղ. 1.48):

Դայ Առաքելական Եկեղեցին Ս. Յովսէփին եւ Աննայի տօնը կը կատարէ Վերափոխման տօնին 9-րդ օրուան յաջորդող օրը: Այդ օրուան շարականը նուիրուած է Ս. Աստուծածնի ծնողներուն՝ Ս. Յովսէփին եւ Աննայի:

Սուրբ Յովսէփին եւ Աննայի անունները կը վկայեն, որ ամեն ժամանակ ալ եղած են Աստուծոյ նուիրուած ու Անոր հաւատարիմ մարդիկ:

Անապական Կոյս Մարիամը Աստուծածին կը դաւանի Եկեղեցին: Անկէ անմահութեան հաց եւ ուրախութեան բաժակ տրուեցաւ մեղք: օրհներգեցէր մեր Տէր Աստուծածը:

Աքրահամ, Խահակ եւ Յակոբ նահապետներուն Աստուծոյ կողմէ պարգևելուեցար, Կոյս Մարիամ, գուսարը անոնց, բոլոր ազգերը այսօր երանի կու տան քեզի՝ Աննային ծնածին:

Դաս 3

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Պետք է սորվինք Աստուածաշունչն մեր փնտռած համարները գտնել: Ենթադրենք որ կ'ուզենք գտնել եւ կարդալ Աստուածաշունչի եւ 20.4.17 հասուածը:

Ինչպէս սկսիլ փնտռութը

- Նախ պէտք է սորվիլ կրծատումները: Ելք (կամ Գիրք Ելից) Աստուածաշունչի գիրքերն մէկուն անունն է:
- 20-ը գլխուն թիւն է:
- 4-17, այդ գլխուն համարներն են, զորս կ'ուզենք կարդալ: Կը թելադրուի կարդալ սկսելով 4-րդ համարն մինչեւ 17-րդ համարը:

1. Նայեցէք Աստուածաշունչի գիրքերու ցանկին: (Առաջին դասապահի ընթացքին բացատրեցինք, որ ատիկա կարելի է գտնել Աստուածաշունչի առաջին էջերուն վրայ): Չոն կարելի է գտնել Աստուածաշունչի գիրքերուն կրծատուած եւ լրի անունները, ինչպէս նաև հոն կը տրուին էջարիւրը: Նայեցէք թէ ո՞ր էջն կը սկսի Ելից գիրքը եւ գրեցէք այստեղ.-

2. Ելից գիրքը կը թերթատենք, մինչեւ որ գտնենք մեծ գիրով գրուած 20 թիւը, որուն ներբեւ դրուած կ'ըլլան 20-րդ գլխուն բոլոր էջերը եւ համարները:

3. Ուշադրութեանք կը նայինք այդ գլխուն, մինչեւ որ գտնենք անոր մէջ փոքր գիրքերով գրուած 4 թիւը, որով կը սկսի 4-րդ համարը: Այսպիսով կը գտնենք մեր ուզած տեղը եւ կը սկսինք կարդալ մինչեւ 17-րդ համարին վերջը:

4. Ըստիանրապէս իրարու յաջորդող քանի մը համարները կը կոչուին «մէկ հասուած»: Կարդանք մեր գտած հասուածը: Ինչի՞ մասին է: Պատասխանը գրեցէք այստեղ:

*Մովսէս Սինա լեռան
վրայ փասնարաննեայ
պակուիրանները
կը սկսանայ*

ԵՐԿԱՐ ՃԱՄԲԱՅ ԴԷՂԻ ԱՐԵՏԵԱՅ ԵՐԿԻՐ

«Այս ատեն Սովուն եւ իսրայէլացիները հետեւեալ օրիներգը ուղղեցին Աստուծոյ՝ ըստով. Օրինեմք Տէրը, որ փառը փառաւորուած է: Ասոնց կազերս ու ձիերը ծովուն մէք ընկըմէց»:

Աստուածաշունչի երկրորդ՝ Ելից գիրքը կը պատմէ, որ Եգիպտոսի մէջ գահ բարձրացաւ

բագաւոր մը, որ Յովսէփը չէր ճանչար: Իսկ Յովսէփի Եղբայրներուն սերունդները, որոնք անօրութենէ փրկուելու համար Եգիպտոս գացած էին, արդէն բազմացած եւ ժողովուրդ դարձած էին: Անօնք համերաշն կ'ապրին եւ շատ յաջող կեանք նը ունէին: Եգիպտոսի փարաւոնը սկսաւ մտահոգուիլ, տեսնելով որ անոնց թիւը երթալով աւելի կ'ըլլայ քան եգիպտացիները: Այն ատեն սկսաւ բոլոր օտարները, ինչպէս նաև իսրայէլացիները՝ ստրկացնել եւ անոնց պարտադրեց տաճարներ, բուրգեր եւ քար մէջ արձաններ շինել: Սակայն նոյնիսկ այդ դժուար կացութեան մէջ, իսրայէլացիներուն թիւը կ'աճէր: Վերջապէս փարաւոնը իրամայեց սպաննել բոլոր նորածին տղաքը: Այսպիսի դժուար օրերու մէջ ծնաւ Մովսէս:

Ելից 15

«Ելք» կը նշանակէ տեղէ մը Ելեկը եւ ուրիշ տեղ մը ուղղուիլ: Ելից գիրքը Աստուածաշունչի երկրորդ գիրքն է: Այդ գիրքի 15-րդ գլխուն մէջն գտեք այս համար: Ո՞ր մէկ համարին մէջ է ամիկա:

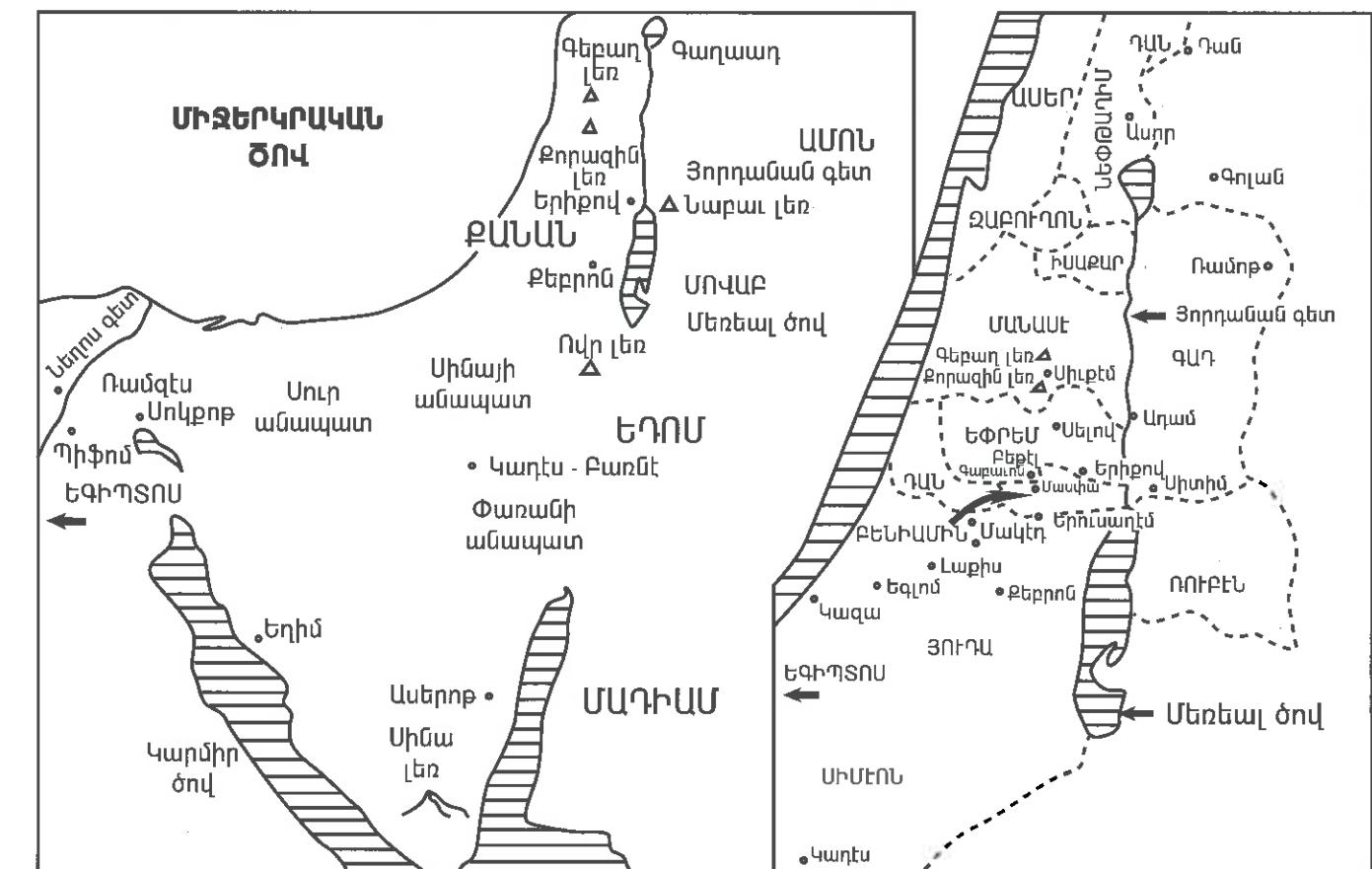

Սինայի թերակղզին

Եթէ քարտեսին վրայ նայինք, Սինայի թերակղզին կը նմանի գլխիվայր շրջուած բուրգի: Անոր Երկայնքը 370 քլմ. է, իսկ լայնքը՝ 240 քլմ.: Ան կը գտնուի Եգիպտոսէն (Սուեզի ջրանցքն) դեպի արեւելք եւ Նեգեր անապատն դեպի հարաւ-արեւ-նուտքը: Ֆիշդ այդ անապատին մէջ Խորայէլի ժողովուրդը 40 տարի բափառեցաւ, երբ Մովսէս զանոնք դուրս բերաւ Եգիպտոսի գերութենէն: Այս թերակղզին մէջ կը գտնուի Սուրբ Էկատերինէի Ուղղափառ Կանքը, որ հիմնուած է 3.թ. շուրջ 250 քրուակներին: Ան կը գտնուի Սինա լեռան մօտ, ուր Մովսէս տաճարանեայ պատուիրանները ստացաւ: Այդ վաճքին մէջ 1844 թուականին գտնուեցաւ Նոր Կտակարանի հնագոյն ծեռագիրներէն մին: Այդ վաճքը այցելող բազմաթիւ զրուաշրջիկներ Սինա լեռ կը բարձրանան, որպէսզի աղօթեն այնտեղ գտնուող փոքրիկ նատուրին մէջ:

Երբ լաւապէս սորվիք այս դասը, քարտեսին վրայ գծեցէք այն ծամրան, ուրկէ իսրայէլացիները անցան Կարմիր Ծովը կտրելէ ետք, մինչեւ Աւետեաց Երկիր՝ Երիքովի շրջանները: Քարտեսին վրայ գտէք եւ նշեցէք այն բոլոր տեղերը, որոնք յիշուած են այս դասին մէջ:

Իսրայէլի ժողովուրդին ճամբան դեպի Աւետեաց Երկիր

Ստրկութենէն դեպի ազատութիւն՝ Սովուսի հետ

Երբ Մովսէս ծնաւ, փարաւան հրամայած էր սպաննել իսրայէլացիներուն բոլոր նորածին արու զաւակները: Մովսէսի մայրը իր զաւակը երեք ամիս պահած էր, սակայն կարելի չէր այդպէս շարունակել, որովհետեւ մանուկը սկսած էր մեծնալ եւ աղմկոտ դառնալ: Այն ատեն մայրը եղեգով զամբիւղ մը պատրաստեց, մանուկը դըրաւ անոր մէջ եւ մեծ աղջկան պատուիրեց զամբիւղը տանիլ Նեղոսի ափին գտնուող եղեգնուտին մէջ: Մայրը կ'աղօթեր Աստուծոյ, որ փրկէ իր զաւակը, իսկ անոր քոյրը զամբիւղը ջուրին մէջ դնելէ ետք, հոն կը սպասէր տեսնելու համար թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ: Այն ատեն փարաւանին աղջիկը եկաւ իր նաժիշտներուն հետ՝ լողալու համար: Եղեգնուտին մէջ զամբիւղ մը նկատելով՝ փարաւանին աղջիկը նաժիշտներէն մին որկեց զայն բերելու համար: Զամբիւղը բանալով տեսաւ լացող մանուկը եւ խղճաց: Մանուկին քոյրը մօսեցաւ անոր եւ առաջարկեց իսրայէլացի դայեակ մը բերել երեխային համար: Այսպիսով Մովսէս մինչեւ իր 3 տարեկանը կրցաւ իր ընտանիքին հետ ապրիլ: Սակայն անկէ ետք, անոր կեանքը ամբողջութեամբ փոխուեցաւ. զայն տարին փարաւանին պալատը եւ Մովսէս հոն մեծցաւ հարրստութեան ու շրեղութեան մէջ:

Սակայն Սովուս երբեք չնորցաւ իր երրայական ծագունը: Օր մը ան տեսաւ թէ ինչպէս եգիպտացի նարդ մը խրայէլացի ստրուկ մը կը ծեծէ: Սովուս այնքան բարկացաւ, որ սպաննեց եգիպտացին: Փարաւոնին բարկութենէ Վախճալով՝ ան փախաւ դէպի անապատ եւ Սադհամի երկորին մէջ ապաստանեցաւ:

Սադիամացիներուն Յոթոր քուրմը անոր պատուիրեց իր ոչխարները արածել: Սովոր անուսնացաւ Յոթորի աղջկան՝ Սեփորայի հետ:

Մովսես Աստուածոյի հետ կը խօսի

Մովսէս իր աներոց՝ Յոթորի հօտերը արարած պահուն, Քորեք լերան ստորոտին, տեսաւ կրակով այրող սակայն չսպառող մորենի մը: Սօսեցաւ թուփին եւ լսեց իրեն ուղղուած ձայն նը. «Մովսէս, Մովսէս...: Ես քու հայրերուդ Աստուածն եմ, Արքահամի, Խահակի Աստուածը, Յակորի Աստուածը...: Ես տեսայ Եգիպտոսի մէջ գտնուող իմ ժողովուրդիս կրած տարապամբը, լսեցի վերակացուներուն դաժանութեան պատճառաւ անոնց աղաղակը, գիտեմ թէ ինչքան վիշտեր ունին: Ես իջայ որպէսզի փրկեմ Եգիպտացիներուն ծեռքէն եւ հանեմ զանոնք այդ երկրէն ու տանին աւելի լաւ եւ ընդարձակ երկիր մը..., ուրկէ կաթ եւ մեղր կը բխի: ...Արդ, թեզ պիտի դրկեմ Եգիպտացիներուն փարաւոնին քով, որպէսզի իմ ժողովուրդս Եգիպտացիներուն երկրէն դուրս հանես»: Խրայէլացիները Աստուծոյ անունը չէին գիտեր տակաւին, բայց Աստուած ինք ըսաւ Մովսէսին. «Ես այն Աստուածն եմ որ է» («Ես եմ որ եմ»):

Մովսէս շատ վախցաւ Աստուծոյ խօսքերէն: Առ ինչպէ՞ս

Դուքս եւ Ահարոն – Դիմում փարաւոնին

Այն ատեն Սովում եւ Ահարոն փարաւոնին մօս եկան և անոր ըսին. «Իսրայէլի Տէր Աստուածը այսպէս կ'ըսէ. Արձակէ իմ ժողովուրդս, որպէսզի անապատին մէջ իս պաշտեն»։ Սակայն փարաւոն մտիկ չըրաւ Մով-էսի եւ Ահարոնի ըսածին։ Ան չձգեց որ իսրայէլացիները երթան։ Բայց Աստուած օգտագործեց փարաւոնին արծրացած սիրտը, որպէսզի մարդոց ցոյց տայ թէ նըն է միակ ու ճշմարիտ Աստուածը։ Աստուած եգիպտացիներուն վրայ շարք մը փորձանքներ բերաւ եւ աւտոներ դրկեց՝ գորտեր, մժեղներ, շնածաներ, կարուտ, մարախներ, երեք օրեր թանձր խաւար ամբողջ գիպտոսի մէջ։ Ամեն անգամ փարաւոնը կը խոստա-ար արձակել գերիները, սակայն հազիւ Աստուածոյ յատիժները դադրին՝ կը դրժեր իր խոստումը։ Վերապէս Աստուած դրկեց ամենէն դաժան պատիժը՝ Ե-իպտոսի բոլոր անդրանիկներուն մահը։ Եգիպտացիներու հիրաքանչիւր լնտանիքին անդրանիկը մեռաւ, սակայն Աստուած խրայէլացիներուն սորվեցուց, թէ նչափէ՞ս պիտի ազատէին այս պատիժն։ Այդ մասին արդանը եւ 12.21-42 հատուածոն։

արմիր ծովեն անգըր

Վերջոյ փարաւոնը ստիպուած էր հրաժարիլ իր յառօռվենեն: Եւ Աստուած Մովսեսին պատուիրեց իր ողովուրդը դուրս բերել Եգիպտոսէն: Անոնք հրենց տա աշխ ինչ որ կրնային տանիլ եւ ճամբայ ելան դէ-ի Քանան երկիրը: Եթի հրեաները ծովուն մօտեցան, ունենց ետեւեն լսեցին Եգիպտական մարտակարգերուն ոլորտված, որովհետեւ փարաւոնը դարձեալ փոխած էր ու միտքը եւ սկսած էր հալածել հրեաները: Եւ ահա եղի ունեցաւ Սուլը Գիրքին մէջ պատմուած մեծ հր-աշքներն մէկը: Աստուած ծովուն ալիքներուն հրա-այեց բացուիլ եւ իսրայէլացիները ծովուն յատակեն նոցան, այնպէս ինչպէս ցանաքի վրայ կը քալեն: Իսկ որ փարաւոնին զինուորները մտան նոյն ճամբով՝ ուրերք դարձեալ միացան եւ Եգիպտացիները խեղդուցան: Աստուծոյ ժողովուրդոյ գտաւ իր ազատութիւնը:

ԴԱՎԻԴ ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱԿԱԿԱՐ

Եաի Աւետեաց Երկիր ճամբան դիւրիհն չէր: Յուեաները աստ դանդաղ կը քալէին, թիշ ուտելիք ունեին, իսկ ջուր բնաւ բաւարար չէր: Մարդիկ կը տրտնջային Մով-էսին եւ հետզինետ Աստուծոյ Վրայ ունեցած իրենց

իաւատքը կը կորսնցնէին: Անոնք նոյնիսկ եգիպտական վերադառնալ կ'ուզէին եւ Մովսէս կը վախճար ամուսնութեան ու զայրոյթն:

Սակայն Աստուած բնաւ չի լքեր իր ընտրեալները: Մովսէսը կանչեց Սինա լեռ եւ անոր տուաւ Աստուածողովորդին Օրէնքը: Մովսէսի երկար բացակայութեանը տեսնելով, ժողովուրդը բարկացած, դիմեց Ահա նին եւ համոզեցին զայն որպէսզի կուռք մը շինեն անոր երկրպագեն: Այդ կուռքին՝ ոսկի հորթին զոհացած մահապատճեն առաջ է առաջանաւ:

մատուցանելով՝ ժողովուրդը կուտէր, կը խմէր ու գուարծանար: Իսկ Մովսէս Սինա լեռնէն հջնելով հետ բերաւ Աստուծոյ տուած Տասնաբանեայ Պատորանները, որոնք գրուած էին երկու փոքր քարէ տատակներու վրայ: Ան տեսաւ ճարդոց ըրածը եւ շատ տիրեցաւ: Սակայն ան կը սիրէր իր ժողովուրդը եւ պատճառաւ խնդրեց Աստուծմէ որ ներէ անոնց: Աս Մովսէս անոնց պատմեց Աստուծոյ Օրենքին ճամանական պատճառաւ անոնց պատուիրած էր ոսկիէ շինուած տափին՝ Ուխտի Տապանակին մէջ դնել Օրենքի այդ տատակները եւ իրենց հետ տանիլ Աւետեաց Երկիրը: Տոյ անոնք Վկայութեան Խորանը շինեցին: Անոր մէ հոն ուր գոհասեղանը կար, կը գտնուէր ճաեւ փոքրան մօք, որ Սրբութիւն Սրբոցն էր, ուր կը դնէին Ուխտ Տապանակը:

Ելից գիրքը կը վերջանայ Վկայութեան Խորանի պառաստութեան նկարագրականու:

Աւտոմատ Երկի

Մովսեսի կը կեանքին մեծ մասը՝ 40 տարին զոհաբեր որպեսզի իր ժողովուրդը առաջնորդէ դեպի Աւետեա Քանան Երկիրը։ Սակայն ինք՝ Մովսես պիտի չտեսն զայն եւ ինք պիտի չանցներ Յորդանան գետը։Տե իրեն զոյց տուաւ Աւետեազ Երկիրը եւ ըսաւ. «Այս է ա

ԱՐԵՎԵՏԻ ԵՐԵՎԱՆ

Աստուած Մովկեսին բացատրեց, թէ ինչպէ՞ս հրեան կրնան ազատիլ Եգիպտական գերութենէն: Ան օգն հրեաներուն, որպէսզի առանց փորձանքի անցն Կարմիր Ծովէն:

Կարդացէք այստեղ դրուած հատուածները եւ փորցէք գծել ձեր կարդացածը:

b_L 12.21-28, 13.17-22, 14.5-9, 15.1-2, 19-19, 21:

Երկիրը, զոր երդումով Աքրահամին, Խսահակին ու Յակոբին խոստացած ու ըսած են. «Թու սերունդներուդ պիտի տամ զայն»: Այս երկիրը թեզի ցոյց կու տամ, սակայն դուն ինն պիտի չմտնես»: Տիրոջ խօսքին հաճածայն՝ Մովսէս մեռաւ Մովսաքի երկրին մէջ: Եգիպտոսէն դուրս եկած մարդոցնել ողջ մնացին միայն՝ Նաւի որդին՝ Յեսուն և Քաղերը: Յեսու Նաւիկին Աստուած պատուիրեց որ ժողովուրդին առաջնորդը դառնայ (Բ.Օր 31:1-3, 7):

Այս պատմութիւնը գրուած է Նաւի որդի Յեսուի գիրքին մէջ: Այնպէս ինչպէս Աստուած բաժնեց Կարմիր Ծովուն ջուրերը, նոյնպէս ալ Ան բացաւ Յորդանանի ջուրերը, որպէսզի Եբրայեցիներ կարենան Օրէնք պարունակող Ուխտի Տապանակը անցընել: Թափառական կեանքը վերջ գտաւ: Յեսու ստիպուած էր կռուիլ տեղացի ժողովուրդին հետ, որպէսզի կարենային այնտեղ հաստատուիլ: Անոնց գրաւած առաջին քաղաքը եղաւ Երիքովը, որ բարձր ու ամուր պարիսպ ուներ: Աստուծոյ հրամանով եօթ օր կող ինչեցուցին ու Ուխտի Տապանակը քաղաքին շուրջը դարձուցին: Ահա եօթներորդ օրը պարիսպին աստերը փուլ եկան եւ քաղաքը գրաւուեցաւ (Յս 6.1-21):

Քանան երկրին մէջ հսրայէլացիները բազմաթիւ փորձութիւններու հանդիպեցան, որովհետեւ զիրենք շրջապատող ժողովուրդները (գետացիները, ամորհացիները, գերգեսացիները եւ ուրիշներ) հեթանոս էին: Դըժուար էր նաման միջավայրի մէջ հեռու ննալ անոնց կենցաղէն: Յեսու ժողովուրդին կոչ է՛՛ուղղէր հաւատարիմ մնալ Տիրոջ: Աստուած անոր պատուիրեց գրաւած հողերը հսրայէլի տասներկու ցեղերուն միջեւ բաժնել: (Անոնք Յակոբի 12 զաւակներուն յաջորդներն էին:) Յեսուն շատ երկար ապրեցաւ: Երբ մահացաւ ան, զայն թաղեացին Եմինենի լեռան վրայի:

Քառասուն տարի ետք Տէրը Թէսուկն ըսաւ, որ իսրայէլացիները պէտք է Յորդանան գետը անցնին եւ մտնեն Ալետեաց Երկիր:

Յորդանան գետը անցնելէ առաջ Աստուած ինչպիսի՞ պատուիրներ տուաւ իր ժողովուրդին:

Կարդացէք այստեղ դրուած հատուածները եւ փորձն-
գէք զծել ձեր կարդացածը:

3u 1.10-11, 3.1-6, 4.1-7, 7-9, 11-17, 15-24.

3 – Տիրոջ խաչը

ՏԻՐՈՉ ՍՈՒՐԲ ԵՒ ԿԵՆԱՐԱՐ ԽԱԶԻ ՏՕՆԸ

Խաչվերացը՝ Սուլը Խաչի վերացման տօնը, Յայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հինգ Տաղաւար եւ Խաչի չորս տօներէն մէկն է: Խաչի տօներէն ամենէն հինգ է եւ իր պատմական սկիզբը Կարելի է դմել մինչեւ Քրիստոնեութեան սկզբնաւորութիւնը, որովհետեւ Խաչը վերացրնելու (բարձրացնելու) եւ փառաւորելու առաջին առարգը կը վերագրուի Յակոբոս Տեառնեղբայր (Տիրոջ եղբայրը) առաքեալին: Ան եղած է Երուսաղէմի առաջին եպիսկոպոսը եւ խաչը ժողովուրդին դիմաց բարձրացնելով՝ «Խաչի քո Քրիստոս, երկրպագամնեմք» շարուանը եւ աղօթքը երգած է: Յայ եւ Ընդհանրական Եկեղեցւոյ մէջ այս տօնը հաստատուած է չորրորդ դարուն:

Ս. Խաչի պանծացման երկրորդ հանգրուանը Խաչի Գիւտն է, երբ Բիւզանդիոնի Կոստանդիանոս կայսրին մայրը՝ Հեղինելի թագուհին, զայն կը գտնէ ու կը տեղադրէ Երուսաղեմի Ս. Յարութեան տաճարին մէջ:

Երրորդ տօնը՝ Ս. Խաչի վերադարձն է: 614 թուականին, պարսկա-բիզանտիական պատերազմի ժամանակ, պարսիկներու խոսրով Բ. Թագաւորը գրաւած է Երուսաղեմը, գրեթե հիմնայատակ կործանելով զայն: Կողոպտելով Երուսաղեմը, պարսիկներ նիւթական ու հոգեւոր շատ մը արժէքներու հետ միասին՝ Քրիստոսի եաւստիեացը եւս լոյ օռնացն եւ լոյ լուսնին Պատրիարք

ԽԱՐԻ ՓԱՅՏ

Ելից գիրքին մէջ գրուած է, թէ ինչպէս Աստուած Մովսէսին կը պատուիրէ փայտ նետել Սեռա անունով լեռի ջուր ունեցող աղբիրին մէջ, որպէսզի անոր ջուրը անուշնայ: Անիկա մեզի կը յիշեցնէ մեր Տիրոջ փայտի (խաչի) վրայ մեռնիլը, որպէսզի մեզ բոլորս փրկէ մեղքն եւ նոր կեանքի ջուրը շնորհ մեզի: Կարդացէք Ելից գիրքի պատմութիւնը (Ել 15.22-16.1): Ապա կարդացէք նոյն գիրքին 17-րդ գլուխը: Սովում մարգարեն իր գաւազանով չի՞ յիշեցներ Քրիստոսի խաչելութիւնը եւ Տիրոջ խաչը գտնելու դրուագը:

Փորձեցէք գտել այս պատմութիւնները:

Քու զօրութեան խաչը գաւազան տուիր մնզի Քը-
րիստոս եւ անով պիտի յաղթենք անօրէն թշնա-
մին:

Ասիկա յաղթութեան գէնք է Աստուծոյ որդիին ա-
ռիւնով տրուած եւ անով պիտի յաղթենք անօրէն
թշնամիին:

Ասիկա տէրունական աթոռ է եւ ասոր վրայ բազմած է Աստուծոյ Որդին՝ Քրիստոս, եւ անով պիտի լայտենք անօրէն թշնամիին:

ԽԱԶԻ ՔՈ ՔՐԻՍՏՈՆ

Թու խաչիդ կ'երկրպագենք, Քրիստոս, եւ խաչե-
ութիւնդ կը մեծարենք. քու չարչարանքդ կը փա-
ռաւորենք. եկէք հաւատացեալներ, երկրպագենք
Քրիստոսին՝ մեր Աստուծոյն, որ իր խաչով մեծ
պարզեւ մը տուաւ աշխարհին. սուրբ Աստուծած,
սուրբ եւ հզօր, սուրբ եւ անմահ որ խաչուեցար
մեզի համար, ողորմէ՛ մեզի:

ԽԱՂՅՈՒՄ ՄԵՐ ԿԵՎՆՔԻՆ ՄԵԶ

Այս շաբթուան ընթացքին ձեր առօրեայ աղօքքներուն Վերջաւորութեան աւելցուցէք «Խաչի քո Քրիստո» շարականը: Գոյ սորվեցէք անոր քառերը, եւ Երկրագեցէք զանոնք արտասանած ժամանակ: Խորիեցէք Քրիստոսի սիրոյն ու զոհաբերութեան մասին: Ստածեցէք, թէ դուք ի՞նչ կրնաք ընել ուրիշներուն եւ հորձեցէք ըստ այս քարիք:

ՁԱԿՈԲԻ 12 ԶԱՒՎԿՆԵՐՈՒՄ
ՍԵՐՈԽՆԴՆԵՐԸ

Քարտեսը ցոյց կու տայ, որ Աւետեա
Երկիրը ինչպէ՞ս բաժնուեցաւ Յակո
քի սերունդներուն միջեւ: Խրաքան
չիւր բաժին կետերով սահմանագրը
ուած է: Խրայէլացի տուեալ ցեղի
անունը գրուած է մեծ տառերով:

ա) Բաց գոյնով Աերկեցք Խրայէլ ցեղերուն շրջանները (որպէսզի անունները երեւին): Ասիկա կատարեց առաջ ուշադի՞ր եղեք հետեւեալին.

1. Գտե՛ք այն ցեղը որ ունի երկու
փոքր հողամասեր:

Այդ հողամասերը նոյն գոյնով պետք
ներկային:

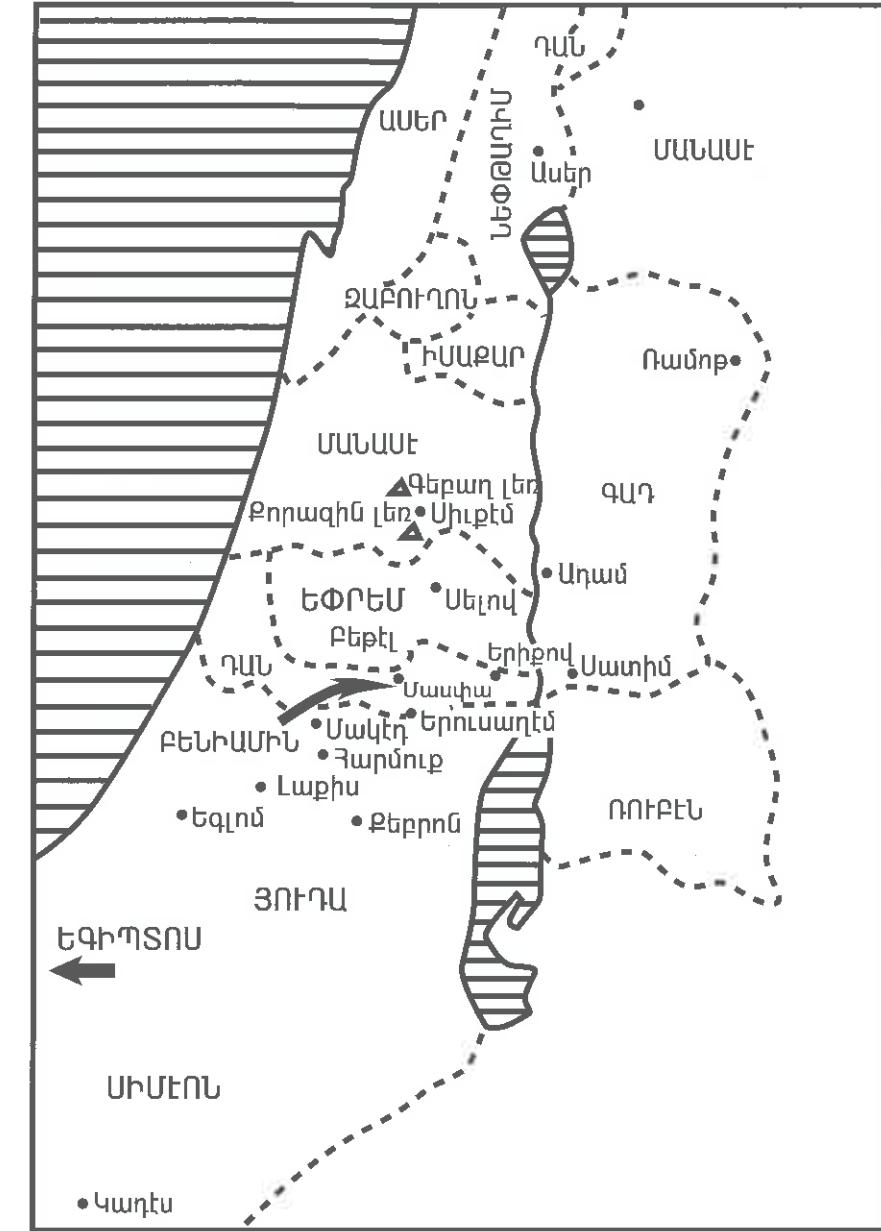
2. Յովսեփի անունը քարտեսին վրա պիտի չգտնեք: Ահա թէ ինչո՞ւ Յակոբ Յովսեփին երկու զաւակներ իր զաւակները նկատեց: Գոյք անոնց անունները Ծն 48.1, 20 հաստիածներուն մեջ եւ այստեղ գրեց:

Նշենք, որ Երկրորդ զաւակն ալ Երկու հողամաս ունէր: Իւրաքանչիւր զաւակի հողամասը տարբեր գոյնով ներկացնելու:

**پ) Ուշադրութեամբ կարդացէք Ծննդ
դոց գիրքի 49-րդ գլուխը և գտէք Յա
կորի (Եսրայէլի) մնացած տասը զա
ւակներուն անունները։ Անոնցմէ ի
րաքանչիւրին հողամասը տարբե
գոյնով ներկեցէք։**

1. Ծանօթութիւն: Անոր զաւակներեց
միայն մէկը հողանաս չստացաւ
Ատիկա քահանաներու տոհմն է
եւ որ պէտք է միայն Աստուծոյ զր
հաբերութիւն կատարելով զբա
դեր: Կարդա՛ Բ. Օր 10.8-9, Յ
13.33:

2. Կարդա՛ Ա. ՄԱ 23.1-6, 24-32, որպես
զի ծանօթանաս քահանաներու¹
պարտականութիւններուն եւ գիտ
նաս թէ անոնք ինչպէ՞ս կ'ապրին:

Պատմական կարեւոր վայրեցիւթեան

Քարտէսին վրայ գտնք հետեւեալ աշխարհագրական տեղանունները եւ անոնց քու շրջանակի մը մէջ գրեցէք համապատասխան թիւերը.

1. Յորդանան գետ (ասիկա իրարու կը միացնէ ջուրի երկու աւազաններ):
  2. Սիշերկական ծով:
  3. Մեռեալ ծով (Դարաւային Պաղեստինի ջրային ամեննեն մեծ տարածութիւնը):
  4. Գալիլեյ լիճ (ջուրի փոքրիկ աւազան Յորդանանի հիւսիսային մասին մէջ):
  5. Գտէր հետեւեալ քաղաքները եւ ընդգծեցէք անոնց անունները. Երուսաղէմ, Երիքով, Թեքրոն, Կաղէս, Սիլուն, Թբէթէ, Սելով: Աչք անցուցէք ձեր կարդացած Ծիւթերը: Ի՞նչ գիտէր այդ քաղաքներուն մասին: Քարտսին Վրայ նշեցէք Քանանի այն տեղերը, ուր Սուրբ Գիորքն ծեզի ժանօթ դէաք նը պատահած է:

Գաս 4

ԻՄՐՎՅԵԼԻ ՂԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ԹԱԳՎԻՒՐՆԵՐԸ

Աստուածաշունչի բովանդակութեան
երբ նայիք, պիտի տեսնէք որ Աստուածաշունչը երկու մասերու բաժնուած է՝
Յին եւ Նոր Կտակարաններ: «Կտակարան» բառը կը նշանակէ ուխտ, համաձայնութիւն Աստուածոյ եւ մարդուն
միջեւ:

Օրէնքի գիրքեր Եւ պատմական գիրքեր

Օրենքի եւ պատմական գիրքերը Յին
Կոտակարանի առաջին երկու մասերն
են: Յին Կոտակարանի առաջին հինգ
գիրքերը կը կոչուին Դնգամատեամ,
կամ՝ Օրենքի Գիրքեր: Այս գիրքերը
մեզի կը պատմեն աշխարհի ստեղծա-
գործութեան, Աստուծոյ ընտրեալ ժո-
ղովուրդին, ինչպէս նաև Տիրոջ կողմէ
տրուած այս Օրենքներուն մասին, ո-
րոնց աճառարկելի կերպով պէտք է
հետեւէր Խրայէլի ժողովուրդը: Այս
գիրքերը նաև Մովսիսական կը կոչ-
ուին, որովհետեւ զանոնք կազմողը
Սովու, այդ գիրքներուն մէջի կերպո-
ւական դէմքն է: Պատմական գիրքե-
րը կը մերկայացնեն Աստուծոյ ժողո-
վուրդին պատմութիւնը, Աւետեաց Եր-
կիր մտնել յետոյ: Երբեմն մարդիկ կը
մոռնային Աստուծոյ կատարած բա-
րիքները: Աստուած դատաւորներ
նշանակեց՝ Գեղենը, Սամսոնը եւ
Սամուելը, որպէսզի անոնք առաջնոր-
դեն Աստուծոյ ժողովուրդը: Սակայն
մարդիկ փափաքեցան թագաւոր ու-
նենալ եւ Տէր ժամանակի ընթացքին
անոնց թագաւորներ ալ տուաւ՝ Սա-
ւուուրը, Դաւիթը եւ Սողոմոնը: Յետա-
գայ թագաւորներէն ոմանք իրենց
հպատակներուն հետ միասին հեռա-
ցան Աստուծմ ու Անոր խօսքերէն եւ
շատ մը չարիքներ բերին իրենց գըլ-
խուն: Անոնք նոյնիսկ կորսնցուցին
Դնգամատեանի ծեռագիրը, զոր Վե-
րջուստին գտաւ Յովսէփ թագաւորը, որ
նաև որոշեց Վերականգնել Տաճարը:
Աստուածաշումնէն գտէք Դնգամատեամը
եւ պատմական գիրքերը: Փոքրիկ քարտե-
րու վրայ գրեցէք անոնց անունները:

Դակիթ քազը եւ Տաճարին նախագիծը
կը փոխանակ իր պատակին՝ Սողոմոնին

**ԱԱՏՈՒՇՈՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՔ ԱԹԱՋՆՈՐԴՆԵՐԸ,
ԴԱՏՄԱՌՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ԹԱԳԱՌՈՐՆԵՐԸ**

**Կատուած Դակիրին խոստացաւ. «Քեզ պիտի ազատեմ քու թշնամիներէ եւ Տէ-
րը քեզի պիտի ըսէ, որ իրեն համար տուն մը շինէս: Երբ քու կեանքիդ օրերը
վերջանան ու նախահայրերու գիրկը դառնաս, քեզմէ եւր քու սերունեղ Ակատուղ զաւակը պիտի բարձրացնեմ եւ անոր թագաւորութիւնը պիտի հաս-
տատեմ: Ան իմ անուանս համար տուն պիտի շին եւ ես անոր արող յա-
փիւան կանգուն պիտի պահեմ»:**

Իսրայէլի ցեղերը երբ մուտք կը գործին Աւետեաց Երկիր, Աստուած ցոյց տուաւ, թէ ինչպէս կ'ուզէ որ ըլլայ անոնց կեանքը: Ան հրեաներուն պատուիրած էր որ որ գրաւեն Երկիրը, սակայն չամուսնանան քանանացի աղջկմերու հետ եւ չխառնուին սուս աստուածներ պաշտող տեղացիներուն հետ: Իսրայէլացիները խոստացան Ենթարկվիլի եւ Աստուծոյ ծառայել, սակայն երբեմն կը թերանային իրենց խոստումին մէջ: Անոնք կ'ամուսնանային օտար կիներու հետ, որոնք սուս աստուածներ կը պաշտին:

Խսրայէլի զաւակները երբ հեռացան Աստուծնե, Աստուած դադրեցաւ զիրենք պաշտպանելի եւ այդ միջոցին էր որ թշնամիներ իրենց յալթանակը կը տօնէին: Երբ իրենց դարձի կու գային իրենց մեղքերին ու զևսուած օգնութեան կը կանչէին, Ան միշտ կ'օգնէր անոնց եւ առաջնորդներ կու տար անոնց, որպեսզի պարտութեան մատնեն իրենց. թշնամիները: Այդ առաջնորդները կը կոչուէին Դատաւորներ:

Դատաւորները Աստուծոյ ժողովուրդը կ'առաջնորդեն

Դատաւորները կը ննանէին իհն շրջանի նահապետներուն կամ անոնցմէ ետք կառավարող թագաւորներուն։ Անոնք խորհուրդ կու տային եւ կ'առաջնորդէին ճակատամարտերը։ Անոնք կ'ոգեւորդէին ու կը միշտարին նեղութեան մէջ եղողները։ Դատաւորներէն ոմանք հողամշակ էին, ուրիշներ՝ զինուորական, կային նաեւ դատաւորներ որոնք հովիս էին։ Դատաւորները յաջողեցան իսրայէլի ցեղերուն միասնութիւնը վերականգնել, միացնելով զանոնք թշնամիներուն դէմ։

Նշանաւոր դատաւորներ եղան Ղեփորան, Գեղեսնը, Սամսոնը եւ Սամուկլը։ Դատաւորները ժողովուրդին կը յիշեցնէին, որ իրենց յաջողութիւնն ու յառաջդիմութիւնը կախեալ էին Աստուծոյ Օրէնքներուն հետևելէն։ Եւ երբ ժողովուրդը մոռնայ այս՝ թշնամիները կը տիրեն իրենց պրայ։

Ապրիլ | ԵԼ Սպառտ

Սամուել Վերջին դատաւորներէն մէկն էր, որ Տաճարին մէջ մեծացած էր Նեղի քահանային ծեռքերուն մէջ: Սամուել Աստուծոյ ծառան ըլլալուն, միշտ կը յաջողէր յաղթել հսրայէլի թշնամի եղող փոշտացիներուն: Ծերացած ըլլալով՝ ան իր բոլոր պարտականութիւնները յանձնեց Յովել եւ Արիա զաւակներուն, սակայն անոնք իրենց պարտականութիւններուն մէջ թերացան եւ ագահութեան գիրկը իյնալով՝ միայն նուրբներ կը ստանային եւ անարդարութեամբ կը վարուեին ժողովուրդին հետ: Ժողովուրդը իրաժարեցաւ իրենց ենթարկը-ւել եւ Սամուելին խնդրեցին թագաւոր մը օծել իրենց համար, որպէսզի շրջակայ ժողովուրդներուն պէս իրենք ալ ունենային իրենց թագաւորը:

Սամուել չէր ուզեր թագաւոր մը նշանակել: Ան լաւ կը ճանչնար ժողովուրդը եւ զիտէր որ անոնք շուտով պիտի մոռնան թէ ունին միայն մէկ Թագաւոր, որ Աստուծին ի՞նք է: Բայց Աստուած, Սամուելին ըսաւ, որ թագաւոր մը նշանակէ: Օր մը, Երիտասարդ մը քաղաք եկաւ, որ-

պեսզի իր հօր կորաւած էշերը գտնել: Պատաճին օգնութիւն խնդրեց ծերունի դատաւորէն: Աստուած Սամուելին ըսաւ, որ ճիշդ այդ պատաճին պէտք է թագաւոր կարգ: Սամուել սուրբ իւղին շիշը առաւ եւ պատաճին զիխուն վրայ թափեց եւ օրինեց զայն (այս արարողութիւնը հետագային «Օծում» սկսաւ կոչուիլ): Ապա դատաւորը կանչեց Խորայէլի ցեղին բոլոր ներկայացուցիչները եւ անոնց ցոյց տուաւ իրենց նոր թագաւորը՝ Սաւուրո:

Ապրանք Եւ Դաշիք

Սկզբնական շրջանին Սաւուղ լաւ թագաւոր մըն էր: Թշնամիներուն դէմ տարած իր բազմաթիւ յաղթանակներով՝ ժողովուրդին վստահութիւնը շահեցաւ ան: Երբեմն սակայն, ան կը մոռնար Աստուծոյ պատուիրանները եւ չեր կատարեր զանոնք: Ան շատ ինքնավստահ անձ էր: Ան նոյնիսկ չսիրեց պատաճի Դաւիթը, լսելով որ ան լաւ պատերազմիկ եղած է: Սաւուղ կ'ուղէր ամեն ինչ առանձին ընել, որովհետեւ մէջը չար ոգի մտած էր եւ նախանձ: Ան այլևս չեր կրնար պատուով ծառայել Տիրոջ ու ժողովուրդին: Ան երբ մեռաւ Գեղրուա լերան մօր՝ թագաւորութիւնը ամօս Շահեհին:

Դաւթ թագավորութիւնը անցաւ է Խալիթիւն։ Դաւթ մեծ թագավոր մը եղաւ։ Ան յաճախ Աստուծն օգնութիւն կը խնդրէր, Անոր փառք կու տար իր յաղթանակներէն ետք։ Դաւթ Երուսաղէմը նայրաքաղաք դարձուց եւ հոն փոխադրեց Ուխսոի Տապանակը, որպէսզի դրուէր խորանին վրայ, իբրև խորհրդանշան Աստուծոյ ներկայութեան։ Դաւթ ինք ալ միշտ գոհ չէր պահեր զԱստուած։ Սակայն մեղքեր գործել ետք՝ միշտ կը զջար ու դարձի կու գար եւ Աստուծն ներում կը խնդրէր (Կարդացէք 50-րդ Սաղմոսը, ուր Դաւթ ներողութիւն կը խնդրէ Աստուծն)։

Ստորև նշված թագաւորությունները

Դամիք իրեն յաջորդ ընտրեց իր Սողոմոն որդին: Սողոմոն Աստուծն իմաստութիւն խնդրեց իրեւ շնորհը եւ շատ հեռուներէն իր մօտ կու գային մարդիկ, որպէսզի իր խոատները լսեն: Անոր պալատը այնքան փառաւոր է, ինչքան փարաւոնին պալատը եգիպտոսի փառքի շրջանին: Սողոմոնին ամենէն կարեւոր գործը եղաւ Աստուծոյ հոյակապ Տաճարին կառուցումը: Այդ սքանչելի շինութեան մասին կրնաք կարդալ Թագաւորաց Գ. գիորին մէջ (Գ. Թօ 6.2-36):

Թագաւորը ծանր տուքքեր եւ պարտաւորութիւններ սահմանեց, որպեսզի խրայէլի տարածին շինարարական ծրագիրներ իրագործե: Ան յարաբերութիւններ մշակեց նաև ուղիշ թագաւորներու հետ եւ օտար ազգերն բազմաթիւ հարճեր ունեցաւ: Անոնք իրենց հետ բերին իրենց սուստ աստուածներուն պաշտամունքը եւ Սողոմոն ինը եւս, իր յառաջացեալ տարիքին, ինկաւ անոնց ազդեցութեան տակ եւ զոհասեղաններ շինել տուաւ Աստատրի եւ Մեղրոնի համար: Թագաւորին այս սայթաքունը ունեցաւ իր հետեւանձները: Անոր մահեն ետք թագաւորութիւնը երկութիւ բաժնուեցաւ: Պետք էր ուղիշ կերպ մը խորիիլ՝ Աստուածոյ ժողովուրդը ծշմարիտ Աստուածոյ վերադարձնելու համար:

Սաղմոսներ

Սաղմոսները Տաճարին մէջ կատարուող արարողութիւններուն մաս կը կազմէին, որոնց մէ շատերը Դաւիթ թագաւոր ինք գրած էր: Մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս, յաճախ կ'աղօթէր Տաճարին մէջ եւ գոյ գիտէր սաղմոսները: Շատ ամգամ իր ուսուցումներուն ընթացքին կը մէջբերէր շատ մը սաղմոսներ: Քրիստոնէութեան առաջին շրջանէն սկսեալ՝ սաղմոսները մաս կազմեցին Եկեղեցական արարողութիւններուն: Երբ ներկայ գտնուինք Եկեղեցական արարողութիւններուն, շատ մը սաղմոսներ կը լսենք, որոնք կ'ընթերցուին ու կ'երգուին Եկեղեցւոյ մէջ: Սուրբ Գրային աւանդութեան մէջ Սաղմոսարանը կը կոչուի մաեւ «Գիրք Սաղմոսաց Դաւիթ»:

Մեր անձնական աղօթքներուն ատեն ալ կրնանք օգտագործել սաղմոսները: Պետք է սաղմոսները կարդալ՝ կրկնելով սաղմոսներուն Դաւիթ թագաւորին գեղեցկահիս եւ յուղիչ բառերը: Սաղմոսները ընդհանրապէս կը բաժնուին չորս տարբեր խումբերով՝ փառաբանական-պաղատական, վստահութեան եւ գոհութեան, ուսուցողական եւ մեսիհական: Ինչպիսի ապրումներ ալ ունենանք, միշտ ալ կրնանք Տիրոջ դիմելով սաղմոս մը գտնել, որ կրնայ այդ զգացումը սրանչելի պարզութեամբ արտայայտել: Բազմաթիւ մենակեացներ սաղմոսագիրքը գոյ սորված են եւ անոր բառերը կրկնելով աղօթած Աստուծոյ:

Կարդացէք ծախ կողմը նշուած սաղմոսները: Ապա աջ սիւմակէն ընտրեցէք ամոնց բովանդակութեան ճշգրիտ իմաստը Ներկայացնող նախադասութիւնը եւ սաղմոսի թիվն կողքին գրեցէք անոր համապատասխանող նախադասութեան առաջին տառը:

Ս աղմոս 85

Ա. Դաւիթ այս աղօթքը երգած է խոստովանելով Աստուծոյ Բերսարէի հետ իր կատարած մեղքը (Բ. Թօ 12.1-5): Ասիկա սրանչելի աղօթք մըն է նաեւ մեզի հանար, մանաւանդ երբ Աստուծմէ կը խնդրենք որ մեր մեղքերը ներէ:

Ս աղմոս 8

Բ. Սաղմոս, որ բոլոր արարածներուն կոչ կ'ուղղէ փառաբանել զԱստուծած: Կը կարդացուի առաւտեան ժամերգութեան ընթացքին:

Ս աղմոս 50

Գ. Երեկոյեան ժամերգութեան Սաղմոս, որ մեզի կ'օգնէ դիմում կատարելու Աստուծոյ երբ նեղուած ենք եւ կարիքը ունինք Անոր սիրոյն ու օգնութեան:

Ս աղմոս 103

Դ. Աւետարեր Սաղմոս: Աստուծած մեզի կեղունական տեղ տուաւ իր ստեղծագործութեան մէջ: Այս սաղմոսին երկրորդ տունը մանուկներուն կողմէ արտասանուած մարգարեւթիւն է, երբ Յիսուս Քրիստոս Երուսաղէմ մտաւ (տես Մտ 21.15, 16):

Ս աղմոս 148

Ե. Սաղմոս, որ մեզի կը յուշէ մեր յոյսերն ու ծգտումները Աստուծոյ վրայ դնել, որովհետեւ Ան է մեր միակ փրկութիւնը:

Ս աղմոս 67

Զ. Սաղմոս, որ կը շեշտէ թէ Տէրն է մեր օգնականը: Կը կարդացուի Երեկոյեան ժամերգութեան Շամբարձի շարականէն առաջ:

Ս աղմոս 3

Է. Սաղմոս, որ կը վստահեցնէ մեզ, թէ միշտ կրնանք մեր յոյսը դնել Աստուծոյ վրայ:

Ս աղմոս 61

Ը. Սաղմոս, որու առաջին համարը Յարութեան ճաշու Ալելուիան է, ու կը կարդացուի Յարութեան Կիրակիներու ճաշու Աւետարանէն առաջ:

Ի՞ն ՀԱՄԱՍՏԻ ԱՐԴԵՒԼ

4 – Ուրիշներուն յիշատակը

Աստուածաշնչական պատմութիւններ եւ յիշողութիւններ

Պատահա՞ծ է երբեք, որ բան մը չնոռնալու համար թուղթի վրայ գրած էք այդ: Բնաւ օրագորութիւն պահա՞ծ էք: Ուրիշներու օրագորութիւնները տեսա՞ծ էք ոչ միայն ծեռագիր, այլ նաեւ Եկարներով, որոնք նշեն անցեալին կատարուած դէպքեր: Կրնայ ըլլալ նաեւ որ ըսած ըլլար՝ «Կը յիշե՞ս, երբ...» եւ կը պատմէք այն պատմութիւնը, որ պատահած է: Նախորդ դասի ընթացքին սորված է ինքին և Անոր կատարուած պահամիկ մարդիկ Աստուծոյ խօսքը կը յիշին և Անոր կատարուած գործերը բանաւոր իրարիտեսութեան մասին, որոնք կ'օգնեն մեր մոռնանք գիրքը: Այսօր ալ նոյնը կ'ընենք: Նկարագար եւ գրաւոր պատմութիւնները կը կարգ մը բաներ աւելի լաւ յիշենք:

Սուրբ Գիրքը կ'օգնէ մեզի զԱստուած յիշել

Եկեղեցին Աստուծոյ տունն է: Մենք միշտ կը յիշենք, որ Աստուած ստեղծած է աշխարհը ու բոլորիս կեանք պարգևած: Մենք նաեւ գիտենք, որ առաջին մարդիկը անհնազանդ գտնուեցան Աստուծոյ պատուիրանին, որովհետեւ Աստուծոյ պէս կ'ուզելին ըլլալ: Աստուածաշնչունքը մեզի կը պատմէ Նոյի, Արքահամի, Խահակի, Յակոբի եւ անոնց սերունդներուն մասին, որոնք Աստուծոյ կամքը կը փորձէին կատարել: Այստեղ կամ նաեւ Յիշի Կտակարանային շարք մը նահապետներու եւ անոնց սերունդներուն պատմութիւնները, որոնք չեն ենթարկուած Աստուծոյ: Աստուածաշնչական պատմութեան ընթացքին մարդիկ միշտ կը յիշին իրենց նախահայրերը, որոնք հաւատարիմ եղած էին Աստուծոյ: Սուրբ Գիրքի ամէնէն գլխաւոր գաղափարը այն է, որ Աստուած մեզ կը սիրէ եւ կը հոգայ մեր մասին, նոյնիսկ այն միջոցներ մենք կը մոռնանք գիրքները: Աստուածաշնչունքը օգտակար կ'ըլլայ, որ յիշենք զԱստուած եւ Անոր հաւատարիմ մարդիկը:

Անթիլիասի Սայր Խորանը

Յիշատակութիւն Եկեղեցւոյ մէջ

Եկեղեցին միշտ կ'օգնէ մեզի յիշել զԱստուած եւ Անոր հաւատարիմ բոլոր մարդիկը: Եկեղեցւոյ մէջ մենք կը լսենք ընթերցումներ Սուրբ Գիրքն եւ կը տօնենք մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի, առաքեալներուն եւ սուրբերու կեանքին բոլոր կարեւոր դէպքերը: Կը յիշենք նաեւ այն անձերը, որոնք հաւատարիմ եղած էին Աստուծոյ, կը հետեւէին Անոր եւ կը փորձէին կատարել Անոր կամքը: Կը յիշենք այն անձերը, որոնք թախսնդրութեամբ կը գործարդին Աստուծոյ պատուիրանները, նոյնիսկ մահուան գնով: Կը յիշենք բոլոր այն անձերը, որոնք հաւատքով Վախճանած են, յոյս ունենալով Յարութեան: Եւ մենք Աստուծմէ կը խնդրենք ու կ'ըսենք. «Բարերար եւ բազումողոր Աստուած, քու անմոռաց գիտութեամբ եւ ամբաւ մարդասիրութեամբ յիշէ բոլոր քեզի հաւատացողները եւ ողորմէ»:

«Յիշես՝ մեկ, Տէր...»

Այս խօսքերը կը կարդացուին կամ կ'երգուին ժամերգութեանց ընթացքին: Աստուծմէ կը խնդրենք որ մեզ յիշէ, ինչպէս նաեւ յիշէ մեր ընտանիքի անդամները, մեր ընկերները եւ նոյնիսկ մեր թշնամիները, յիշէ մանաւանդ անոնք, որոնք հիւանդ են եւ կը տառապին, բոլոր անոնք՝ որոնք Տիրոջ Կարիքը ունինք Աստուծութեան մէջ:

Կարդացէք հետեւեալ բառերը եւ բաղդատեցէք զանոնք Եկեղեցական արարողութիւններու ժամանակ ծեռագետները հետու կարդաց հետեւեալ բառերը եւ բաղդատեցէք զանոնք Եկեղեցական արարողութիւններու ժամանակ ծեռագետները:

«Յիշէ երբ արքայութեամբ գաս Մեծ Օրը. արժանի ըրէ ողոր-մութեան, քաւութեան եւ մեղքերու թողութեան»:

«Մեզ ալ յիշէ Աստուծոյ Անմահ Գառնուկին առջեւ»:

«Որպէսզի յաւկտեան չսասանի, յիշատակը յաւկտեան մնայ»:

«Տէր, կը գոհանանք քեզմէ, որ կերակրեցիր մեզ քու անմահական սեղանէն՝ բաշխիելով մարմինդ եւ արիւնդ որպէս փրկութիւն աշխարհի ու կեանք՝ մեր հոգիներուն»:

Ս. Պատարագի Խորհուրդի սկզբաւութեան ժողովուրդը կը խնդրէ

Ս. 111.6

Գոհարական երգ, Ս. Յաղորդութեան յետոյ

Դաս 5

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՍԱՐԳԱՐԵՆԵՐԸ

Աստուածաշունչին մեջն երենն դժուարութեամբ կը գտնենք մեր փնտռած հատուածները: Կը պատահի նաեւ որ դժուարութեամբ յիշենք այն գիրքին անունը, ուր կը գտնուի այդ հատուածը: Այնքան ժամանակ ալ չենք կրնար տրամադրել ամբողջ Աստուածաշունչը կարդալով մեր փնտռած հատուածը գտնելու համար:

Աստուածաշունչի Համաբարբառ, կամ Համաբարբառ Սուլը Գրոց

«Համաբարբառ» բառը գործածուած է համապատասխանութիւն, ներդաշնակութիւն ինաստներով: Աստուածաշունչի համաբարբառը, ընդհանուր հասկացողութեամբ, յատուկ կերպով պատրաստուած գիրք է, որուն նպատակն է Աստուածաշունչի տարբեր գիրքերուն միջն եղած բնագիրներուն համեմատութիւնը կատարել:

Սուլը Գիրքի պատմութեան մէջ համաբարբառներուն հնագոյնը Տատիանոս Ասորիի «Համաբարբառ Աւետարան»ն է, որ գրուած է 180 քրիականին՝ Աւետարաններուն վաւերականութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձնող աղանդաւրական տեսակետները մնեմելու եւ Սուլը Գրոց վաւերականութիւնը փաստելու համար: Համաբարբառը կը կազմուի այբբենական կարգով, բառարանի նման: Յոն կը գտնենք կարեւոր նշանակութիւն ունեցող բառեր եւ անուններ: Բառերը ընտրուած են եւ անոնց կողքին կը գտնենք նախադասութիւններ, որոնք Աստուածաշունչի համապատասխան հատուածներն քաղուած են: Իւրաքանչիւր նախադասութեան մէջ փնտռուած բառը միայն իր առաջին տառով նշուած կ'ըլլայ՝ տեղի խնայողութիւն կատարելու նպատակով: Նախադասութեան աջ կամ ձախ կողմը անոր վերաբերեալ արձանագրութիւն կայ, Աստուածաշունչի տուեալ գիրքն, անոր գլուխներուն եւ համարներուն մասին: Օրինակ. **բերան**

Ծն 4.11 – Երաց գրերան իւր ընդունիլ զարիւն
8.1 – ուներ տերեւ ծիթենոյ շիոն ի բե.

Ել 4.11 – Ո՞վ ետ բե. մարդոյ

Թւ 4.27 – արասցեն ըստ բե. Սիարոնի

(«Համաբարբառ Դին եւ Նոր Կոտակարանաց», Երևան, 1895):

Եսայի մարգարէին դեսիկը և լուրը, որը ան պէտք է փոխանցէր Ասպուծոյ ընպրեւալ ժողովուրդին:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՌԱՋԵԱՆԵՐԸ

«Եւ ես լսեցի Տիրոց ծայնը որ կ'ըսէր. Ո՞վ դրկեմ եւ ո՞վ կ'երայ մեզի համար: Եւ ես ըսի. Ահա են, զի՞ն դրկէ:»

Սողոնոնի թագաւորութեան վերջին տարիներուն մեծ թիւվ իրեաներ ուրացան իրենց կրօնը: Պալատականներէն մին՝ Յերորովամ, ապստամբեցաւ Սողոնոնի դեմ եւ Խրայէլի թագաւորութիւնը սկսաւ կործանիլ: Սողոնոնի մահեն ետք, թագաւորութիւնը երկուքի բաժնուեցաւ, հիւսիսային՝ Եսրայէլի՝ Յերորովամի գլխաւորութեամբ, իսկ հարաւային՝ Յուլյայի՝ Սողոնոնի զաւկին՝ Ուրովամի գլխաւորութեամբ: Մեծ թագաւորներուն «ոսկեդարը» պատմութեան անցաւ: Աստուած մարգարէներուն կոչ ուղեց, որ մարդոց մօտ երթան ու զանոնք զգուշացնեն, ըսելով որ դատաստանի՝ «Աստուածոյ մեծ օրը» կը մօտենայ: Այդ մարգարէներն եղան Անովս, Եղիա, Եղիսէ, Միքը, Եսայի, Երեմիա եւ Դամիէլ: Անոնցմէ չորսը կը նկատուին մեծ մարգարէներ, իսկ մնացեալ 12-ը՝ փոքր մարգարէներ:

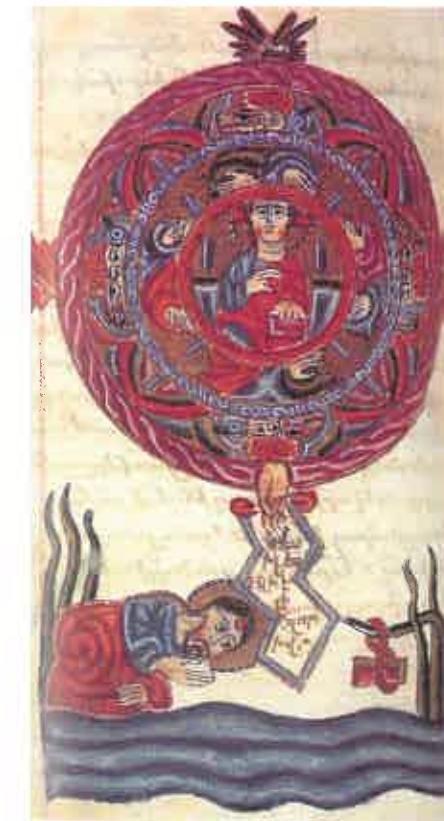
Մարգարէներ

Մարգարէ կը նշանակէ սկիզբէն լուր տուուղ: Աստուածաշունչին մէջ մարգարէները ապագան տեսնելու աստուածատուր կարողութեամբ օժտուած անհատներ, տեսանողներ եղած են: Մարգարէներուն կոչումն էր մարդոց հաղորդել Աստուածոյ կամքն ու պատուերները:

Դայ մատենագրութեան մէջ մարգարէներուն նուիր-

ուած շարականներ ու զանազան բանաստեղծութիւններ շատ կան: Մասնաւորաբար ակնյայտ են Մովսէս Խորենացիի, Ս. Ներսէս Շնորհալիի եւ Ներսէս Լամբրոնացիին շարականները:

Մարգարէներու մանրանկարները կարեւոր տեղ կը գրաւեն միջնադարեան հայ մանրանկարչութեան մէջ: Մարգարէներուն պատկերները գծուած կը գտնենք յատկապէս Աստուածաշունչի ձեռագիրներուն մէջ, տուեալ մարգարէութեան կցուած:

Աստուծոյ մարգարեները կը տարածեմ Տիրոջ խօսքը

Դժուար ժամանակաշրջան՝ բանուած թագաւորութեան համար

Երբ թագաւորութիւնը բամնուեցաւ, Խորայէլի եւ Յուղայի թագաւորներուն մեծ մասը բարեպաշտ անձեր չեղան եւ նոյնիսկ կը ստիպէին ժողովուրդը, որ տարբեր կուռքեր պաշտէ: Երկու թագաւորութիւններն ալ միշտ կը վախճային օտար պետութիւններէն: Անոնց արտայայտած անհաւատարմութեան հետեւանքով, Աստուած այլեւս չեր հովանաւորեր Խորայէլն ու Յուղան, սակայն կը հետեւէր անոնց կեանքին: Ան մարդարներ ուղարկեց, որոնք ժողովուրդը կը յորդորէին դարձի գալ իրենց ընթացքէն, սակայն անոնք չէին լսեր Տիրոջ պատզամը:

Յարձակում՝ Խսրայելի Եւ Յուղայի Վրայ

Ասորիները Խսրայէլի վրայ յարձակեցան ու կործանեցին անոր թագաւորութիւնը: Բազմաթիւ արիեստառոներ բռնի տարուեցան Ասորիստան: Յուղան տակաւին որոշ ժամանակ շարունակեց գոյատեւել, սակայն անոր վրայ ալ ծանր պատահարներ պիտի գային: Բարելոնի մեծաթիւ բանակները իրարու ետեւ կործանեցին Յուղայի քաղաքները, մինչեւ իսկ գրաւեցին Երուսաղեմը: Բարելոնացիները կործանեցին թագաւորական պալատը, Տաճարը եւ Եռյիսիկ քաղաքին պարհսպները փրկուցին: Թշնամին յաջողեցաւ Յուղայի բոլոր քաղաքները գրաւել: Անոնք որոնք ողջ մնացած էին՝ կը ստիպէին Բարելոն երթալ եւ օտար թագաւորին ժառայել:

Եղիա մարզարէն

Այդ օրերուն Աստուած Եղիա մարգարէն դրկեց, որպեսզի մարդոց փոխանցէ Իր կամքը: Եղիան պալատ գնաց եւ Աքաար թագաւորը մեղադրեց Աստուծոյ դաւաճանելու համար: «Կեմդամի է Երկնային զօրութիւններու Տր Աստուածը, Խրայէլի Աստուածը, որուն առ-

Եղիա Եւ Եղիս

Վերադասնալով Խրայէլ՝ Եղիան հանդիպեցաւ Եղիսէին, զոր Աստուած ընտրած էր իրուեւ յաջորդ մարգարէ: Օր մը Երբ միասնաբար կը քալէին եւ Երբ Յորդանան գետին մօտեցամ՝ Եղիան ըսաւ. «Խմորէ՛ եւ ինչ որ կ'ուզես կրնամ ընել, այնքան ատեն որ Տէրը քու մօտեղ դեռ չէ Վերցուցած զիս»: Ան գիտէր որ իր Երկրաւոր կեանքին վախճանը հասած էր: Եղիսէն պատասխանեց. «Ոժուար բան խնդրեցիր, սակայն Երբ իմ Երկինք բարձրանալու պահուս զիս տեսնես՝ այդպէս թող ըլլայ, այլապէս՝ թող ըլլայ»: Եւ անոնք շարունակեցին իրենց ճամբան: Յամկարծ իրեղէն նժոյգներով, իրեղէն կառք մը Երեւաւ, զանոնք բաժնեց իրարմէ Եւ Եղիան դարձող հովի մէջ Երկինք բարձրացուց: Եւ Եղիսէի ոսքերուն առցեւ ինկաւ Եղիայի կենդանիի մորք Վերադկուն եւ ան Վերցուց զայն: Երբ ան Երիքով Վերադարձաւ՝ բոլորը հասկցան որ Եղիայի հոգին իջած է Եղիսէի վրայ: Եղիսէն բազմաթիւ իրաշքներ կատարեց նեղութեան մէջ գտնուուղ մարդոց համար (Դ. Թգ 4.1-37):

ԵՐԵՔ ՄԵԾ ՄԱՐԳԱՐԵՒԵՐ

ԵՐԱԾԻ

Եսայի մարգարելու ծնած է Երուսա-
ղեմի մէջ Ն.թ. շուրջ 765 թուականին: Ան հարուստ ընտանիքի զաւակ էր,
սակայն ան շատ կը բարկանար իր
շուրջ անարդարութիւն տեսնելով:
Ան գիտէր, որ Աստուած չէր ուզեր որ
ոնանք տառապին աղքատութեան
բերումով, իսկ ուրիշներ՝ իրենց ժա-
մանակը հաճոյանալով ու վայելք-
ներով անցընեն:

ԵՐԵՎԱՆ

Երեմիա մարգարեն ծնած է Սանաս
թագաւորին իշխանութեան վերջին
տարիներուն: Անոր հայրը՝ Քենիկիա
քահանայ էր Անաթօթի՝ Բենիամինի
երկրին մէց: Այդ իսկ պատճառով Ե
րեմիան ինք ալ քահանայ էր: Ան Աս
տուծոյ կը ծառայէր 30 տարիներ ի
վեր՝ Ուկիայի թագաւորութեան ժա
մանակաշրջանն սկսեալ մինչեւ Ե
րուսալէմի անկումը, երբ Աստուծոյ
ժողովուրդը գերեվարուեցաւ Բաբե
լոն:

Եսային կը կանչուի

Եսային տակալին շատ երիտասարդ էր, երբ Աստուած անոր հրաշալի տեսիլը մը պարզեւեց. «...Տեր տեսայ, որ նստած էր բարձր արռոջ մը վրայ, իսկ Տաճարը լեցուն էր Անոր փառքով: Անոր շուրջ Սերովիթներ կային, իւրաքանչիւրը վեց թեւ ուներ. երկու թեւով իրենց երեսը ծածկած էին, երկուքով՝ ոտքերը եւ միւս երկուքով՝ կը թռչին: Իրարու հետ միասնաբար կ'ըսէին. «Սուրբ, սուրբ է օգորութիւններու Տերը եւ ամբողջ երկիրը Անոր փառքով լեցուն է»: Ես լսեցի Տիրոջ ձայնը, որ կ'ըսէր. «Ո՞վ դրկեմ, կամ ո՞վ կ'երթայ այդ ժողովուրդին մօտ»: Եւ ես ըսի. «Ահաւասիկ ե՞ս, զի՞ս դրկէ»:

Եսային կը յորդորէր Յուլայի երեք թագաւորները: Աքազ թագաւորը այնքան կը վախճառ հզօր Ասորեստանցիներէն, որ անոնց բոլոր ըստածները կ'ըներ: Ան նոյնիսկ սկսաւ անոնց հեթանոսական աղօքքները կատարել եւ իր զաւակը զոհեց կուռքերուն: Եսային Աքազ թագաւորը կը յորդորէր, որ Աստուծոյ դիմէ ու դադրի վախճալ: Ան նոյնիսկ Աքազին ցոյց տուաւ Աստուծոյ նշանը, որ կ'ըսէր. «Ահա կոյսք պիտի յդանայ եւ որոդի մը ծնի եւ անոր անունը Էնմանուէլ պիտի կոչուի»: Սակայն Աքազ կ'անտեսէր զԱստուած ու կը շարունակէր Յուլան Ասորիներուն յանձնել:

ԵԶՐԱՆ

Եղեկիէլ մարգարէն Յուլայի Բուզին
քահանային զաւակն էր: Անոր ըն-
տանիքը առաջին անգամ Բաբելոն
աքսորուածներէն էր: Աքսորուածնե-
րուն կեանքը Բաբելոնի մէջ այնքան
ալ դժուար չէր, սակայն մարդիկ կը-
տառապէին հայրենիքէն հեռու ըլլա-
լով եւ կը փափաքէին իրենց տունե-
րը վերադառնալ: Զիրենք կը տան-
ջէր այն, որ իրենց կեանքի ծնւը ամ-
բողջութեամբ փոխուած էր (կարդա-
ցէք 136-րդ սաղմոսը): Դժուար էր
նաեւ նոր դրացիներուն կենցադին
հակադրուէլը: Եղեկիէլ միշտ կոչ
կ'ուղղէր մարդոց, որ Մովսէսի Օ-
րէնքները պահեն, ինչպէս նաեւ Շա-
բաթը եւ միւս սուրբ օրերը:

Եզեկիէլ ԿՐ Կանչու

Եզեկիէլ Բարելոնի մէջ լսեց Աստուծոյ կրօք: Աստուած հրաշալի տեսիլը ճը տուաւ անոր (տես Եզ 14-28): Մարգարէն կը պատմէ, որ տեսիլը տեսնելով, կ'իյնայ երեսի վրայ եւ ձայն մը կը լսէ, որ իրեն հետ կը խօսի ու կ'ըսէ. «Մարդու որդի, ոսորի ելիր, քեզի հետ պիտի խօսիմ»: Եւ Շոգին եկաւ վրաս, զիս վեր հանեց եւ ոստքերուս վրայ կեցուց: Ու կը լսէի, որ ան հետս կը խօսէր ու կ'ըսէր. «Մարդու որդի, ես քեզ պիտի դրկեմ այդ դառնացող հսրայէլի տունը: Անոնք, իրենք եւ իրենց հայրերը նեղացուցած են զիս ու անարգած միմչեւ այսօր»: Յետոյ Տէրը Եզեկիէլին ըսաւ. «... Դուն ալ, մարդու որդի, մտիկ զրէ այս խօսքերը զոր քեզի կ'ըսեմ. բաց բերանդ ու կնիր այս մազաղաթը»: Եզեկիէլ կերաւ զայն ու մեղրի ննան քաղցր էր: Յետոյ Աստուծոյ Շոգին վեր բարձրացուց զիմք, եւ Եզեկիէլ երկուաշարժ յիշեցնող ձայն լսեց, կենդանի եակներու թեւերուն ձայնը (Եզ 3.12-15): Նետագային՝ մեռելներու յարութեան յայտնութիւնն ու Երուսաղէմի վերականգնումին տեսիլքն ալ տըրուեցաւ մարգարէին:

5 – Մարզարէներուն ծայնը եկեղեցւոյ մէջ

Աստուածաշունչն գտէք այն հատուածները, ուր կը խօսուի՝

- Մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի գալուստին,
  - Յիսուս Քրիստոսի նախահայրերուն,
  - Երկնքի թագաւորութեան,
  - Յիսուս Քրիստոսի դատաստանին մասին:

Եկեղեցւոյ մէջ մարգարեական գիր-
քերէն բազմաթիւ հատուածներ կը
կարդացուին տարուան ընթացքին,
Ս. Պատարագի ճաշու ընթերցում-
ներուն մէջ, մանաւանդ. Մէջ Պահ-
քի, Աւագ Շաբրուան, Յիսուսկի Եւ
Սուլք Ծննդեան ճրագալույցին ըն-
թացքին:

Քանզի մեզի մանուկ մը ծնաւ. որդի
մը տրուեցաւ, որու իշխանութիւնը իր
ուսերուն վրայ պիտի թլլայ. Աս պիտի
կոչուի մեծ, Խորհուրդի Դրեշտակ,
Մքանչելի Խորհրդակից, Նզօր Աստ-
ուած, Իշխան, Չայր հանդերձնալ աշ-
խարիի: Ես խաղաղութիւն կը թերեմ
անոր իշխաններուն, իսկ իրեն առող-
ջութիւն: Մեծ է Անոր իշխանութիւնը
եւ Անոր խաղաղութիւնը սահման չու-
ժի: Աս պիտի Խստի Դաւիթի արոտին
վրայ, պիտի առաջնորդէ անոր քաջա-
ւորութիւնը, իրաւունքով ու արդարու-
թեամբ պիտի ամրապնդ զայն, այժմ
եւ յափուեամս յափուենից:

Յեսուի արմատն գալազան մը պիտի ծաղկի, ծաղիկ մը պիտի բռւսնի անոր արմատն: Անոր վրայ պիտի իշն Աստուծոյ հոգին, իմաստութեան եւ համճարի հոգին, խորհուրդի ու զօրութեան հոգին, գլուխութեան եւ աստուածաբացութեան հոգին: Աստուծոյ երկիւդի հոգին պիտի լեցն զայն: Կարծիքով պիտի չդատէ ան եւ ոչ ալ խօսքերով պիտի յանդիմանէ: Ամ աղքատին իրաւունքը պիտի պաշտպան եւ արդարութեանը պիտի դատէ երկրի տառապեալ ները. իր թերնի խօսքով պիտի հարուածէ երկիրը եւ իր շրմերուն շունչով պիտի ոչնչացընէ ամքարիշտները: Այս օրը հեթանոսները իրենց յոյսը պիտի դնեն Յեսուի արմատին վրայ, որ իշխան պիտի կարգուի հեթանոսներուն եւ անոր տալիք համգիստը փառախեղ պիտի ըլլայ:

ԱՅՍՊԵՍ Կ'ԷՍԵ ԱՍՏՈՒԾ

Նարուգողոնսուր քաֆաւոր ուկիէ
արձան մը շինեց, անոր բարձութիւ-
նը 60 կանգուն ու լայնքը 6 կանգուն
զամիկա Բարձլոնի Ուրա դաշտին
մէց կանգնեցուց: Եւ Նարուգողոնսուր
ռահանքը լայ ունեց կրամաննէ

Տեր դարձեալ սկսալ խօսիլ Արագի
հետ եւ ըսաւ. «Անդունիի մէջ ըլլայ ք
բարձունքներով վրայ, թեզի համար
նշան մը խնդրէ Տեր Աստուծմէ!» Իսկ
Արագ պատասխանեց «Եթե խնդրե

- Ես 7.10-17
- Սիր 5.2-7
- Ես 11.1-4, 10
- Ես 9.6-7
- Դո 3.1-7

պիտի տայ: Անա կոյսը պիտի լրանաբու ու որդի մը ծնի եւ անոր անունը էն մանուկ պիտի ըլլայ (որ կը նշանակած Աստուած մեզի հետ է): Անիկա կաթու մեղր պիտի ուտէ, մինչեւ որ գիտնաբան չարք մերժել եւ բարին ընտրել. Որովհետեւ տղան չարք մերժելն ու բարին ընտրելը գիտնալէն առաջ պիտի թողուի այն երկիրը, որուն երկու թագավորներէն դուն կը վախճանա: Տերը քու վրայ, ու քու ժողովուրդի վրայ, եւ քու հօրդ տան վրայ այնպիսի օրերը պիտի բերէ, որ Եփրեմի Յուղայի գատուած օրէն ի վեր չեկան, այսինքն Աստրեստանի թագաւորը.

«Եւ դուն, Բերգեհեմ, Եփրաթայի սա
կաւարի բնակչութիւն ունեցող տուն
Յուղայի երկրի հազարաւորներուն
մէջ պիտի ըլլաս, քեզմէ պիտի ելլա
ինձի համար Խրայէլի իշխան մը եւ
անոր ծագումը աշխարհի սկիզբն է:
Անոր համար զանոնը ծեռք պիտի
տայ՝ մինչեւ ծնանողին ծնանելու ժա
մանակը, եւ անոր եղայրներուն
մնացորդը Խրայէլի որդիներուն պի
տի դառնայ: Ու անիկա պիտի կենայ
ու Տիրոց զօրութեամբ եւ իր Տէր Աս
տուծյն անուան մեծ վայելչութեամբ
պիտի հովուէ, ու անոնք պիտի բնա
կին, որովհետեւ հիմա մինչեւ երկրի
ծայրերը պիտի տարածուի: Եւ անի
կա խաղաղութիւն պիտի ըլլայ երբ
Ասորեստանցին մեր երկիրը մտնի, ու
մեր պալատներուն մէջ ուոք կոյն, Ա
նոր դէմ եօք հովի եւ ուոք իշխանա
ւոր մարդիկ պիտի հանենք: Ու անոնք
Ասորեստանի երկիրը սրով ու Ներ
րովի երկիրը իր ոռներուն մէջ պիտի
սպառեն եւ անիկա մեծ պիտի ազա
տէ Ասորեստանցիներէն, երբ անոնք
մեր երկիրը մտնեն ու մեր սահման
ներուն մէջ ուոք կոյնեն: Եւ Յակոբի
մնացորդացը շատ ժողովուրդներուն
մէջ ցոյի պէս պիտի ըլլայ, որ Տիրոցն
կու գայ եւ շաղի պէս որ կանաչ խոտի
վրայ կ'իջն, զոր մարդէ չսպասեր, ու
մարդու որդիներէն չի յուսար»:

Մպորումներ Առարք Գիրքի մասին

Մենք ծանօթացանք Աստուածաշունչի առաջին մասին՝ Յիս Կտակարանի քանի մը պատմութիւններուն։ Յիս Կտակարանին մէջ կը պատմոի Աստուծոյ ու անոր ժողովուրդին միջեւ կնքուած Ուխտին մասին։ Այդ Ուխտը կարենոր էր, որովհետեւ Աստուած կ'ուզեր որ Խրայլի ժողովուրդը հաւատարիմ ըլլայ իր նկատմամբ։ Ան կ'ուզեր, որ մարդիկ գիտնան թէ ի՞նչ է սէրը, խաղաղութիւնը, ուրախութիւննը եւ ըստ այնմ՝ յախտենական կեանք ունենային։ Ի հարկէ, Աստուած պէտք էր մարդոց ստիպէր, որ անոնք իր ուզած ձեւով ապրէին։ Բայց Աստուած չի սիրեր ուեւ մէկուն պարտադրէլ։ Ասիկա սիրալիր վերաբերմունք չ'ըլլար։ Յիս Կտակարանին մէջ նկարագրուած իրադարձութիւնները տեղի ունեցած են երկար դարերու ընթացքին։ Յրեայ ժողովուրդը

Ո՞Վ ԵՄ ԵԱ Առաջին սիւնակի անուններուն առջեւ գրեցէք համապատասխան Ծիշդ տառը: Եթէ կարիք կը զգաք՝ ճայեցէք նախորդ դասերու նիւթերուն:

- Ա. Նախապես զիս Սարա կը կոչէին: Ո՞վ եմ ես: _____ 1. Յակոր

Բ. Ես կը սիրէի հպարտանալ: Եղբայրներս բարկացան վրաս, բայց ես իմ ընտանիքս փրկեցի սովէն ու անօթութենէն: Ո՞վ եմ ես: _____ 2. Մովսէս

Գ. Ես Յուդայի երկրին թագաւորն էի եւ Յիսիսային ու Յարաւային թագաւորութիւնները միացուցի: Ո՞վ եմ ես: _____ 3. Սառա

Դ. Յակոր ստիպուած էր հօրս մօտ երկար տարիներ ծառայել, մինչեւ որ արտօնին ինձի հետ ամուսնանալ: Ո՞վ եմ ես: _____ 4. Ռաքէլ

Ե. Ես հրեաները դուրս հանեցի Եգիպտոսէն եւ Աստուծոյ Օրենքը ստացայ: Ո՞վ եմ ես: _____ 5. Սողոմոն

Զ. Աստուած չձգեց որ իմ միակ որդին զոհեմ: Ո՞վ եմ ես: _____ 6. Իսահակ

Է. Իմ հայրս չկրցաւ կառուցել Աստուծոյ տաճարը, բայց ես Աստուծոյ օգնութեամբ յաջողեցայ այդ ընել: Ո՞վ եմ ես: _____ 7. Փարաւոն

Ը. Յովսէփ իմ երազներս մեկնաբանեց եւ օգնեց ինձի որպէսզի ժողովուրդս փրկեն սովէն ու տանջանքեն: Ո՞վ եմ ես: _____ 8. Եղիա

Թ. Ես եղբօրս կ'օգնեմ, որպէսզի փարաւոնին հետ խօսի: Ո՞վ եմ ես: _____ 9. Ղաւիթ

Ժ. Աստուած ցած ձայնով խօսեցաւ հետս: Ո՞վ եմ ես: _____ 10. Ռեթեկա

ԺԱ. Եղբայրս խարեբայութեամբ օրինութիւնս ստացաւ եւ անդրամկութեան իրաւունքս խեց, բայց յետոյ ես ներեցի իրեն: Ո՞վ եմ ես: _____ 11. Ահարոն

ԺԲ. Յրեշտակը ըսաւ, որ իմ նոր անունս Խորայէլ այսի ըլլայ: Ո՞վ եմ ես: _____ 12. Յովսէփ

ԺԳ. Իմ երկուորեակներս շատ տարբեր էին իրարմէ: Ես Յակորը աւելի կը սիրէի, քան` անոր Եղբայրը: Ո՞վ եմ ես: _____ 13. Արրահամ

ԺԴ. Իմ հայրս Աբրահամն է, իսկ որդիներս են՝ Եսաւն ու Յակորը: Ո՞վ եմ ես: _____ 14. Եսայի

ԺԵ. Ես մարգարեացայ, որ Կոյսր Աստուծոյ Որդին այսի ծնի: Ո՞վ եմ ես: _____ 15. Եսաւ

Դաս 6

ՅՈՎՐԱՆՆԵՍ ՄԿՐՏԻՉ

Այս դասէն սկսեալ պիտի ծանօթանանք Աստուածաշունչի երկրորդ մասին, որ կը կոչուի Նոր Կտակարան: Անիկա Աստուածոյ ու մարդոց միջեւ Նոր Ուխտի կամ համաձայնութեան կմքումն է: Նոր Կտակարանը ամբողջացումն է Հին Օրենքին եւ սկիզբը՝ նոր կեանքի: Աստուած իր Միածին Որդին մարդկային կերպարանքով աշխարհ դրկեց: Յիշուս Քրիստոս մեզի պէս մարդ եղաւ, սակայն առանց մեղքի: Աստուած մեզի մօտեցաւ, որպեսի մեզի հետ ապրի, մեզի սորվեցնել եւ ի վերջոյ՝ մեզի համար իր կեանքը գոհե:

Նոր Կտակարան

Նոր Կտակարանին մէջ կամ իրարձտարբեր չորս գիրքեր, չորս Աւետարաններ՝ Մատթեոս, Մարկոս, Ղուկաս և Յովհաննէս, որոնք Փրկչին երկրաւոր կեանքը, կատարած քարոզութիւնն ու վարդապետութիւնը կը ներկայացնեն:

Գործ Առաքելոց պատմութեան գիրք մըն է, որ կը պատմէ եկեղեցւոյ, այսինքն քրիստոնէական համայնքի կազմաւորման, ինչպէս նաև առաքեալներու ճամբրութիւններուն ու քրիստոնէական հաւատքի տարածման մասին:

Ուսուցողական գրութիւններ՝ առաքեալներու նամակներ, ուղղուած որոշ անհատներու և առաքեալներու այցելած եկեղեցիներուն:

Յայտնութեամ Գիրք՝ մարգարեական նըկարագրական վերջին Դատաստանին, գրուած Սուրբ Յովիաննէս Առաքեալին կողմէ:

Այս չորս մասերուն սկիզբները էջակալներ դրեք: Աւելի փոքր էջակալներ ալ պատրաստեցեք, ամոնց վրայ գրեցէք աւետարանիչին ամունը եւ իր Աւետարանին սկիզբը դրեք:

Ա. Յովիաննէս Մկրտչի ծնունդը և հայրը՝ Զաքարիա, որ անոր անոնը կը գրէ պահպակի մը վրայ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՆԱԽԱՎԱԿԱՆ (Նախակարապետը)

«ԱՅ մեծ պիտի ըլլայ Տիրոց առջեւ, գիմի եւ օղի պիտի չխմէ եւ մօր որովայնն Սուրբ Յոգիով պիտի լեցուի եւ Խարակլի որդիներէն շատերը դէպի իրենց Տէր Աստուածը պիտի վերադարձնէ:»

Հին Կտակարանի վերջին գիրքերէն է Մաղարիա մարգարէին գիրքը: Չորս հարիւր տարի անցած էր այն ժամանակէն, երբ Խորայէլի մէջ մարգարէի ձայն չէր լսուեր: Ղուկաս Աւետարանի սկզբնաւորութեան կը նկարագրուի վերջին մեր մարգարէին՝ Յովիաննէս Նախակարապետի եւ Տիրոց Մկրտչին՝ Յովիաննէսի ծնունդին մասին: Յովիաննէս աւետեց Տիրոց գալուստը: Ան ժողովուրդին ցոյց կու տար Յիշուս Քրիստոսը եւ իր աշակերտներուն կը պատուիրէ հետեւիլ Տիրոց:

Ղուկասի Աւետարանին մէջն գտէք Սուրբ Յովիաննէս Մկրտչիի ծննդեան պատմութիւնը (առաջին գլուխ): Երբ Յովիաննէս ծնաւ՝ անոր հայրը օրիներգ երգեց իր որդիին համար: Առաջին գլխուն վերջաւորութեան գտէք այդ օրիներգը եւ այստեղ գրեցէք այդ օրիներգը եւ վերջին համարները:

ԹԻՇԱԽԱՏԻՑ ՊԼՇԾԻՐ

6 – Աստուածապաշտութիւն եւ «Ժամանակը»

Նոր Կտակարանը աւելի լաւ հասկնալու եւ դիւրութեամբ պատկերացնելու համար այն ժամանակաշրջանը երբ Փրկիչը այս երկրի վրայ էր, անհրաժեշտ է որ գեր քիչ մը ժամնօթանանք այն երկրին, ուր կ'ապրէր ան: Ո՛չ միայն Պաղեստինը, այլև Միջերկրական ծովու ամբողջ շրջակայքը Հռոմէական կայսրութեան մաս կը կազմէին: Յիմնադիրն էր Օգոստոս կայսրը, զոր հիմնած է Յիսուսի ծնունդին 27 տարիներ առաջ: Կայսրութիւնը Արեւմուտքէն՝ Սպանիայէն, կը տարածուէր մինչև Արեւելք՝ Միջագետը, Հարաւէն՝ Եգիպտոսէն, մինչև Յիսիսի՝ Անգլիա: Հռոմէական գաւառները կը կառավարուին կուսակալներով: Մենք օրը 24 ժամի կը բաժնենք, իսկ հռոմէացիներու ժամանակը, հռոմէացի զինուորներու պահակութեան եւ հերթապահութեան համապատասխան՝ օրը բաժնը:

Ժամերգութիւն

Գիշերային ժամերգութիւն

Առաւտեան ժամերգութիւն

Արեւագալ

ճաշու ժամ (միացում 3-րդ, 6-րդ եւ 9-րդ ժամերու)

Երեկոյեան ժամերգութիւն

Խաղաղական ժամ

Համգտեան ժամ

Կատարման Պահ

Հին ժամանակ կը սկսէր կես գիշերին, իսկ այժմ կը կցուի Առաւտեան ժամերգութեան:

Կատարման պահն է արշալոյսը:

Կատարման պահն է արեւածագը:

Ժամը իմնէն մինչեւ յետ միջօրէի ժամը երեքը:

Արեւամուտէն երկու ժամ առաջ:

Արեւամուտէն անմիջապէս յետոյ:

Անկողին մտնելէ անմիջապէս առաջ:

(Ներկայիս Խաղաղականն ու Յանգստեանը միատեղ կը կատարուին իբրև Յակով):

Գտէք Սուրբ Գիրքին հետեւեալ հատուածները՝

Ա. Յիշուած օրուան ժամը ցոյց տուէր, թէ հռոմէական եւ թէ ներկայ ժամանակի համաձայն:

Բ. Գտէք թէ ո՞ր համարը, ո՞ր մէկ կրծատումին կը համապատասխանէ:

Հառմէական ժամանակ
(Ներկայ ժամանակ)

1. Ար 13. 35-37

2. Մտ 24.46

3. Ար 15.1

4. Ար 15.21-23

5. Գր 2.1.4, 14-15

6. Յի 19.13-16

7. Մտ 27.57-61

8. Մտ 25.1-13

9. Ղկ 22.34, 54-62

հատուածին համար ի՞նչ եղած է եւ կամ ի՞նչ ըսուած

Ա. Պիղատոս Քրիստոսը ժողովուրդին դատին յանձնեց

Բ. Յովեկի Արեմաթացին Փրկիչը իր գերեզմանին մէջ թաղեց

Գ. Սուրբ Յոգին առաքեալներուն վրայ իջաւ

Դ. Քահանայապետները Յիշուսը Պիղատոսին որկեցին

Ե. Երբ փեսան եկաւ՝ յիմար կոյսերը պատրաստ չէին

Զ. Տէրը Խաչին զամեցին, իսկ զինուորները Անոր հագուստը բաժնեցին իրենց միջեւ

Է. Պետրոս ուրացաւ իր Տէրը

Ը. Միշտ պատրաստ եղիր, որովհետեւ չես գիտեր թէ Փրկիչը ե՞րկ կու գայ

Թ. Քրիստոս իր Յոգին Աստուծոյ ծեռքերուն մէջ աւանդեց եւ խաչին վրայ մեռաւ

Յովհաննես՝ Բարձրեալն Աստուծոյ մարգարէն

Զաքարիա Եւ Եղիսաբէթ

Զաքարիա՝ Յովհաննեսի հայրը, բարեպաշտ քահանայ մըն էր: Անոր կնոջ անունը Եղիսաբէթ էր: Անոնք Աստուծոյ բոլոր պատուիրանները կը գործադրէին եւ կ'ապրէին բարի կեանք մը, սակայն զաւակ չունեին: Երկար տարիներէ ի վեր անոնք Աստուծմէ կը խնդրէին որ զաւակ մը պարգևէ ի իրենց:

Հրեշտակը կ'անու

Օր մը, երբ Զաքարիան Աստուծոյ Տաճարին մէջ իր քահանայական պաշտօնը կը կատարէր եւ ժողովուրդը հաւաքուած էր աղօթելու համար, յանկարծ Զաքարիային երեւցաւ հրեշտակ մը եւ խնկարկութեան սեղանին աջ կողմն կանգնեցաւ: Զաքարիան վախցաւ եւ սկսաւ մտահոգուիլ: Սակայն հրեշտակը ըսաւ անոր. «Մի՛ վախնար, Զաքարիա, որովհետեւ աղօթքը լսուեցաւ. կի՞ն՝ Եղիսաբէթը զաւակ մը պիտի ծնի եւ անոր անունը Յովհաննես պիտի դնես»: Եւ հրեշտակը Զաքարիային ըսաւ, որ իր զաւակը Տիրոց առջեւ մեծ մէկը պիտի ըլլայ, երբեք գինի եւ օղի պիտի չխմէ եւ իր ծնունդին իսկ առաջ Սուրբ Յովհով լեցուած պիտի ըլլայ: Ան Տիրոց ճամբուն մէջ պիտի բեր ժողովուրդէն շատերը: Զաքարիան զարմացած հարցուց անոր. «Ինչպէ՞ս կրնայ պատահիլ այդ, երբ ես արդէն ծեր եմ եւ կինս ալ յառաջացած տարիիք մէջ կը գտնուի»: Սակայն հրեշտակը անոր պատասխանեց. «Ես Գարդիլն եմ, որ Աստուծոյ դիմաց կը կանգնիմ: Ես դրկուեցայ քեզի այս լուրը տալու»:

Աստուծոյ նշանը

Գարդիլը բարկացաւ եւ շարունակեց. «Եւ ահա դուն համը պիտի ըլլաս եւ պիտի չկարենաս խօսիլ մինչեւ այն օրը, երբ ըսածն կատարուի, որովհետեւ դուն չի հաւատացիր իմ խօսքերուս, թէ՝ անոնք իրականութիւն պիտի ըլլան իրենց ժամանակին»: Ժողովուրդը կը սպասէր Զաքարիան, մինչ ան Տաճարին ներքնանասին մէջն կ'ուշանար դուրս գալու: Երբ ան դուրս եկաւ, չկոցաւ խօսիլ անոնց հետ եւ անոնք հասկցան, որ ան Տաճարին մէջ տեսիլք մը տեսած էր: Անոր ծառայութեան օրեւը Վերջացան եւ ան տուն դարձաւ: Եղիսաբէթը յղացաւ: Ան իինգ ամիս պահեց իր յղութիւնը եւ կ'ըսէր. «Տիրը ի՞նչ ըրաւ, գրալով ինձին ու մարդոցն էր կրած ճախատինք վերցնելով վրայէս» (իին ժամանակ՝ անզաւակ ըլլալը Աստուծոյ կորմէ շընորիքի չարժանանալ կը նկատուէր):

Յովհաննես Կարապետի ծննդը

Երբ Յովհաննես ծնաւ, Եղիսաբէթի բոլոր ազգականները եւ դրացիները ուրախացան: Այդ օրերուն Երեխային անուանակոչութիւնը եւ թվատումը կը կատարէին ծննդեան 8-րդ օրը: Ամէնքը կը խորհիւն, որ իր հօր ի պատի:՝ Զաքարիա կը կոչեն նորածինը: Սակայն Եղիսաբէթը ըսաւ. «Ոչ, Յովհաննես պիտի կոչուի ամ»: Ազգականները զարմացած ըսին. «Սակայն ծեր գերդաստանին մէջ Յովհաննես անունով մէկը չկայ»: Անոնք գացին ու համրացած Զաքարիային հարցուցին, թէ ի՞նչ պիտի կոչուի մանուկը: Զաքարիա գրատախտակ մը ուզեց եւ անոր վրայ Յովհաննես գրեց: Եւ այդ վայրկանին անոր լեզուին կապերը քակուեցան եւ ան սկսաւ խօսիլ ու օրինել զԱստուծա: Իրենց շուրջը եղողները բոլորը վախցան. բոլորն ալ զգացին որ հըրաշք տեղի ունեցաւ: Այս լուրը ամբողջ Երուսաղէմի մէջ տարածուեցաւ: Մարդիկ կ'ըսէին. «Արդեօք ո՞վ պիտի դառնայ այս մամուկը»: «Եւ Տիրոց ծեռքը անոր վրայ էր»: Զաքարիան Սուրբ Յովհով լեցուած կը մարդարանար ու օրինութիւն կ'երգէր. «Եւ դուն մամուկ, Բարձրեալին մարգարէն պիտի կոչուիս, որովհետեւ Տիրոց առջեւն պիտի քայես՝ անոր ճամբան պատրաստելու, անոր ժողովուրդին տալու փրկութեան աւետիսը, անոնց մեղքերու քողութեան համար»: Եւ մանուկը կ'ածէր ու կը զօրանար Սուրբ Յովհով: Սի քանի տարի տան մէջ մնալէ ետք, անապատին մէջ կ'ապրէր ծոճապահութեամբ եւ աղօթքով՝ «մինչեւ իսրայէլի մէջ անոր երեւնալու օրը»:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՎԻ ՕՐՎԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Դուկասու Աւետարանը կը սկսի Յովհաննեսի ու մեր Տիրոց՝ Յիսուս Քրիստոսի ծնունդով: Առաջին երկու գլուխ ներուն մէջ կան քանի մը օրիներգութիւններ: Բոլորին ծանօթ են արդեն Ս. Աստուածածին ուղղուած Գարդիլը հրեշտակապետին ըսած խօսքերը. «Ուրախացիր, շնորհալի կոյս, Տիրը քեզի հետ է»: Գարդիլ հրեշտակը նաեւ Զաքարիային մօտ եկած էր: Դուկասու Աւետարանն գտէք այդ հատուածը: Յոն կան նաեւ Մարիամի, Զաքարիայի եւ Սիմեոն Ծերունիի օրիներգութիւնները: Այնպէս ինչպէս կը կարդացուին եկեղեցւոյ մէջ՝ գրաբար լեզուով, իսու կը դնենք զանոնք: Յամենատեցէք զայն աշխարհաբարին հետ:

ԶԱՔԱՐԻԱՅԻ

ՕՐՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

(Ղկ 1.67-79)

Եւ Զաքարիա հայր նորա լցաւ Հոգւով Սրբով, մարգարէացաւ եւ ասէ, «Օրհնեալ Տէր Աստուած իսրայէլի, զի յայց ել մեզ, եւ արար փրկութիւն ժողովրդեան իւրում: Եւ յարոյց եղջիւր փրկութեան մեզ ի տանէ Դաւիթի ծառայ իւրոյ: Որպէս խօսեցաւ բերանով սրբոց որ յաւիտենից մարգարէքն նորա էին, փրկութիւն ի թշնամեաց մերոց, եւ ի ձեռաց ամենայն ատելեաց մերոց, առնել ողորմութիւն ընդ հարս մեր, եւ յիշել զուխտն իւր սուրբ: Զերգումնն զոր երգուաւ աբրահամու հօր մերում՝ տալ մեզ, առանց երկիւղի, ի ձեռաց թշնամեաց մերոց փրկեալս, պաշտել զնա սրբութեամբ եւ արգարութեամբ առաջի նորա զամենայն աւուրս կենաց մերոց: Եւ դու, մանուկ, մարգարէ Բարձրեելոյ կոչեցիր. զի երթիցես առաջի երեսաց Տեառն պատրաստել զճանապարհս նորա, տալ գիտութիւն փրկութեան ժողովրդեան նորա ի թողութիւն մեղաց նոցա: Վասն զթութեանց ողորմութեան Աստուծոյ մերոյ, որովք այց արասցէ մեզ Արեգակն ի բարձանց, երեւել որոց ի խաւարի եւ ի ստուերս մահու նստէին, ուղղել զոտս մեր ի ճանապարհս խաղաղութեան»:

ԶԱՔԱՐԻԱՅԻ

ՕՐՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

(Ղկ 1.67-79)

Հայրը՝ Զաքարիան, Սուրբ Հոգիով լեցուած՝ մարգարէացաւ, ըսելով. «Օրհնեալ է իսրայէլի Տէր Աստուածը, որ օգնութեան հասաւ եւ փրկութիւն բերաւ իր ժողովուրդին: Իր ծառային՝ Դաւիթի սերունդէն հզօր Փրկիչ մը տուաւ մեզի: Իր սուրբ մարգարէներուն միջոցաւ կանուխէն մեզի խոստացաւ փրկել մեր թշնամիներէն ու բոլոր մեզ ատողներէն, եւ մեր Հայրերուն հանդէպ իր ողորմութիւնը ցոյց տալ՝ իր սուրբ ուխտին հաւատարիմ մնալով, մեզի տալու այն՝ ինչ որ երդումով մեր Հօր Աբրահամի խոստացած էր, որպէսզի առանց վախի, այլեւս մեր թշնամիներէն փրկութած՝ զինք պաշտենք մեր կեանքի բոլոր օրերուն, եւ իրեն ներկայանանք որպէս սրպի ածէնու կենաց մերոց, առնել ողորմութիւն ընդ հարս մեր, եւ յիշել զուխտն իւր սուրբ: Զերգումնն զոր երգուաւ աբրահամու հօր մերում՝ տալ մեզ, առանց երկիւղի, ի ձեռաց թշնամեաց մերոց փրկեալս, պաշտել զնա սրբութեամբ առաջի նորա զամենայն աւուրս կենաց մերոց: Եւ դու, մանուկ, մարգարէ Բարձրեելոյ կոչեցիր. զի երթիցես առաջի երեսաց Տեառն պատրաստել զճանապարհս նորա, տալ գիտութիւն փրկութեան ժողովրդեան նորա ի թողութիւն մեղաց նոցա: Վասն զթութեանց ողորմութեան Աստուծոյ մերոյ, որովք այց արասցէ մեզ Արեգակն ի բարձանց, երեւել որոց ի խաւարի եւ ի ստուերս մահու նստէին, ուղղել զոտս մեր ի ճանապարհս խաղաղութեան»:

Դաս 7

ՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԿԱՄՔԻՆ ԿԸ ՀՆԱԶԱՆԴԻ

Նոր Կտակարանի առաջին չորս գիրքերը «Սուրբ Աւետարան» կը կոչուին, որոնք Յիսուս Քրիստոսի երկնային կեանքի վարդապետութիւնը կը ներկայացնեն: «Աւետարան» բարձ յունարեն թարգմանուած է եւ կը նշանակէ «բարի լուր». Աստուծոյ Որդիին մարդեղացումը, Անոր մարդոց հետ ապրելով փրկութեան ճամբան ցոյց տալը եւ զոհարերութիւնը՝ մարդոց փրկութեան համար:

Չորս Աւետարանները գրուած են մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի աշակերտներուն՝ Սատրենսի, Մարկոսի, Ղուկասի եւ Յովհաննեսի կողմէ: Անոնց մեծ ճասր Յիսուսի աշակերտները ըլլալով՝ ականատեսներ կին Փրկչին երկրաւոր գործունեութեան: Անոնք Աւետարանիչներ կը կոչուին, որովհետեւ Աստուծոյ Որդիին՝ Յիսուս Քրիստոսի մարդեղացման բարի լուրը փոխանցած են մեզի: Անոնք ի՞նընց գիրքերուն մէջ արձանագրած են Փրկչին գործերուն ու խօսքերուն մասին իրենց վկայութիւնները:

Աւետարանները նոյն բանը կը պատմեն, ասկայն իրաքանչիւր՝ առանձին: Անոնք կը ներկայացնեն Յիսուս Քրիստոսի երկրաւոր կեանքը եւ այդ պատճառաւ շատ մը տեղեր նոյնութիւն ունին: Սակայն իրաքանչիւր Աւետարանիչ, Յիսուսի խօսքերն ու գործերը իր իւրայատուկ տեսանկիւնն կը ներկայացնի: Մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի կեանքին ու քարոզութեան մասին աւելի մանրամասն ու ամրողական պատկերացում ունենալու համար պէտք է իրարու հետ համեմատել Աւետարանները: Սասմաւոր գիրք մը կայ, որ կը կոչուի Աւետարանի Յամադրական, որ մնայի կ'օգնէ Աւետարանները համեմատել իրարու հետ: Իրաքանչիւր դէպք որ մէկէ աւելի Աւետարաններու մէջ կայ, կողեղողքի տպուած կ'ըլլայ՝ սիւնակներու մէջ:

Գարդիկ հրեշտակապետին աւելիսը Ս. Մարիամին

ԱՐԵՏՈՒՄ

Այսօր քեզմով կատարուեցաւ Ամովսածին խօսքը, որ բոլոր ազգերուն փրկութեամ իբրև Եշան տրուեցաւ [թէ] ահա Կոյսը պիտի յուանայ էւ որդի մը ծնի՝ մեզի յայտնուած Աստուածը. անոր մօտ կը խնդրենք բարեխօսել՝ անլոելի ծայնով: (Կամոն Ս. Աստուածածնի Աւետարան, Յամբարձի 74. հմմտ Մտ 1.23, ես 7.14)

Գարդիկ հրեշտակապետին աւետումը Ս. Կոյս Մարիամին, պատճական անկիւնադարձ մըն է: Աստուած ինք աշխարհ եկաւ եւ մարդկային մարմին առաւ, որպէսզի մեզի նման դառնայ: Ան իր վրայ առաւ բոլորիս մեղքերը, որպէսզի իր մահով եւ մեռելներէն յարութեամք՝ մնզ ազատէ ադամական մեղքէն: Աստուած ուզեց մահը կործանել եւ իր աղքայութեամ մէջ յալիտենական կեանք շնորհեց մեզի: Որովհետեւ ինք է միակ աղքիւ ոը կեանքի: Փոկազործութեան այս հանգրուանին, անուրանալի է Ս. Կոյս Մարիամին դերը: Աստուած չէր ուզեց պարտադրել մեզի, որ ընդունինք ու սիրենք գինը: Ազատ ստեղծուած ենք մեզը: Ան կ'ուզէ որ մենք սիրենք գինը ու սիրենք գիրար, սակայն բնաւ կարելի չէ մեկու մը ստիպել որ սիրով լեցուած էր: Կոյս Մարիամ շատ կը սիրէր զԱստուած եւ կ'ուզէր ծառայել Անոր: Ան մեր բոլորին անունով «Այո՛» ըստ, հնագանդելով Աստուծոյ կամքին:

Հրեշտակապետուն այլեւութիւնն

Աստուծոյ կողմէ դրվագառ գարփիլ կինշտակապետ պատիւ կործան լուս կործանելուն մտուինքնաւ: Եթէ բոլոր մը գտնենք, Սարիամի անեսում անոր գագաթին կը գտնին, իսկ Զաքարիային եւ Եղիսաբեթին տուած անեսուին՝ ծիչու ստորոտ տուած անեսուին՝ ծիչու ստորոտ յանձան ու կիրոցաւ միջոցներուն հուշտակամբուծուն աւետած լուրերը կարենի է դմել շինդիքի ժիշտուած համարները կօգնեն ուսկացի: Հիմ ժամանակաշրջանուն ու Եղիսաբեթի, Արդիոքետի ժկութեամբ գործունեցի ու աստուած համարներու հիման վրայ:

1. Դպ 1.26-38 (Ա. Կոյս Մարիամ)
2. Դպ 1.5-25 (Զաքարիա)
3. Ծն 18.1-15 (Արդիոքետ)
4. Ծն 28.10-17
5. Ել 6.1-10
6. Դպ 3.1-30

ԱՅՍՏՈՒԾՈՅ ԱԼԵՏԻԽԱՐ ՍՈՒՐԲ Կոյս Մարիամին

Գաբրիէլ հրեշտակապետը Կոյսին Կ'այցելէ

Գաբրիէլ հրեշտակին Զաքարիայի եւ Եղիսաբեթի այցելելն վեց ամիս յետոյ տեղի ունեցաւ ուրիշ կարեւոր դեպք մը: Ան այցելեց Կոյս Մարիամին եւ ըսաւ. «Ուրախացի՛ր, շնորհալի Կոյս, Տէր քեզի հետ է»: Կոյսը զարմացաւ այդ խօսքերը լսելով եւ մտածեց թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ այդ ողջոյնը: Եւ հրեշտակը ըսաւ անոր. «Մի վախնար, Մարիամ, որովհետեւ Աստուծոյ քով շնորհք գտար»:

Ապա Գաբրիէլ արտասանեց մարդկութեան պատմութեան ամենեն կարեւոր խօսքերը. «Եւ ահա պիտի յշանաս եւ որդի մը պիտի ծնիս ու անոր անունը Յիսուս պիտի դնես: Ան մեծ պիտի ըլլայ ու Բարձրեալի Որդին պիտի կոչուի: Տէր Աստուած անոր պիտի տայ անոր հօր՝ Պալիքի առողջ եւ ան յալիտեան պիտի թագաւորդ Յակոբի տան վրայ ու անոր թագաւորութիւնը վերջ պիտի չունենայ»:

Կոյսը, զարմացած հարցուց. «Ինչպէ՞ս կրնայ պատահիլ այդ, երբ ես այր մարդ չեմ ճանչցած»: Հրեշտակապետը անոր պատասխանեց. «Սուրբ Հոգին պիտի գայ վրայ եւ Բարձրեալին զօրութիւնը պիտի հովանաւորդ քեզ, որովհետեւ ան որ քեզմէ պիտի ծնի սուրբ է եւ Աստուծոյ որդի պիտի կոչուի»: Ուրիշ հրաշքի մը մասին ալ խօսեցաւ Գաբրիէլը. «Ահաւասիկ քու ազգական՝ Եղիսաբեթը, ան ալ յդի է իր ծերութեան մէջ եւ այս՝ յուրեան վեցերորդ ամիսն է անոր, որ ամուկ կոչուած էր, որովհետեւ Աստուծոյ համար անկարելի բան չկայ»:

Կոյս Մարիամ «Այր» կը պատասխանէ Աստուծոյ

Ժամանակը հասած էր, որ Կոյսը պատասխան տար: Եւ ան անմիջապես իր ազատ կամքով ընտրեց այն, ինչ որ հրեն համար որոշած էր Աստուած. «Ահաւասիկ ես Տիրոց աղախինն եմ, ըսածիդ պէտ թող ըլլայ ինձի»: Ան կատարեց ինչ բանի համար որ ընտրուած էր: Եւ Գաբրիէլ հրեշտակապետը հեռացաւ իր մօտեն:

Կոյս Մարիամ Կ'այցելէ Եղիսաբեթին

Կոյս Մարիամ շուտով ուզեց Եղիսաբեթը տեսնել: Անմիջապես ան գնաց Յուղայի լեռնային շրջաններու քաղաքներէն մին: Զաքարիայի եւ Եղիսաբեթի տունը մըտնելով՝ բարեւեց իր ազգականին:

Եղիսաբեթի մանուկը սկսաւ շարժիլ մօր որովայնին

մէջ: Եւ մայրը Սուրբ Հոգիով լեցուած՝ ըսաւ. «Օրինակ ես դուն կիններուն մէջ եւ օրինեակ է քու որովայնիդ պտուղը, որովհետեւ եղբ ողջոյնիդ ձայմը լսեցի, մանուկը ուրախութենէն շարժեցաւ որովայնիս մէջ»:

Երկու կինները զարմացան իրենց պատահածները տեսնելով. Եւ Եղիսաբեթ Մարիամին ըսաւ. «Ի՞նչ մեծ ուրախութիւն, որ իմ Տիրոց մայրը իմ մօտ գայ: Երանի՝ անոր որ կը հաւատայ, թէ Տիրոց կողմէ իրենց ըստածները կը կատարուիմ»: Եւ կոյսը ուրախ օրիներգութեամբ մը պատասխանեց՝ շնորհակալութիւն յայտնելով Տիրոց ողջորմութեան համար եւ անյոյսներուն՝ յոյս ներշնչելու համար (Ղկ 1.46. 46):

Կոյս Մարիամ նոր Եւա

Մենք քիչ թէ շատ սորվեցանք, թէ ի՞նչ պատահեցաւ Եղիսին պարտէցին մէջ, ուր Աղամն ու Եւան կ'ապրէին: Օքը խարեց զանոնք, որպէսզի հեռանան Աստուծմն ու անոր պատուիրաններէն: Եւան չարի ու բարիի գիտութեան ծարին պտուղը կերաւ, յետոյ Աղամ ալ իրեն հետեւցաւ: Եւան «Ո՛չ» ըսաւ Աստուծոյ, նոյնպէս ըրաւ նաև Աղամ:

Եկեղեցական աղօթքներու ընթացքին եւ շարականներու մէջ յաճախ Մարիամ կը կոչուի «Նոր Եւա»: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ինչպէս պիտի տեսնենք այս դասին մէջ, Կոյս Մարիամը ամբողջական սրտով ու ազատ կանգնով «Այր» ըսաւ Աստուծոյ: Ան մեր փրկութեան համար Աստուածային ծրագիրը իրականացուց՝ համածայն գտնուելով Աստուծոյ կողմէ տրուած պատգամները գործադրելու: Այդ իսկ պատճառով, Ս. Կոյսը մեզ բոլորս՝ մարդկային էակները, առաջնորդեց դէպի Աստուածային փրկութեան ծրագիրը: Ան իր «Այր» պատասխանով ջնջեց Եւայի «Ո՛չ»: Ս. Կոյսին հնազանդութեամբ մենք բոլորս հնարաւորութիւն ունեցանք փրկուելու:

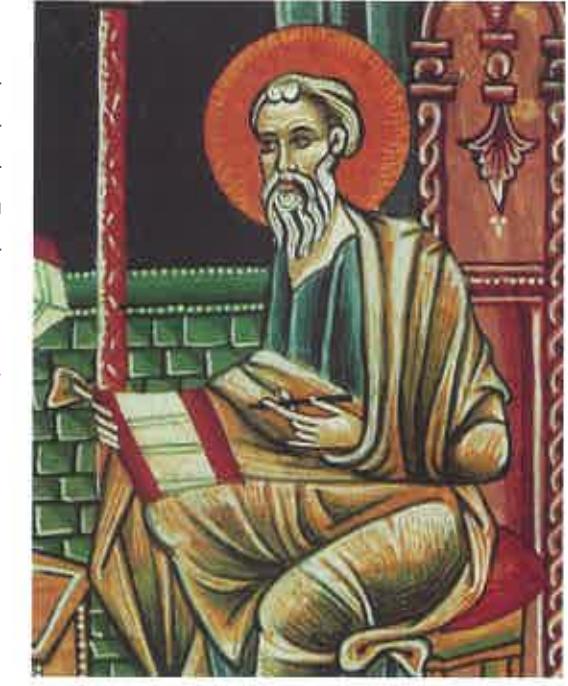
Եկեղեցին յանուն ամբողջ մարդկութեան կը փառաբան ու կ'օրիներգէ: Ս. Կոյսը: Բնաւ պէտք չէ մոռնանք որ ան ինքնակամ կերպով Աստուածորդիին մայր դարձաւ: Մենք զինք կը փառաբանենք իրեւ Աստուծոյ իւկական Տաճարը, երբ կ'երգենք. «Աստուածածին Խորան Լուսոյ անվայրակակ Արփույն կենաց»:

Երբ Աստուածանայր, Մարիամ նաեւ մայրն է մեր՝ բոլոր անոնց, որոնք մկրտուած են, Քրիստոսի մարմնին՝ այսինքն Եկեղեցւոյ անդամակցելու համար:

ՄԱՏԹԵԱՆ ԱԼԵՏԱՎՐԱՆԻՉ

Եկեղեցւոյ հնագոյն վկայութիւններուն համածայն, Նոր Կտակառանի առաջին Ալետարանը գրուած է Մատթեոս Առաքեալին կողմէ: Մինչեւ իր Ալետարանին գրառումը՝ ան իր ժամանակուան Պաղպատինի խօսակցական լեզուով՝ Արամերէնով, Յիսուսի բոլոր խօսքերը: Արամերէն լեզուն իին ժամանակ խառանի մէջ եւս խօսակցական լեզու էր, ուր կ'ապրէր Լարանը՝ Արրահամի եղրօ՛ Նաքովի որդին, որուն մօտ պապստանեցաւ Խահականի որդին՝ Յակոպը: Երբ Աստուած կանչեց Մատթեոսը՝ ան մաքսատան պաշտօնեայ էր: Տեսնելով մարդոց հետ նստած մաքսաւոր Մատթեոսը, Քրիստոս անոր ըսաւ. «Ինձի՛ հետեւէ»: Ապագայ առաքեալը ձգեց իր գործը եւ այդ օրուցնէ սկսեալ ամեն տեղ Յիսուսի հետ էր: Ան հրեայ էր եւ կը հաւատայ որ Յիսուս Խրայէլի ժողովուրդին խոստացուած Մեսիան էր: Ան Փրկիչը կոչեց Քրիստոս (Օծեալ) եւ Դաւիթի Որդի (Մարիամ Աստուածածնի նախահայրը), որ իր ժողովուրդը պիտի առաջնորդէ դէպի Աստուծոյ թագաւորութիւնը:

Եկեղեցական մանրանկարչութեան մէջ Մատթեոս Ալետարանիչը «մարդկային հրեշտակ»ի խորհրդապատկերով կը ներկայացուի:

ՄԱՐԿՈՍ ԱԼԵՏԱՎՐԱՆԻՉ

Մարկոսի Ալետարանը հաւանաբար ամենէն հնագոյն Ալետարանն է: Մարկոս 72 աշակերտներէն մէկն էր: Կոչուած է նաեւ Յովհաննէ-Մարկոս: Անոր մայրը, Մարիամ, բարեպաշտ քրիստոնեայ մըն էր, որուն տան մէջ կը հաւաքուի Երուսաղէմի քրիստոնեաները ալոթքի համար: Մարկոս Ալետարանիչ Բարնաբասի եղրօ որդին էր, Պետրոս Առաքեալի թագմանը, ինչպէս նաեւ Քրիստոսի առաքեական խոմբին կողքին եղող կիններէն՝ Մարիամի զաւակը: Յիսուսի Երկրաւոր կեանքին ժամանակ Մարկոսը զԱյն չէ տեսած, սակայն 45 թուականին անչ Պողոս Առաքեալի ու Բարնաբասի ուղեկցած է, անոնց քարոզչական առաջին ճաճրորդութեան ընթացքին: Մարկոս գրի առած է ինչ որ լսած է Քրիստոսի մասին, ինչպէս նաեւ նշումներ կատարած է Պետրոսի քարոզմերէն քաղելով նիւթերը: Պետրոս Առաքեալ Մարկոսի օժանդակութիւնը վայելած ըլլալով, իր նամակներէն մէկուն մէջ զայն նոյնիսկ «Որդի Մարկոս» կը կոչէ: Մարկոսի Ալետարանը միւսներէն աւելի ամփոփէ: Պատմելու սքանչելի ոճ ունի: Ան Մարկոսի գործութեան ամփոփութեան մէջ աստիճանաբար կատարած է Ալետարանի առաջին ճաճրորդութեան ընթացքը:

Եկեղեցական մանրանկարչութեան մէջ Մարկոս Ալետարանիչը կը ներկայացուի առիւծի խորհրդապատկերով:

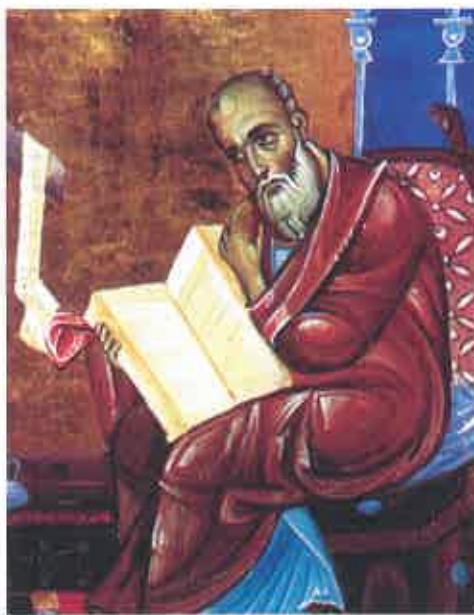
ՂՈՒԿԱՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉՈ

Ղուկաս Աւետարանիչ ապրած է յունախոս եւ ոչ հրեայ համայնքի մեջ: Ան իր Աւետարանը գրած է անոնց համար, որոնք չին ճանչած Յիսուսը, բայց լսեր էին Անոր կեանքին եւ ուսուցումներուն մասին առաքեալներն: Աւետարանիշը «Պօղոս առաքեալի հետեւող ներկն եղած է: Պօղոս առաքեալ իր նամակներուն մէջ շատ անգամ բարեւներ կը դրկէ Ղուկասին: Ղուկաս մէկէ աւելի անգամներ լսած է Պօղոս առաքեալին քարոզները Յիսուս Քրիստոսի մասին իրեւն Տեր եւ Փրկիչ ամբողջ մարդկութեան: Ղուկաս եւս Փրկչին մասին տեղեկութիւններ կը հաւաքը եւ հաւանաբար օգտուած էր Մարկոսի Աւետարանն: Աւետարանի սկզբնաւորութեան Ղուկաս կը գրէ. «Ծատեր նախապէս ձեռնարկեցին գրի առնել մեր մօտ պատահած դէպքերը, այնպէս ինչպէս մեզի աւանդեցին անոնք, որոնք սկիզբն Աստուծոյ Խօսքին ականատեսներն ու սպասաւորները եղան» եւ կը բացատրէ թէ ինք այդ բոլոր վկայութիւնները կը գրէ, որ պատզի ուրիշներուն համար աւելի դիւրին ըլլայ հասկնալ ճշճարտութիւնը Աստուծոյ Որդիին՝ Յիսուս Քրիստոսի մասին:

Եկեղեցական մանրանկարչութեան մէջ Ղուկաս աւետարանիշը կը ներկայացնի եզի խորհրդապատկերով, որովհետեւ իր Աւետարանին մէջ շեշտը կը դրուի Քրիստոսի քահանայական պաշտօնին վրայ:

ՅՈՎՀԵՆՆԵՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՉՈ

Յովհաննես Աւետարանիչ Յիսուս Քրիստոսի ամէնէն երիտասարդ առաքեալն էր եւ իր աւետարանը ամէնէն վերջը գրուած է: Յետագային իր գործունեութեան վայրը դարձաւ՝ Եփեսոս քաղաքը, իր աշակերտին՝ Պրոքորոնի հետ, ուրկէ կը կառավարէր Փոքր Ասիոյ մէջ իր հիմնած եօթ Եկեղեցիները: Անոնք բազմաթիւ հրաշքներ կատարած են, սակայն հալածուած հեթանոսներուն կողմէ: Անոնք պատրուած են յունական Պարմոս կղզին, ուր քարայրի մը մէջ բնակած են: Ծերունի առաքեալը իր Աւետարանը Պրոքորոնին ծեռքով գրած է: Քրիստոսի «սիրելի աշակերտը»՝ Յովհաննեսը, յաճախ կը յիշէր, թէ Տերը զինք որքան կը սիրէր: Երբ ան արդէն շատ ծերացած էր, քարոզած ժամանակ յաճախ կը կրկնէր. «Զաւակներս, սիրեցէր զիրար»: Երբ իրեն կը հարցնէին թէ ինչո՞ւ այդքան շատ կը կրկնէր այդ բարերը, ան կը պատասխանէր. «Այս է Տիրոց պատուիրանը: Եթէ սիր ունենաք, ուրիշ բանի պէտք չէր ունենար»: Ան կը խօսի նաեւ մեղքի, ապաշխարութեան, մկրտութեան եւ Քրիստոսի հետ հաղորդութեան մասին: Յովհաննեսի Աւետարանին գրութեան պատճառը լաւապէս արտայայտած է ինք՝ Աւետարանիշը. «Այսքանը գրուեցաւ, որպէսզի հաւատաք ու Անոր անունով յակիտենական կեանքը ժառանգէք» (20.31): Անոր օգտագործած բազմաթիւ խորհրդանշանները՝ հաց, ջուր, լոյս՝ մեզի պէտք է յիշեցնեն իրական կեանքը, զոր միայն Աստուած կը շնորհէ: Յովհաննես Առաքեալ Աւետարանն բացի գրած է նաեւ այլ երեք ընդիհանրական նամակներ եւ Յայտնութեան կամ Աբոքալիրսի գիրքը, ուր կը խօսուի վերջին ժամանակներու մասին:

ԹԻՇ ՀԱՅՈՒԹԻՒ ՄԱՐԴԻ

7 – Աստուծոյ Լոյսին աւետումը ուրիշ մարդոց

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՊԱՏԳԱՄԱԲԵՐՆԵՐԸ

Կանչեցէք ձեր ընտանիքի անդամները եւ անոնց բուլղը ու նատիստ տուէք: Ապա, բոլորն ինդորեցէք քանի մը վայրկեան մտածել հետեւեալին մասին: Եթէ դուք ուզէք լուր մը փոխանցել ամբողջ աշխարհին, ինչի՞ մասին կրնայ ըլլալ ատիկա: Ամէն մէկը կրնայ գրել իր ուզածը, սակայն կանուխ է դեռ քննարկումի տանիլ զամոնը:

Այսօրուան, ինչպէս նաեւ նախորդ դասերէն սորվեցանք, որ իրեշտակները (պատգամաբերներ) մարդոց կը փոխանցէին Աստուծոյ յայտնած լուրերը: Սակայն Աստուծոյ լուրը միայն իրեշտակները չէ որ կրնան յայտնել: Մենք սորվեցանք արդէն, որ Հին Կը յիշեցնեն մեզի: Ի՞նչ կ'ըսէ ամ, Բարի Լուրի բովանդակութեան մասին:

Կտակարանի ժամանակաշրջանին, Աստուծոյ Խօսքը մարգարեները եւս կը փոխանցէին:

Բացէք Ղուկասու Աւետարանին առաջին չորս համարները: Ո՞ր բառերը «լուր փոխանցել» կը յիշեցնեն մեզի: Ի՞նչ կ'ըսէ ամ, Բարի Լուրի բովանդակութեան մասին:

Քրիստոսի աշակերտներն ու առաքեալները այդ բարի լուրը աւետողմերն էին, այս բարին լայն իմաստով: Անոնք աշխարհի չորս կողմերը գացին, որպէսզի տարածեն մեր Տիրոց՝ Յիսուս Քրիստոսի Բարի Լուրը: «Առաքելահաւասար» կը կոչներ այն մարդիկը, որոնք Քրիստոսի հաւատքի լուրը տարածած են աշխարհի տարբեր ազգերուն: Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ քրիստոնեայ դարձուցած է Յայաստանը, Նինոն՝ (Նունե) Կրաստանը, Սուրբ Պատրիկը՝ Իրլանտան, եւ այլն:

Սուրբերէն շատերը Աստուծոյ պատգամաբերներն էին եւ Բարի Լուրը կը տարածէին աշխարհին: Իրենց կեանքին իսկ վկայութեամբ անոնք ցոյց կու տան մեզի, թէ Աստուած ինչպէս կ'ուզէ որ վերաբերուինք իրեն, ու մարդոց հետ: Յայոց բազաւորները կարեւոր հարցերու շուրջ միշտ կը խորհրդակցէին սուրբ եւ իմաստուն հայրապետներու եւ վարդապետներու հետ, իմանալու համար Աստուծոյ կամքը:

Աստուած կ'ուզէ, որ մենք իր պատգամաբերները դառնանք: Կարդացէք Մատթեոսի Աւետարանին վերջին համարները (28.18-20), ինչպէս նաեւ Սր 16.15-16, Ոկ 24.44-48, Գրծ 1.8 համարները:

1. Սեր Փրկիչը՝ Քրիստոս, ի՞նչ լուր կ'ուզէ որ տարածենք մենք:
2. Որո՞ւ պէտք է փոխանցենք այդ լուրը:
3. Դուք ինչպէս պիտի հաղորդէք լուրը. Խօսքո՞վ, գործերո՞վ, աղօքքո՞վ:
4. Այս պատգամը զոր գրած էիք, արդեօք կը յիշեցնէ՝ Քիմա կրնաք քննարկել զայն բոլորին հետ:
5. Ինչո՞ւ ընտրեցիք այդ լուրը: Ի՞նչ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ այդ:
6. Լուրը գրած ժամանակ, բնաւ մտածեցի՞ք թէ ինչպէս պիտի հաղորդէք զայն: Արդեօք կարելի չէ ծեր միջոցներուն մէկ մասը յատկացնել Քրիստոսի Բարի Լուրի տարածման:

Աստուածաշունչ
Մատեան, Սուրբ Գիրք, Գիրքերու Գիրք, Աստուծոյ Խօսք, Կենաց Խօսք, Աստուծոյ Յայտնութիւնը մարդկութեան, Անոր Խօսքերուն, պատուիրաններուն, օրէնքներուն, ինաստութեան, կանխասացութեան, երախտիքին, գործերուն և փրկագործական ծրագրին ամբողջութիւնը:

Քրիստոնեաներու նույիրական ու սրբազն Գիրքը: Քրիստոնեաներու նույիրական մարդկութեան շնորհուած Աստուածաշունչի գիրքերը մարդկութեան շնորհուած

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

ՀԱՅԵՐԵՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

Տպագրական մեթենաներու եւ շարժական մետաղեայ տառերուն գիտը կարելիութիւն ընծայեց Սուրբ Գիրքը բազմաթիւ օրինակներով տպելու, որու հետեւանքով շատերու ծեռքը հասաւ այդ հոգեւոր հարստութիւնը: Նախապէս իրաքանչիւր Աստուածաշունչ ձեռագիր կը պատրաստուիր: Բազմաթիւ վաճականներ իրենց ամբողջ կեանքը կը նույիրէն Աստուածաշունչի ընդօրինակութեան: Անոնց ընդօրինակութիւնները կը գործածուին եկեղեցիներուն մէջ:

Քրիստոնեութեան պետական կրօն հոչակումը (301), մէկ դար յետոյ Գիրերու Գիտը եւ Ս. Գիրքի հայերէն թարգմանութիւնը մեծագոյն իրագործումները երան Յայաստանի մէջ: 5-րդ դարու պատմիչներ՝ Կորիւնի, Սովուս Խորենացիի եւ Ղազար Փարպեցիի համաձայն, հայերէն թարգմանութիւնը երկու հանգրուած ունեցած է: Առաջին թարգմանութիւնը կատարուած է գիտէն անմիջապէս ետք (405-406), մի քանի տարիներու ըն-

թացքին: Մեսրոպ Մաշտոց, իր երկու աշակերտներուն հետ եւ Սահակ Ա. Պարբեի համագործակցութեամբ թարգմանած է Աստուածաշունչը, սկսելով Առակաց Գիրքի առաջին գլխու երկրորդ համարի «ճանաչել զիմաստութիւն եւ զիմքատ, իմանալ զրանս հանճարոյ» խորհրդանշական տողէն: Այս թարգմանութիւնը «փութանակի», այսինքն՝ հապեայ, արագ նկատ-

են շուրջ 1500 տարիներու ընթացքին՝ Ս. Հոգիի ներշնչումով եւ անոր կողմէ ընտրւած շուրջ քառասուն մարգարէ հեղինակներու, աւետարանիչներու եւ առաքեալներու ծեռքով: Քին Կրտակարանը նախապէս գրուած է հին երրայերէնով եւ հետագային թարգմանուած է յունարէնի, 72 թարգմանիչներու

կողմէ, ուրկէ նաեւ այդ թարգմանութեան տրուած Եօքանամից անունը:

Քին Կտակարանի գիրքերն մէկը՝ Սաղմոսագիրքը, հայերէն լեզուով առաջին անգամ տպուած է 1565 թուականին Վենետիկի մէջ, Արգար Թոխաթեցիի ջանքերով: Սուրբ Գիրքի հայերէն առաջին ամբողջական հրատարակութիւնը, շատ ժողուար պայմաններու մէջ, կատարուած է 1666-1668 թուականներուն, Ամսթերտամի մէջ (Մեծն Կիրէնապէրկի կողմէ տպագրութեան գիտէն եւ Աստուածաշունչի հրատարակութենէն 212 տարի ետք): Յակոբ Զուղայեցի Կարոնիկոսի թելարդութեամբ այս հրատարակութիւնը յաջողցուցած են Ուկան Երեւանցին եւ Սատրէն Շատեցին: Յետագային Աստուածաշունչը հայերէն լեզուով բազմաթիւ հրատարակութիւններ ունեցած է, որոնցմէ կարեւորագոյններն են Յովհաննես Վորդ. Զօհրապեանի (Վենետիկ, 1805), Արտէն Բագրատունի (Վենետիկ, 1860), Ս. Էջմիածնի Վրեւելահայերէն (1994) եւ Աթիլիասի (Նոր Կտակարան, 1996, 2001) հրատարակութիւնները, ուրկէ առնուած են սոյն դասագիրքին Ս. Գրային հատուածներուն մէջբերումները, որ համեմատուած է յունարէն բնագրին ու գրաբար թարգմանութեան հետ:

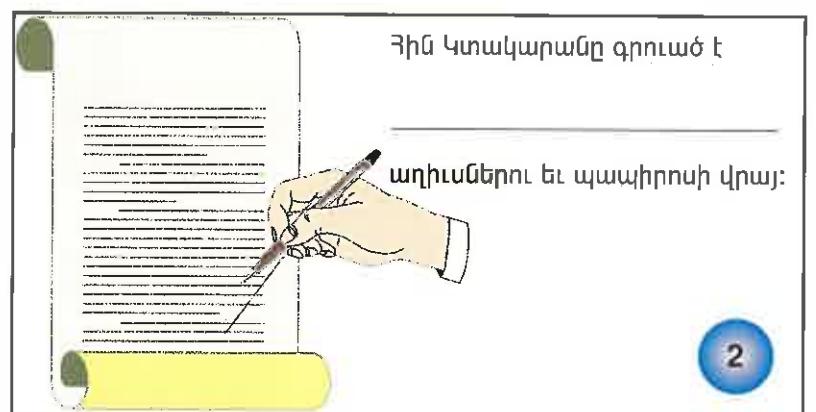
Ասպուծոյ աւելիած լուրը ինչպէս հաղորդուած է ամբողջ մարդկութեան

Օգտագործելով այստեղ դրուած բառերը, տուեալ նկարին տակ համապատասխան բառը դրէք:

Ընտրեցէք այս բառերուն մէջէն: Քին Կտակարան, Նոր Կտակարան, Կիրէնապէրկ, Ուկան Երեւանցի, Եօքանամից, քարէ, կաւէ, ապակեայ, մետաղեայ, մարդիկ, հրեշտակներ:

Աստուած անմիջապէս կը դիմէ

Քին Կտակարանը գրուած է
աղիւսներու եւ պապիրոսի վրա:

Քին Կտակարան իին երրայերէնն թարգմանուած է յունարէն:

Այս թարգմանութիւնը կը կոչուի

Տպագրի Աստուածաշունչը, հայերէն լեզուով տպուած առաջին տպագրի գիրքերն են:

ପାତା 8

ՓՐԿԻՉՉԸ ԾՆԱՒ

Աւետարանին մեջ կը կարդանք Յիսուս
Քրիստոսի՝ Աստուծոյ Որդիին մասին, որ
իբրև մարդ երկիր իջաւ, որպէսզի մեզ
փրկէ մեր մեղքերէն ու մահէն: Անձն մարդ
չ'ուզեր հաւատալ, որ Աստուծ ինք ե-
կած է ու մեզի հետ կ'ապրի: Աւետարա-
նիչները յստակօրէն նկարագրած են այն
տեղը եւ ժամանակները ուր ծնած, ապ-
րած ու գործած է Փրկիչը:

Կարդացէք Ղուկասու Աւետարանը

«Այդ օրերուն Օգոստոս կայսր հրամանագիր հանեց՝ իր կայսրութեան սահմաններուն մէջ գտնուող բոլոր քնակիչներուն մարդահամարը կատարելու: Այս առաջին մարդահամարը տեղի ունեցաւ Սուրբիայի կառավարիչ Կիլիկենիոսի օրերուն: Ամէն մարդ իր ծճնուապայր քաղաքը կ'երթար իր անունը արծանագրել տալու համար: Ցովսէփ, Դաւիթի ցեղէն եւ ազգատոհմէն ըլլալուն համար, Գալիլիայի Նազարեթ քաղաքէն ելաւ եւ իր անունը արծանագրել տալու համար գնաց Հրէաստանի Բերդեհէմ քաղաքը, Դաւիթ քագաւորին ծննդապայրը: Իրեն կ'ընկերանար իր նշանածը՝ Մարիամ, որ յոի էր»:

Սուրբ Գիրքը եւ պատմութիւնը

1. Ուշադրութեամբ կարդացէք բնագիրը եւ ընդգծեցէք այն մարդոց անունները, որոնք այդ ժամանակ կը կառավարեին Հռոմէական Կայսրութիւնը եւ նահանգները:
  2. Տարբեր գոյնի մատիտով ընդգծեցէք վերոյիշեալ շրջաններուն անունները, իսկ ուրիշ գոյնով մըն ալ՝ քաղաքներուն անունները որոնց մասին կը խօսուի:
  3. Այդ ժամանակաշրջանին ՞վ էր Հռոմի կայսրը: Հանրագիտարանին մէջէն գըտէք անոր անունը: Կրնաք նաև Հռոմէական Կայսրութեան պատմութիւնը ներկայացնող գիրերուն մէջէն գտնել զայն: Ապա կարդացէք Աւետարանը (Մտ 2,1), որակսի գիտնաք այն անձին անունը, որ Յիսուսի ծննդեամ օրերուն Յուդայի մէջ քագաւոր էր:

Փրկչին Ծնունդը

ԽՈԱՏԱՑՈՒՅԹ ՓՐԿԻՉԱԾ ԾՆԱԾ Է

«Եւ իրեշտակը անոր ըսաւ. “Մի՛ վախնաք, ծեզի աւետիս մը պիտի տամ, որ ամբողջ ժողովուրդին մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառ։ Այսօր, Դաւիթի քաղաքին մէջ ծեր Փրկիչը ծնաւ, որ Օծեալ Տերն է”» (Ղե 2:10-11):

Ա Ըստգօնցք այս սպահոց առումնարը, որոնք այդ ժամանակ կը կառավարեին Հոռմէական Կայսրութիւնը եւ նահանգները:

2. Տարբեր գոյնի մատիտով ընդգծեցէք վերոյիշեալ շրջաններուն անունները, իսկ ուրիշ գոյնով մըն ալ՝ քաղաքներուն անունները որոնց մասին կը խօսուի:

3. Այդ ժամանակաշրջանին ո՞վ էր Հռոմի կայսրը: Կանուափուտարանին մէջն գրտէք անոր անունը: Կրնաք նաեւ Հռոմէական Կայսրութեան պատմութիւնը ներկայացնող գիրքերուն մէջն գտնել զայն: Ապա կարդացէք Անտարանը (Մտ 2.1), որպէսզի գիտնաք այն անձին անունը, որ Յիսուսի ծննդեան օրերուն Յուդայի մէջ քագաւոր էր:

Դ Հայութական շարունակ հրեաներ կը սպասէին Տիրոց կողմէ խոստացուած Փրկիչը: Եգիպտական երկարատեւ ստրկութենն եւ անապատին մէջ քափառել յետոյ, Տէրը իր ժողովուրդը տարաւ Աւետեաց երկիրը: Սակայն մարդիկ դարձեալ մոռցան զլատուած, որու հետեւանքով ալ գերի տարուեցան ասորիններու եւ քաբելացիններու կողմէ: Եօթանասուն տարիններ Բարելոնի մէջ գերի մնալէ եսոր, Տէրը դարձեալ թոյ տուալ որ վերադառնան այն երկիրը, ուր ծնաւ աշխարհի Փրկիչը: Անոնք Նոր Տաճար կառուցանեցին եւ անոր շուրջ պարհապ քաշեցին: Սակայն վերջին մարգարէն՝ Մադարիայէն մինչեւ Փրկչին ծննդեան չորս հարիւր տարուան միջոցին, Պաղեստին դարձեալ ինկաւ, սկիզբը՝ յոյններուն, յետոյ՝ հօռվմէացիններուն ծեռքը: Նուաճողները անուղղակիօրէն ճամբայ պատրաստեցին Աստուծոյ Բարի Լուրին տարածման: Կայսրութեան խօսակցական լեզուն յունարենն էր, իսկ հոռմէացինները զբաղած էին Ճամբաներ շինելով, որպէսզի դիւրութեամբ երթային մինչեւ կայսրութեան ծայրամասերը գտնուող երկիրները: Եւ ահա հասաւ ժամանակը ու Փրկիչը ծնաւ:

Φημενή Συνταγή

Յիսուս Քրիստոս ծնած է այս ժամանակաշրջանին, երբ Յրեաստանի քարձրագոյն իշխանութեան գլուխը կը գտնուի ին հռոմեացիները: Անոնք տեղացի Յերովդէսին արտօնեցին որ կառավարէ իսրայէլացիները: Յերովդէսի նախորդները արդէն քանի մը սերունդ կառավարիչ եղած էին Պաղեստինի մէջ: Այդ իսկ պատճառով ան արդէն հպարտօրէն ինքզինք կը կոչէր Յերովդէս Մեծ: Հռոմեացիները մարդահամար կազմակերպեցին, որպէսզի աւելի կանոնաւորութեամբ հաւաքեն տուրքեցին եւ գիտնան թէ ինչքա՞ն հարկատուներ ունին: Իւրաքանչիւր անձ պիտի արձանագրուէր իր ծննդավայր քաղաքին մէջ: Աստուծոյ նախախնամութեամբ՝ Կոյս Մարիամը ամուսնացած էր Յովետի հետ, որպէսզի ան հոգ տանէր անոր: Յովսէփ լսելով մարդահամարի հրահանգը, ընտանեօք ճամբայ ելաւ դէպի «Յրեաստամ՝ Դաւիթի քաղաքը, որ Բերդեհէմ կը կոչուէր», որովհետեւ ան Դաւիթի տունէն եւ ցեղէն էր: Հռոմեական օրէնքներուն համաձայն՝ հո՞ն պիտի արձանագրուէին իրենք: Նամբորդութիւնը շատ երկար եւ յոգնեցուցիչ էր մանաւանդ Մարիամի համար, որ ծննդարերութեան կը պատրաստուէր: Երբ Սուրբ Կոյս Մարիամ եւ քարեպաշտ Յովսէփ Բերդեհէմ հասան, քաղաքը խճողուած էր, որոնք բոլորն ալ մարդահամարին արձանագրուելու եկած էին: Այդ միջոցին ծննդարերութեան օրերը ամբողջացած էին: Պանդոկներուն մէջ իրենց համար տեղ չգտնուեցաւ: Անոնք ստիպուեցան քարայրի մը մէջ գիշերել, ուր կենդանիներ դրած էին: Եւ ան որդիի մը ծնաւ եւ զայն խանձարուիի մէջ փաթթելով մսուրին մէջ դրաւ:

Դրեշտակմերը կը փառաբանեմ ծմունդը

Այդ գիշեր հովհանքը բացօթեայ հսկողութիւն կը կատարէին իրենց հօտերուն. «Եւ Տիրոջ հրեշտակը երեւցաւ անոնց, Տիրոջ փառքը ծագեցաւ անոնց շուրջ ու անոնք շատ վախցան: Եւ իրեշտակը անոնց ըսաւ. “Մի՛ վախնաք, ձեզի աւետիս մը պիտի տամ, որ ամրող աշխարհին մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէ: Այսօր, Դաւիթի քաղաքին մէջ ձեր Փրկիչը ծնաւ, որ Օծեալ Տէրն է: Նետեւեալը ապացոյց ըլլայ ձեզի. հոն մանուկ մը պիտի գտնէք խանճարուրով փաթթուած եւ մսուրին մէջ դրուած»: Եւ յանկարծ այդ իրեշտակին նիացաւ երկնաւոր օօրքերու բազմութիւն մը, որ կ'օրինաբանէր զԱստուած ըսելով. «Բարձունքներուն մէջ Աստուծոյ փառք, խաղաղութիւն երկրի վրայ եւ մարդոց միջեւ հաճութիւն»: Յազիւ իրեշտակը երկինք բարձրացած՝ հովհանքը իրարու ըսին. «Եկեք Քերթեհեն երթանք եւ տեսնենք պատահածը, այն ինչ որ Տէրը մեզի յայտնեց»: Անոնք աճապարանքով զացին եւ հոն գտան Մարիամն ու Յովանէ, ինչպէս նաև մանուկը՝ մսուրին

մէջ դրուած

Հովհանները այս բոլորը մարդոց պատմեցին: Իսկ Կոյսը այդ բոլոր ըստածները իր մտքին մէջ կը պահէր ու կը խորհէր անոնց մասին: Ապա հովհանները տուն դարձան եւ կը փառաւորդին ու Վօրհնելին զԱստուած իրենց տեսած հրաշքին համար:

Սիմեոն Ծերուանիս

Տաճարին մեջ կը դիմաւորէ մանուկ Թիսուսը

Երբ մանուկը 8 տարեկան եղաւ՝ զայն թվականիցին եւ անոր տուին այն անունը, զոր հրեշտակը ըսած էր Կոյսին: Ամիս մը վերջ, Մարիամը եւ բարեպաշտ Յովսէփ, Մովսէսի Օրենքին համաձայն մանուկը Երուսաղեմ տարին, Տիրոջ ընծայելու համար, ինչպէս գրուած էր Օրենքին մէջ. «Ամէն արու զաւակ, որ իր մօր անդրամիկն է՛ Տիրոջ պիտի ընծայուի»: Եւ Տիրոջ Օրենքին մէջ ըսուածին համաձայն՝ ընծայ պէտք է տանիլ զոյց մը տատրակ կամ աղաւնի երկու ձագ: Սիմեոն Ծերունին զանոնք դիմաւորեց Տաճարին մէջ: Սիմեոնը արդար ու աստուածավախ մարդ էր: Ան սուրբ գիրքերը կ'ուսումնասիրէր եւ կը սպասէր Աստուծոյ կողմէ Խրայէլին շնորհուելիք միխիթարութեան: Սուրբ Քոզիեն ան հրաման ստացած էր չմեռնիլ, մինչեւ տեսնէ Օծեալը: Աստուծոյ նախախնամութեամբ ծերունին այդ օր Տաճար գնաց: Մանուկը տեսնելով՝ Սիմեոն զայն իր գիրքը առաւ եւ փառ տուաւ Աստուծոյ:

Սիմեոն օրինեց սուրբ ընտանիքը Եւ Աստուածամօր ըստի. «Այս մանուկը Խրայէլի ժողովուրդէն շատերու անկումին Եւ շատերու փրկութեան պատճառ պիտի ըլլայ: Անհկա նաև հակառակութեան նշան պիտի ըլլայ Եւ շատերու սրտերուն խորհուրդները պիտի յայտնի: Գալով քեզի, քու ալ սրտէ սուր մը պիտի անցնի»: Սակայն Տաճարին մէջ Սիմեոն առանձին չէր որ նա նույին մէջ տեսաւ խոստացուած Փրկիչը: Աննա Մարգարեուիկին՝ քարեպաշտ կին մը, որ Տաճարէն չէր հեռանար Եւ ծոնմապահութեամբ Եւ աղօթքով կը ծառայէ Աստուծոյ, Յիսուս Սանուկը տեսնելով, փառք տուաւ Տիրոց: Եւ մանուկին մասին կը խօսէր բոլոր ամոնց, որոնք կը սպասէին Երուսաղէմի փրկութեան:

Սոգերը այցելութեան կու տամ նորածին թագաւորին

Մանուկին ծնունդեն քանի մը օր յետոյ, Արեւելքէն (հաւանաբար Պարսկաստանէն կամ Միջագետքէն) իմաստուն մոգեր եկան Երուսաղեմ: Անոնք բոլորին կը հարցընէին. «Ո՞ւր է հրեաներու արքան, որ ծնաւ, որովհետեւ անոր աստղը տեսանք արեւելքի մէջ եւ եկանք անոր Երկրպագելու»: Այս մասին լսելով՝ Կերովիէն եւ Երուսաղեմի բնակիչները վախցան: Ան իր մօտ կանչեց քահանայապետներն ու դպիրները, որպէսզի անոնցմէ

հասկնայ թէ ո՞ւր պիտի ծնի Փրկիչը: Անոնք պատասխանեցին. «Յրեաստանի Բեթղեհեմ քաղաքին մէջ, որովհետեւ մարգարէն այսպէս գրած է. “Եւ դում, Բեթղեհեմ, Յուղայի երկիր, Յուղայի քաղաքներուն մէջ փորբազոյն չես, քեզմէ իշխան մը պիտի ելլէ, որ իմ ժողովովոյ՝ հարայէլ, պիտի հովուէ”»:

Յերովիտս գաղտնի իր մօտ կանցեց մոգերը եւ անոնց հարցուց թէ ե՞րբ տեսնուած է այն աստոր, որ գիրենք Յուղա թերած էր: Եսկ յետոյ զանոնք Բեթղեհեմ որկեց՝ ըսելով. «Գացէք, ստուգեցէք նորածին մանուկը եւ երբ

գտնէք՝ զիս ալ տեղեակ պահեցէք, որպէսզի ես ալ երթամ ու երկրպագեմ անոր»: Անոնք թագաւորին խօսքը մտիկ ընելով՝ զացին: Եսկ այն աստոր որ իրենք Արեւելի մէջ տեսած էիմ՝ զիրենք կ'առաջնորդէք, մինչեւ որ եկաւ ու կանգ առաւ հոն ուր մանուկ Յիսուսը կը զնոնէք: Անոնք շատ ուրախացան: Մոգերը քարայր մտնելով երկրպագեցին եւ Աստուածորդին նուերեր տուին՝ ոսկի, կնորուկ եւ զնուոս: Յետոյ երազի մէջ Աստուծմէ պատուէք ստացան չվերադառնալ Յերովիտսի մօտ եւ ուրիշ ճամբով վերադառնալ իրենց երկիրը:

Կանոն Ծննդեան եւ Ասպուածայայլոնութեան Երրորդ Օր (Տէր Յերկնից Դւ.)

Այսօր Բեթղեհեմի այրին մէջ ծնաւ Քրիստոս եւ երկինքի հրեշտակները սոսկումով զարմացած էին, որով հետեւ մարմնով ծնած տեսան Բանն Աստուածը:

Աստղը կը տեղեկացնէր մոգերուն, ընծաներ նուիրել աստուածութեանը. եւ Հովիւները հրեշտակներուն հետ կ'երգէին ըսելով. Փառք Բարձրեալ Աստուծոյ, որ մեր փրկութեան համար Բանն Աստուածը զրկեց:

Սոգերուն Ռուերները

Ոսկի.— Աստուածանչական ժամանակներէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը ամէնէն թանկարժեք մետաղը կը համարուի: Յնուու վարպետներու համաձայն, 30 կրամ ոսկին այնքան կրնան քարակցնել, որ 18 քառակուսի մեր մակերես ունենայ: Այնքան քարակ կը դառնայ, որ մէջէն լոյս կը սկսի թափանցել:

Կնդրուկ.— Խեժ, որ Արաբիոյ եւ Երովափոյ մէջ կնդրուկի ծառերէն կը հաւաքեն: Ծարի կեղեւը կը վիրաւորէն եւ դէալի վար ճեղը կը բանային: Շուրջ 3 ամսուան ընթացքին ծառին հիւրը դանդաղորէն կը հոսէր եւ կը պնդանար: Կնդրուկ խեժը ուներ գոց դեղին գոյն եւ փոշիով խառնուած կ'ըլլար: Երբ այրէ՝ սպիտակ ծուխ դուրս կու տար եւ սքանչելի բուրմունք:

Զմուռու.— Յարաւային Արարիոյ մէջ աճող ծառի խեժ, զոր կարելի է ունենալ ծառին վրայ ճեղքեր քանալով: Լաւագոյն տեսակը նուիրական իւղի բաղադրիչներէն մէկն է: Յին ժամանակ եգիպտացիները այս խեժը կը գործածէին փարաւուններն ու ազնուականները զնոսելու համար:

Զախ կողմի նշուածներուն մէջ կարդացէք հաստուածներ՝ ոսկի, կնդրուկի եւ զնուոսի մասին: Գիծերով իրարու միացուցէք անոնց համապատասխանող ամփոփ նախադասութիւնները:

Ու 2.1-2 Աստուծոյ կողմէ հաստատուած օրէնքին համաձայն, ոսկին կ'օգտագործուէր իոդեւորականներու տօնական զգեստաւորման մէջ:

Առ 25.11-12 Զնոսուած ննջեցեալներու մարմինները փաթթող պատանք:

Մը 15.23 Կնդրուկի բոյրը հաճելի է Աստուծոյ:

Եր 6.19-20 Զնուոսը մեօնողին ցաւերը կը մեղմէ:

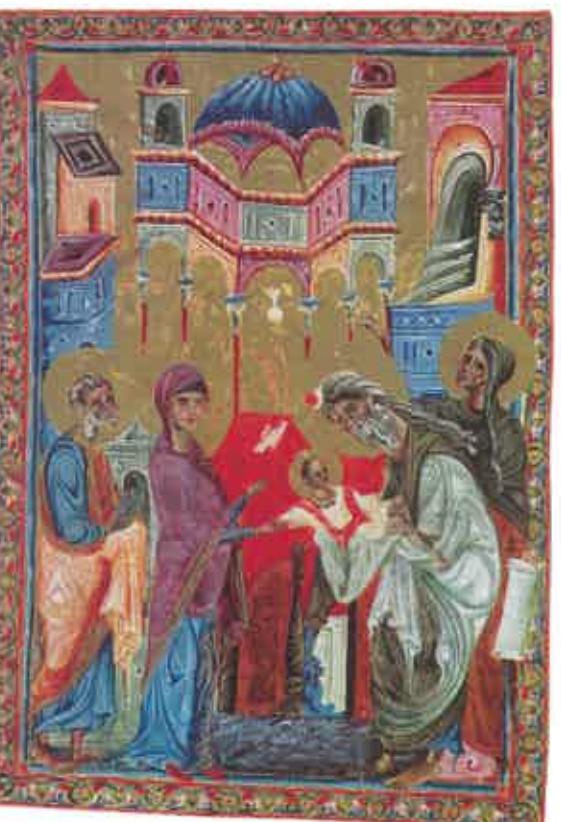
Ել 39.1-5 Տիրոջ բերուած երկու ընծաններուն մասին մարգարեւիլին:

Եւ 60.6 Աստուած կ'ըսէ, որ կնդրուկի ընծայաբերումը ոչինչ կ'արժէ, եթէ մարդիկ կը մերժեն Անոր ուսուցումները:

Ֆի 19.39-40 Զնուոս բառը ծագում առած է «մարա» (դառնութիւն)» բառէն:

Ել 15.22-23 Ինաստուն խօսքերը այնքան թանկագին են, որ հերիմակը զանոնք ոսկիի կը նմանցնէ:

ԹԻՐ ՀԱՄԱՍՏԻԹ ՊՐԾՒՐ

Տեսանդրնդառաջ (մանրանկար)

ՏԻՐՈՋ ԸՆԾԱՅՈՒՄԸ ՏԱԾԱՐԻՆ

Եկեղեցին քանի մը տարբեր առիթներով կ'օրինէ նորածին երեխանները, երեմն յատուկ աղօթներով:

- 40-րդ օրը, կամ երբ նայր ու երեխայ առաջին անգամ Տաճար կ'երթամ:
- Երբ մանուկը կը մկրտուի ու կը հաղորդուի, յափտենական կեանքի ժառանգորդ դառնալով:
- Սկրտութենէն ութ օր ետք, երբ կը վերցնեն նարօտը եւ կը լուան մանուկին միւռնած մարմինը:
- Սկրտութենէն ու դրոշմէն ետք, երբ առաջին անգամ հաղորդութիւն կը ստանայ:

(Օրինութիւն 72)

ԱՍԱԽԿԱՆԵՐՈՒ ՕՐՎՆՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցին քանի մը տարբեր առիթներով կ'օրինէ նորածին երեխանները, երեմն յատուկ աղօթներով:

- 40-րդ օրը, կամ երբ նայր ու երեխայ առաջին անգամ Տաճար կ'երթամ:
- Երբ մանուկը կը մկրտուի ու կը հաղորդուի, յափտենական կեանքի ժառանգորդ դառնալով:
- Սկրտութենէն ութ օր ետք, երբ կը վերցնեն նարօտը եւ կը լուան մանուկին միւռնած մարմինը:
- Սկրտութենէն ու դրոշմէն ետք, երբ առաջին անգամ հաղորդութիւն կը ստանայ:

ՔԱՂԱԿԱՆ ԿԱՆԵԼՈՒ ԱՂՈԹ

(Քառասուներորդ օրը, կամ երբ մանուկը եւ նայրը առաջին անգամ եկեղեցի կը մտնեն): — Քահանային աղօթքը —

Տէր մեր թիսուա Քրիստոս, որ ծնունդէդ քառասուուն օրեր ետք մօրդ՝ Մարիամի հետ Տաճար եկար Աստուծոյ ընծայութելու Մովսիսական Օրէնքին համաձայն եւ Սիմէոնի գիրկին մէջ գգուեցար: Կ'աղաչենք եւ կը խնդրենք քեզմէ, պահպանէ՝ այս մանուկը եւ շնորհքներով մեծցուր՝ քու անտեսանելի գորութեամբ: Զայն արժանի ըրէ մը կը ըստութեամբ: Զայն արժանի ըրէ մը կը ըստութեամբ, որպէսզի վերստին ծնի սուրբ աւազանէն եւ արքմինի ու արքանդ հաղորդուելով եւ Աստուծոյ որդեգործութեան գրաւական Սուրբ Հոգին մէտք կ'աղաջանի: Երբ Յովան Սուրբ Հոգին մանուկը, Աստուած Սիմէոնը արժանացուց մեծ պատիւի: Ան իր գիրկը առաւ Յիսուսը, օրինեց Տէրը եւ յետոյ ըսաւ. «Դիմա, Տէր, իսակաղութեամբ արձակէ ծառադ քու խօսքի համաձայն, որովհետեւ աշքերս տեսան փրկութիւնդ, զոր պատրաստեցիր բոլոր ժողովուրդներուն լոյս ըլլալու, հեթանոսներում՝ յայտնութիւն եւ փառք՝ հարայէլին, քու ժողովուրդի համար»:

— 47 —

8 – Տիրոջ ընծայումը Տաճարին

Աննա մարգարեւուին 84 տարեկան էր: Անոր ամուսինը մեռած էր իրենց ամուսնութեան 7-րդ տարին եւ այդ օրէն ան Տաճարին դուրս չելած: Աննան միշտ կ'աղօթէր Աստուծոյ եւ ծոնապահութեամբ կ'ապրէր առաջինի ու խոնար կեանք մը: Եւ ան, մօտենալով Յիսուս մանուկին, օրինեց զևսուած եւ մանուկին մասին կը պատմէր բոլոր անոնց, որոնք Երուսալեմ:

Տեանընդառաջ, կամ Քրիստոսի Քառասունորեայ Տաճար գալստեան տօնը կը տօնենք Ս. Ծննդուկն եւ Աստուածայայտնութենէն (Յունուար 6) ետք եկող 40-րդ օրը (Փետրուար 14-ին): Այս շարական նը Տեանընդառաջի Կանոնէն:

Այսօր կենարարը տաճար եկաւ եւ Սիմէոնի գիրկին մէջ գգուեցաւ. Երուսալէմը ցնծութեամբ ընդունեց զայն: Լոյս Հօրմէ լոյս իրերէ զրկուեցար եւ մարմնացար Սուրբ Կուտէն, որպէսզի վերանորոգես Ագամի ապականութիւնը: Դուն իրերէ Աստուած երկրի վրայ երեւցար եւ մարդոց մէջ շրջեցար, եւ ամրող ափեզերք փրկեցիր Ագամի անձքէն:

(Օրինութիւն 72)

Դաս 9

ՓՐԿԻՉԻՆ ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

Այս դասագիրքին մեջ Սուրբ Գրային պատութիւնները ամփոփ ծեռով ներկայացուած են, սակայն կ'ուզենք որ դրոք ծեզի երթաք ու կարդաք եւ սորվիք Աստուածաշունչը: Ահա քանի ճը ուղղութիւններ ծեզի, որպէսզի կարենաք սկսիլ ծեր ընթերցումներուն եւ աւելի լաւ սորվիք այն ինչ որ կը կարդացուի եկեղեցւոյ մէջ:

Ինչպէս կարդալ Սուրբ Գիրքը

Հաւ պիտի ըլլար որ չափ ճը դնեիք: Մի ջանաք կարդալ այնքան ինչքան կարդալու ախորժակ ունիք: Նախընտրելի է կարծ հատուած ճը ընթերցելով սկըսիլ, քան թէ մեծ հատուածներ կարդալով սկսիլ եւ յետոյ ձանձրանալ ու ամեն ինչ մէկի ծգել:

Այս տարի մեր ուսումնասիրութեան նիւթը նոր Կոտակարանն է, ուստի սկըսինք Մարկոսի Աւետարանն: Ամենն կարծն է այս Աւետարանը եւ նախնական բոլոր ծանօթութիւնները կու տայ մեզի Աստուծոյ Որդիին՝ մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի կեանքին ու վարդապետութեան մասին: Ամեն օր մէկ կամ երկու գլուխ կարդացէք: Փորձեցէք գրի առնել կարեւորագոյն գաղափարները կամ դէպքերը, ինչպէս նաեւ ձեր մտածումները կամ խորհրդածութիւնները: Որպէսզի կարելի ըլլայ աղօքի մքնուրոտ ստեղծել, խորհրդածեցէ Աստուծոյ մասին, ամեն օր մէկ կամ երկու սաղմոս կարդացէք: Միշտ նոյն ժամուն մի՛ կատարէք ծեր ընթերցումը:

Ինչպէս մտիկ ըմել եկեղեցւոյ մէջ ընթերցուած Սուրբ Գիրքը

Ուշի ուշով հետեւեցէք Սուրբ Գիրքի ընթերցումին:

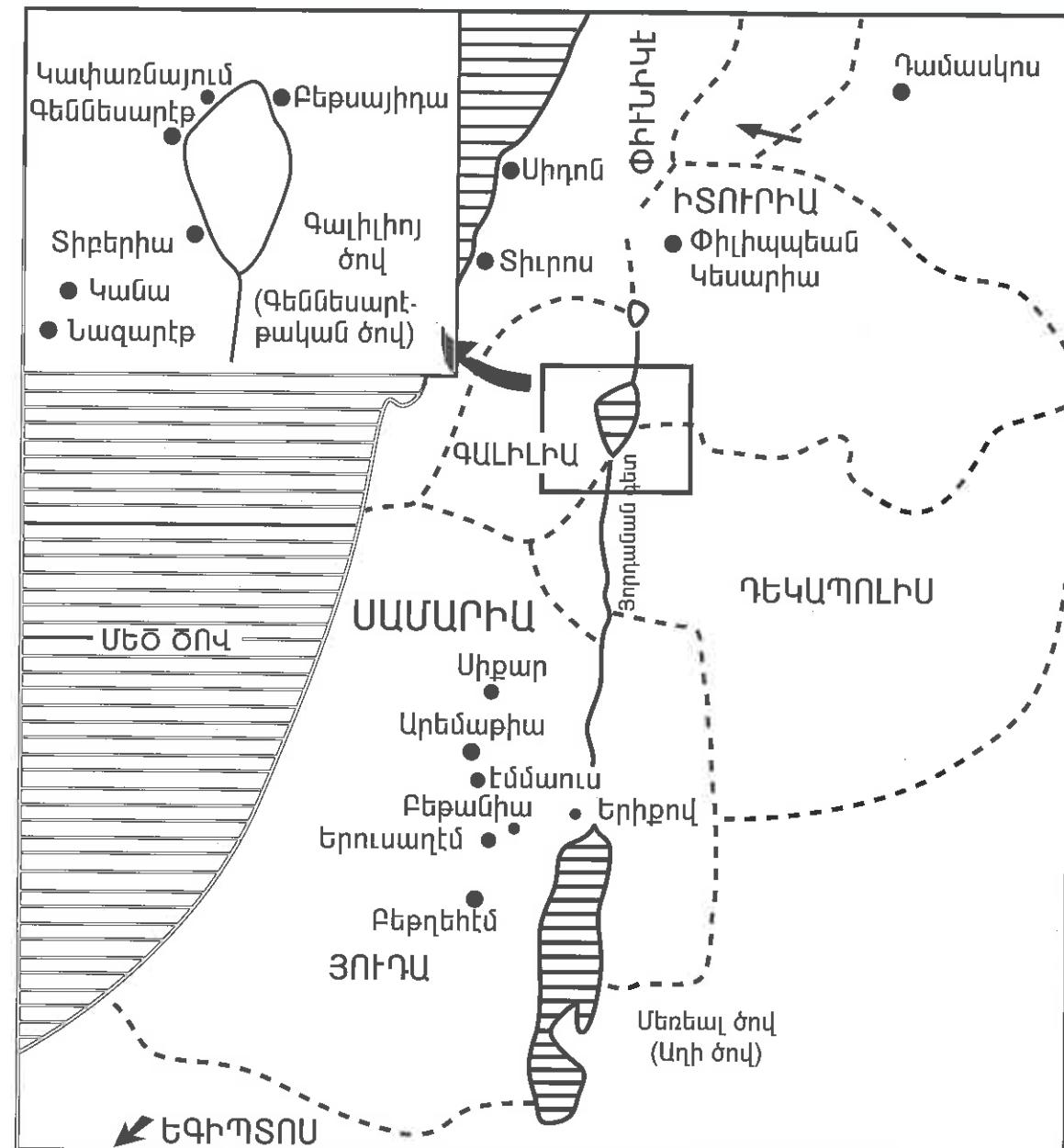
Յիսուս Տաճարին մէջ

ՓՈՋԲԻԿ ՄԱՆՈՒԿ ՄՐ · ԱՍՏՈՒԱԾ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ «Եւ մանուկը մէծցաւ, զօրացաւ եւ իմաստութեամբ լեցուեցաւ: Աստուծոյ շնորհը կար անոր վրայ» (Ղկ 2.40):

Մեր Տէր՝ Յիսուս Քրիստոս, իրապէս Աստուծոյ Որդիին է: Ան ունի Աստուծոյ ամբողջ զօրութիւնն ու փառքը: Աստուած կ'ուզէ, որ մենք ասիկա լաւապէս գիտնանք: Ուրիշ ճշմարտութիւն ճը եւս կայ, զոր Աստուած կ'ուզէ որ մենք լաւ հասկնանք. այն՝ որ Աստուծոյ Միաժին Որդին մարդեղացաւ: Յիսուս Քրիստոս մեզի եկաւ իրեւ մանուկ, սակայն Ան միաժամանակ յաւիտենական Աստուած էր: Սուրբ Ծննդեան շարականը կ'ըսէ. «Մանուկ անժամանակ ի հօրդ անսերմն ի կուսէ. ի գիրկս մօր գգուեցաւ այսօր արարիշն երկնի եւ երկրի» (Աստուածայայտնութեան Բ. Օր. Օրինութիւն Ղկ.): Աստուած մարդկանային բնութիւն զգեցաւ այնպէս ինչպէս մենք ալ, մեր կեանքի սկզբնաւորութեան անօգնական մանուկ կ'ըլլանք: Սակայն մենք գիտենք, որ ան սովորական երեխայ ճը բնաւ: Տասներկու տարեկանին՝ Տէրը արդէն Տաճարին մեջ Օրենքի մեծանուն ուսուցիչներուն իետ նստած կը զրուցէք: Ան միայն մտիկ չէր ըներ, այլ՝ հարցումներ կը հարցներ անոնց ու կը զարմացներ բոլոր գինը լսողները: Մանուկը կը մեծնար, Սուրբ Հոգիով կը զօրանար եւ ինաստութեամբ կը լեցուեր:

- Սուրբ Պատարագի ընթերցումները ընդհանրապէս քաղուած կ'ըլլան Յիսուս Կոտակարանի մարդարեւութիւններէն եւ կամ Առակաց Գիրքն, յետոյ նոր Կոտակարանի Գործք Առաքելոցն, առաքելական նամակներէն եւ Աւետարաններէն: Ամեն անգան աշխատեցէք ծեր միտքը պահել գէք մէկ գաղափար:
- Ուշադրութեամբ հետեւեցէք նաեւ ճաշու Աւետարանն առաջ երգուող սաղմոսներուն, որոնք ամեն շաբաթ եւ տօներու համաձայն փոփոխութեան կ'ենթարկուին:

Երկար ճանապարհ դէպի փրկութեան տունը

- Յիսուս մանուկ ծնած է Յրեատանի մէջ,
սակայն անոր ընտանիքը կ'ապուր
քաղաքին մէջ, որ կը գտնուէր
:

Տես Ղկ 2.4: Գրեցէ՛ր քաղաքին կամ շրջանին անունը: Քարտեսին վրայ գիտերով իրարու միացուցէք այն քաղաքը, ուր Յովսէփ կ'ապրէր եւ այն քաղաքը ուր Փրկիչը ծնաւ:

- Աստուծոյ իրեշտակը երազի մէջ
Յովսէփը զգուշացու եւ ան ամբողջ ընտանիքով փախաւ
եւ հոն մնաց մինչեւ
Յերովդէսի մահը: Խոկ յետյ Աստուծոյ տնօրինումով Վերադարձաւ
Երևիր,
սակայն կը վախնար, որովհետու
շատ ապահով չէր:

Տես Մտ 2.22-23: Ցոյց տուէր Յիսուս մանուկին ուխտագնացութեան ճամբան դէպի երուսաղէմի Տաճարը (Ղկ 2.41):

- Վերջապէս Յովսէփի ճամբորուց
որպէսզի բնակի
այդ պատճառով ալ Յիսուս Քրիստոս հետագային անուանուցաւ
:

Տես Մտ 2.22-23: Ցոյց տուէր Յիսուս մանուկին ուխտագնացութեան ճամբան դէպի երուսաղէմի Տաճարը (Ղկ 2.41):

Մանուկ Յիսուս կը մեծնայ Եւ իմաստութեամբ կը լեցուի

Սոգերուն այցելութենեն ետք Յովսէփ երազին մէջ տեսսաւ Աստուծոյ հրեշտակը, որ իր մօտ եկաւ: Դրեշտակը թեան լեզուն եւ Աստուծոյ շնորհեները իր վրայ էին: Անոր մանկական տարիներուն մասին շատ քիչ բան գիտենք: Ուրիշ հրեայ ճանուկներու նման Ան ալ կը սորվէր Դին Կոտակարանը եւ Սուլր Գիրքի շատ մը մասերը գոյ կը սորվէր: Բարեպաշտ Յովսէփ ատաղձագործ էր, այդ իսկ պատճառով մանուկ Յիսուս եւս սորվեցաւ այդ արհեստը:

Դերովդէս կը հրամայէ մանուկները ջարդել

Դերովդէս շատ բարկացաւ, երբ տեսաւ որ մոգերը խարեցին զինք: Սոգերէն իմանալով Նոր Թագաւորին մասին, ան աւելի հետաքրութեաւ Անով: Ան մոգերը հարցուվորդեց աստղին ու անոր երեւումին մասին: Դերովդէս կ'ուզէր մանաւանդ գիտնալ թէ Ե՞րբ ծնած էր Նոր Թագաւորը: Ան նաեւ հարցուվորդեց հրեայ իմաստուները, հասկնալու համար թէ մարգարեներու կանխասացութեան համաձայն, ո՞ւր պիտի ծներ Մանուկը:

Դերովդէս շատ խիստ մարդ էր: Ան շատերը սպաննած էր, նոյնիսկ իր ընտանիքի անդամներէն ունանը եւ հռովմէացիները յաճախ կը կաշառէր, որպէսզի ինք դառնայ տիրակալ: Իսկ իհնա, ամէն միջոցի դիմելով կ'ուզէր գտնել եւ սպաննել մանուկը, որ իր դիրքին, ու դժուարաւ ծեռք ծգած փառքին կը սպառնար: Տեսնելով որ մոգերը չվերադարձան Երուսաղէն եւ իրեն չըսին թէ ո՞ւր կը գտնուի Մանուկը, որուն երկրպագութեան գացած էին, Դերովդէս սաստիկ բարկացած, հրամայեց սպաննել Բերդեհէմի սահմաններէն ներս գտնուող բոլոր երեխաները՝ մինչեւ երկու տարեկան:

Վերադարձ Նազարէ

Երբ Դերովդէս մեռաւ՝ Տիրոջ հրեշտակը երազի մէջ դարձեալ երեւցաւ Յովսէփին եւ ըսաւ. «Ուտքի՛ Ելիր, առ այդ մանուկը եւ իր մայրը եւ վերադարձիր Խրայէլի Երկիրը, որովհետեւ մեռան ամոնք, որոնք այդ մանուկին մահը կ'ուզէին»: Եւ Յովսէփ առաւ իր ընտանիքը ու եկաւ Խրայէլ: Լսելով որ Հրեաստանի մէջ իր հօր՝ Դերովդէսի փոխարէն թագաւոր Եղած է Արքեղայոս, Յովսէփ վախցաւ այնտեղ երթալու եւ երազին մէջ հրաման ստանալով, գնաց Գալիլիոյ կողմերը եւ իր տունը հաստատեց Նազարէի մէջ: Այսպիսով իրականացաւ նարգարէներուն խօսքը, թէ՝ Փրկիչը Նազուկութեամբ:

Կոչուի: Մանուկը կ'աճէր ու կը օգրանար, իմաստութեան լեզուն եւ Աստուծոյ շնորհեները իր վրայ էին:

Անոր մանկական տարիներուն մասին շատ քիչ բան գիտենք: Ուրիշ հրեայ ճանուկներու նման Ան ալ կը սորվէր Դին Կոտակարանը եւ Սուլր Գիրքի շատ մը մասերը գոյ կը սորվէր: Բարեպաշտ Յովսէփ ատաղձագործ էր, այդ իսկ պատճառով մանուկ Յիսուս եւս սորվեցաւ այդ արհեստը:

Տաճար այցելութիւն

Ամէն տարի Զատկի տօնին Մարիամն ու Յովսէփը Երուսաղէմ կ'երթային յիշելու թէ՝ դարեր առաջ ինչպէ՞ս Տիրենց հայրերը դուս բերաւ Եգիպտոսւն: Անոնք կը ճամբորդին դէայի Սուլր Քաղաք գացող իրենց ագականներուն ու բարեկամներուն հետ:

Երբ մանուկը 12 տարեկան եղաւ, իրենց հետ աշին զայն: Տօնակատարութիւնը վերջանալէ ետք անոնք տուն վերադարձան, նոյնիսկ չմտածելով որ Յիսուս կրնար քաղաքը մնացած ըլլալ: Անոնք այնպէս կը խորհին, որ Յիսուս իրենց մօտերը, ուխտաւորներու բազմութեան մէջ է: Սակայն քիչ ետք սկսան մտահոգուիլ եւ հարցնել բոլորին, թէ արդեօք մէկը տեսա՞ծ էր զինք:

Մանուկ Եւ Օրէնքի վարդապետները

Մարիամի եւ Յովսէփի մտահոգութիւնը գուր տեղը չէր եւ անոնք դարձեալ Երուսաղէմ վերադարձան: Երեք օրեր անոնք իրենց զաւակը փնտուեցին: Ի վերջոյ զինք գտան Տաճարին մէջ, վարդապետներուն հետ նստած. Ան մտիկ կ'ընէր զանոնք ու հարցումներ կը հարցնէր: Բոլոր ներկաները կը զարմանային անոր իմաստութեան եւ տրուած հարցումներուն իր տուած պատասխաններուն վրայ:

Երբ Աստուածանայրն ու Յովսէփը տեսան Յիսուսը, շատ զարմացան: Սուլր Կոյս Աստուածանայրը հարցուց. «Տղա՛ն, այն ի՞նչ ըրի դուն մեզի. ահաւասիկ հայրը եւ ես իրար անցած քեզ կը փնտուինք»: Իսկ Ան պատասխանեց. «Ինչո՞ւ համար զիս կը փնտուիք. չէ՞ք գիտէր որ ես Յօրս տան մէջ պիտի ըլլամ»: Սակայն անոնք չանդրադարձան, թէ Ան ինչո՞ւ իր Յայրը կոչեց զլստուած: Մանուկը ծնողներուն հետ Նազարէ վերադարձաւ եւ հնազանդ եղաւ անոնց: Իսկ մայրը իր սորտին մէջ կը պահէր Անոր բոլոր ըսածները: Յիսուս կը զօրանար իմաստութեամբ, կ'աճէր տարիքով եւ Աստութոյ ու մարդոց առջեւ շնորհը կը գտնէր:

ՎԱԽԻ ԶԳԱՑՈՒՄ

Ամէն մարդ ալ բանէ մը վախցած կ'ըլլայ ու այդ միջոցին վախի ազդեցութեան տակ բան մը ըրած: Ասոր մէջ սխալ բան չկայ: Սակայն երբ վախը ստիալ մեզ որ խարենք ուրիշները եւ անոնց վնաս պատճառենք, այն ատեն սխալ ընածքները: Անոնցնէն վախի ազդեցութեան տակ սուս խօսին ու վնաս հասցնեն ուրիշներուն:

Ճշգրիտ պատասխանները գտնելով, ձախ սիւնակի ճիշդ ամունը կամ տառապութեան տակ սուս հասցնեն ուրիշներուն:

Ամէն մարդ ալ բանէ մը վախցած կ'ըլլայ ու այդ միջոցին վախի ազդեցութեան տակ բան մը ըրած: Ասոր մէջ սխալ բան չկայ:

Անուն	Իմ(մեր) վախը կախեալ էր	Ի՞նչ կ'ըմէի ես (Ա՞րնեինք)	Ի՞նչ պատահեցաւ ապա
Ա. Մարիամ	1. Աստուծոյ հրեշտակին փայլուն, կուրցոնող լոյսին տեսքով:	1. Մենք շուտով ըրինք այն ինչ որ հրեշտակը հրամայեց մեզի:	1. Թեեւ ես իմ զաւակին մասին ըստածներէն շատ բան չէի հասկնար, սակայն մեր ընտանիքին մէջ սերն եր իշխողը եւ իմ զաւակս բարի, խօսք մտիկ ընող ու բոլորին նկատմամբ սէր ունեցող տղայ է:
Բ. Դերովդէս	2. Ստահոգութեամբ, որ իմ զաւակս կորսուած է:	2. Ես կը փաթթուեցայ զաւակիս:	2. Ի վերջոյ հասկցանք որ այդ մանուկը Փրկչին նախակարապետը այտի ըլլայ:
Գ. Յովիւմները դաշտին մէջ	3. Ին ընտանիքին համար մտահոգութեամբ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ եթէ նոր կառավարիչը իր հօր նման անգութ ըլլայ:	3. Ընտանիքին հետ ուրիշ տեղ զացի:	3. Ես դարձեալ խօսելու կարողութիւն ունեցայ եւ կը փառաբանէի զԱստուած: Սքանչելի է, որ զաւակ ունեցայ այդքան տարիներ սպասելէ ետք:
Դ. Զաքարիա	4. Տարօրինակ հրաշքներով, զորս տեսած ենք մեր ազգականներուն կեանքին մէջ:	4. Ես բազմաբիւ երեխան սպաննեցի, որպէսզի վստագ ըլլայի, որ անոնցնէ ոչ մէկը պիտի փոխարինէ զիս:	4. Անձնասպանութեան փորձս ապարդիւն Եղաւ, կասկածելով զաւակներու վրայ, մի քանին սպաննեցի ու վերջապէս խղճալի կեանք մը ունեցայ:
Ե. Յովսէփ	5. Անով, որ թագաւորութիւնս կը կորսնցնեն:	5. Դարայներու հետ կը խօսինք, թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս մանուկը ապագային:	5. Մարիամի եւ Յիսուսի համար ես կրցայ հնկական տուն մը ստեղծել եւ տեսայ անոր մեծնալը ու չափահան դառնալը:
Զ. Մարդիկ, որինք Զաքարիայի և Եղիսաբէթի հետ կը սպասէին, թէ Ե՞րբ պիտի ծնի Յովիւմներ Մկրտիչ:	6. Տաճարի խնկարկութեան սեղանին մօտ հրեշտակին յայտնութեամբ:	6. Ես կասկածի տակ արի հրեշտակին ըսածք եւ այդ պատճառով պատժուեցայ:	6. Մարդիկ ապշեցան լսելով հրեշտակին մեզի տուած այցելութեան մասին: Յըպարտ էինք որ անապատի մէջ այսպիսի փորձառութիւն ունեցանք, որովհետեւ ատիկա օգտակար Եղաւ ուղիղներու հաւատքի ամրապնդման համար:

Այս մարդիկը ի՞նչ վախներ ապարած են: Անոնք բոլորն ալ վախի ազդեցութեան տակ գործած են: Անոնց արարքները բարիքին չարիք պատճառած է արդեօք: Որո՞նք բարիք գործած են ուրիշներուն, իրենց վախին հետեւանքով: Սեր արարքներուն մասին կը խորիշն արդեօք: Վստա՞նք արդեօք որ վախի ազդեցութեան տակ ուրիշին չարիք պիտի չիսացնենք: Ուրիշներուն բարիք կ'ընե՞նք արդեօք:

Բնաւ մտածա՞ծ էք ձեր նախահայրերուն կամ անոնց նախնիներուն մասին: Ո՞ւր ապրած են անոնք եւ ե՞րբ: Քանի՞ զաւակ ունեցած են անոնք: Ի՞նչ գործ աշխատած են: Անոնց կեանքեն որեւէ պատմութիւն գիտէ՞ արդեօք: Թերեւս անոնցմէ ոմանք քանակի մէջ ծառայած են ու պաշտպանած իրենց հայրենիքը: Խսկ ուրիշներ կրնան քահանայ եղած ըլլալ ու Աստուծոյ ծառայած, որոնց կողքին եղած են սքանչելի սուրբեր: Մեր ընտանիքին անցեալը իհանալը շատ կարեւոր է: Անիկա կ'օգնէ մեզի աւելի լաւ հասկնալ թէ ո՞վ ենք մենք, ի՞նչ քանի կը հաւատանք եւ մանաւանդ ի՞նչ քանի պէտք ունինք:

ՏԻՍՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՆԻ ԱԶԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դաւիթի որդիին,
Աքրահամի որդիին՝
Յիսոս Քրիստոսի
ազգաբանութիւնը

Արրահամ ծնաւ Խսահակը, Խսահակ՝ Յակոբը, Յակոպը՝ Յուղան եւ անոր Եղբայրները, Յուղա իր Թամար կնոջմէն՝ Ֆարեսն ու Զարան, Ֆարէս ծնաւ Եգրոնը, Եզրոն՝ Արամը, Արամ՝ Ամինադարը, Ամինադար՝ Նաասոնը, Նաասոն՝ Սալոնը, Սալոն՝ իր Ռախար կնոջմէն ծնաւ Բոռսը, Բոռս իր Հոռուք կնոջմէն՝ Օրէնը, Օրէն՝ Յեսսէն, Յեսսէն՝ Դաւիթ թագաւորը: Դաւիթ թագաւոր ծնաւ Սողոմոնը Ուրիայի կնոջմէն, Սողոմոն ծնաւ Ռորոամը, Ռորոամ՝ Արիան, Արիա՝ Ասաֆը, Ասաֆ՝ Եռափատը, Եռափատ՝ Եռամը, Եռամ՝ Ոգիան, Ոգիա՝ Եռաթամը, Եռաթամ՝ Աքազը, Աքազ՝ Եղեկիան, Եղեկիան՝ Մանասէն, Մանասէն՝ Բարելնեան գերութենեն ետք՝ Եցոնիան ծնաւ Սաղաթիէլը, Սաղաթիէլ՝ Զօրաբարէլը, Զօրաբարէլ՝ Արիուղը, Արիուղ՝ Եղիակիմը, Եղիակիմ՝ Ազորը, Ազոր՝ Սաղոնկը, Սաղոնկ՝ Աքինը, Աքին՝ Եղիուղը, Եղիուղ՝ Եղիազարը, Եղիազար՝ Սատթանը, Սատթան՝ Յակոբը, Յակոբ՝ Յովսէփինդ, որ Սարիամի նշանածն էր եւ Սարիամէն ծնաւ Յիսուս, որ կոչուեցաւ Քրիստոս:

Արդ, Արրահամէն մինչեւ Դաւիթ, կայ տասնեւչորս սերունդ, Դաւիթէն մինչեւ Բարելնեան գերութիւն՝ տասնեւչորս սերունդ եւ Բարելնեան գերութենէն մինչեւ Քրիստոս՝ տասնեւչորս սերունդ:

**Կրնա՞ք գտնել Թիսուս Քրիստոսի նախ-
օհներն Աշանաւորները.**

- Աստուածաշունչը կ'ըսէ, որ Յիսուս Քրիստոս երկու նշանաւոր անձերու «որդին» (այսիմքն՝ սեղունդ) է: Այստեղ գրեցէք նահապետներուն անունները _____ եւ _____
  - Գտէք Հին Կտակարաննեան նահապետներու անունները: Անոնց անունները բնագրին մեջ կլորի մէջ առէք:
  - Գտէք Դաւիթ քագաւորին անունը:
Փնտռեցէք անունները՝
անոր հօր _____
անոր մեծ հօր _____
անոր մեծ հօր ծնողներուն _____
եւ _____
  - Ո՞վ էր Դաւիթի որդին:
_____
  - Աբրահամէն մինչեւ Դաւիթ քանի՝ սերունդ անցած է _____
եւ Դաւիթէն մինչեւ Բարելոննեան գերութիւն _____
  - Բարելոննեան գերութեան մինչեւ Քրիստոսի Ծնունդը քանի՝ սերունդ անցած է _____

ՅՈՎՐԱՆԵՆՔ ՄԿՐՏԻՉԾ՝ ՀԱՄԱՏԵՍԱԿԱՆ Ա-ԵՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՇ

Մատրենու 3.1-6	Մարկոս 1.1-6	Ղուկաս 3.1-8
Այդ օրերուն Յովհաննէս Սկրտիչ սկսաւ քարոզել Յրեատանի անապատին մէջ, ըսելով. Ապաշխարեցէք, որովհետեւ Երկինքի Աքայութիւնը մօսեցած է: Այս Յովհաննէսն էր, այն անձը, որուն համար Եսայի մարգարտ խօսեր էր ըսելով.	Այսպէս կը սկսի Աստուծոյ Որդիին՝ Յիսուս Քրիստոսի Աւետարանը:	Տիես 1.15
տես 11.10 «Անապատին մէջ աղաղակողին ձայնը կ'ըսէ. Տիրոց ճանքան պատրաստեցէք, հարթեցէք անոր շաւիդները»:	Եսայի մարգարեի գիրքին մէջ գըռուած է. «Ահաւասիկ քու առջեւեղ կը դրկեմ իմ պատգամաբերս, որ քեզի համար ճանքայ պատրաստէ: Անապատին մէջ աղաղակողին ձայնը կ'ըսէ.՝ Պատրաստեցէք Տիրոց ճանքապարհը, հարթեցէք անոր շաւիդները»:	Տիես 1.15
Յովհաննէս ուղղութիւն մազէ շինուած հագուստ մը ուներ եւ մէջքին՝ կաշիւ գօտի: Իր կերակուրը մարախս եւ վայրի մեղը էր: Երուսաղէմն, ամբողջ Յրեատաննէն եւ Յորդանան գետի բոլոր շրջաններէն մարդիկ իրեն կ'երթային եւ իրենց մեղքերը խոստովանով կը մկրտուէին անկէ Յորդանան գետին մէջ: Յովհաննէս ուղղութիւն մազէ շինուած հագուստ մը հագած էր եւ մէջքին կապած կաշիւ գօտի մը: Իր կերակուրը մարախս եւ վայրի մեղը էր:	Եւ ահա Յովհաննէս անապատին մէջ կը մկրտէր: Աճիկա կը քարոզէր ապաշխարել եւ մկրտուիլ, որպէսզի Աստուծած մեղքերու թողութիւն տայ:	Տիես 1.16
		Տիես 7.27
	Իրեն կ'երթային ամբողջ Յրեատանի եւ Երուսաղէմի բնակիչներէն շատեր եւ իրենց մեղքերը խոստովանով կը մկրտուէին անկէ Յորդանան գետին մէջ: Յովհաննէս ուղղութիւն մազէ շինուած հագուստ մը հագած էր եւ մէջքին կապած կաշիւ գօտի մը: Իր կերակուրը մարախս եւ վայրի մեղը էր:	«Անապատին մէջ աղաղակողին ձայնը կ'ըսէ.՝ Պատրաստեցէք Տիրոց ճանքապարհը, հարթեցէք անոր շաւիդները: Բոլոր ծորերը պիտի լեցուին եւ բոլոր լեռներն ու բլուրները գետնին պիտի հաւասարին. բոլոր ճանքաները ուղիղ պիտի ըլլան, ինչպէս նաև խորտուքորտ արահետները՝ հարթ հաւասար, եւ ամբողջ մարդկութիւնը պիտի տեսնէ: Աստուծոյ դոկած Փրկիչը»: